

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut

Susann Kivi

**Mineviku aktualiseerimine Eesti kui siirdeühiskonna ajakirjanduses ajaleht
Edasi > Postimees näitel aastatel 1989–1995**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Malliki Harro-Loit, *PhD*

Tartu 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS	2
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	4
1.1. Mäluajalugu, kollektiivne mälu ja kultuurimälu.....	4
1.2. Ajakirjandus mäluajaloo vahendajana.....	6
1.3. Mineviku lugu ajakirjanduses.....	9
1.4. Sotsiaalne aktseleratsioon.....	11
1.5. Muutused Eesti ühiskonnas ja ajakirjanduses aastatel 1989–1995.....	12
1.6. Empiirilised lähtekohad.....	14
2. UURIMISKÜSIMUSED	15
3. MEETOD JA VALIM	16
3.1. Kvantitatiivne kontentanalüüs.....	16
3.2. Kriitiline diskursuseanalüüs.....	17
3.2.1. Analüüsi käik.....	18
3.3. Valim.....	19
4. KVANTITATIIVSE KONTENTANALÜÜSI TULEMUSED	20
4.1. Aeg.....	20
4.2. Žanr.....	22
4.3. Geopoliitiline ruum.....	23
5. KRIITILISE DISKURSUSEANALÜÜSI TULEMUSED	25
5.1. 1989. aasta.....	25
5.2. 1990. aasta.....	27
5.3. 1991. aasta.....	29
5.4. 1992. aasta.....	31
5.5. 1993. aasta.....	33
5.6. 1994. aasta.....	34
5.7. 1995. aasta.....	36
6. JÄRELDUSED	39
7. DISKUSSIOON	42
KOKKUVÕTE	45
SUMMARY	47
KASUTATUD ALLIKAD	48
Lisa 1. Kontentanalüüsi kodeerimisjuhend.....	51

SISSEJUHATUS

Aastal 1991 asusime otsustavalt teele minevikku: kõik toimus sealtpaale taastamise, taasloomise sildi all. Vallad, koolid, ausambad, tänavanimed, omand, raha. Eesti aeg. Kõik uus tohtis olla vaid taasleitud vana, Eesti Vabariigist sai tõeliselt proustlik projekt: teekond taasleitud aega.

Tõnu Õnnepalu (2011)

Eesti teekond taasleitud aega, millest Tõnu Õnnepalu tabavalt kirjutab, algas õigupoolest juba veidi enne taasiseseisvumist 1991. aastal. Suured, tinglikult 1980ndate lõpul alanud ühiskondlikud ja poliitilised muutused viisid Eesti autoritaarsest režiimist demokraatiasse. Eestist oli saanud siirderiik, kus üheparteisüsteemi asendus parlamentaarsega. Samal ajal tingisid poliitilised muutused olukorra, kus ühiskond, seal hulgas ajakirjandus, hakkas üha enam käsitlema minevikku, sooviga öelda lahti nõukogulikust ajalookäsitlusest ning kehtestada rohkem või vähem ühtset arusaama Eesti ajaloost ja kujundada kollektiivset mälu (Tamm 2012: 174–175).

Kuivõrd suured muutused olevikus tähendavad enamasti ühiskonna suuremat tähelepanu minevikule (Tamm 2012: 144) ja siirderiigid laenavad suurte muutuste ajal võimalikud tulevikumudelid minevikust, ei ole taasiseseisvumisaegse Eesti suur huvi ajaloo vastu midagi eriskummalist. Küll aga tõuseb põnev uurimisteema kontekstist, kus ühiskondlikud ja poliitilised muutused taasiseseisvumisjärgses Eestis tingisid nii-öelda sotsiaalse aja kiirenemise ehk olukorra, kus soov viibida kestvas ajahetkes vähendas ühiskonna seoseid mineviku ja tulevikuga. Teisisõnu: taasiseseisvumisaegse ajakirjanduse huvi mineviku vastu ning teisalt huvi jähnenemine ja teisenemine sellele järgneval perioodil tõstatab küsimuse, milline oli lähiminevikku ja kaugemat minevikku käsitleva trükiajakirjanduse tasakaal Eestis kui siirdeühiskonnas ajaleht Edasi > Postimehe näitel vahemikus 1989–1995. Kuivõrd vaadeldaval perioodil olid ühiskondlikud ja poliitilised muutused väga suured, on töö eesmärk uurida ka, kas nende muudatuste tõttu vähenes ajakirjanduse roll ajaloo aktualiseerijana vahemikus 1989–1995. Sellest lähtuvalt küsib töö veel, milline oli ajakirjanduse roll kollektiivse mälu kujundajana siirdeaastatel Edasi > Postimehe tekstide näitel. Küsimust toetab uskumus, et ka üksik artikkel taaskirjutab või kinnitab meie arusaamist ajaloosündmustest, misõttu on ajakirjandus oluline kollektiivse mälu vahendaja ja kujundaja (Röger 2009: 189).

Siirdeühiskonna aastatena käsitlem tinglikku vahemikku alates 1989. aastast, mil avalikkuse huvi mineviku vastu oli väga kõrge kuni 1995. aastani, mil ajakirjandus liberaliseerus ja kommertsialiseerus (Lauristin & Vihalemm 1997:83) ning millal tekkis *online* ajakirjandus. Seega

uurib bakalaureusetöö teema kontekstis nähtust, mida ajakirjandusuurijad on nimetanud ajaloo aktualiseerimiseks ehk olukorraks, kus ajakirjandus kehtestab seose minevikusündmuste ja oleviku vahele, muutes valitud ajaloosündmused “ajaloolise tausta” elementideks, “ajaloo õppetundideks” või mälu poliitiliste vaidluste argumentideks (Harro-Loit & Pallas 2013: 19).

Tõden, et oleviku ja mineviku tasakaal ja ajaloo aktualiseerimine ajakirjanduses on pigem filosoofilised probleemid. Ent, tõstatades uurimisküsimuste kõrvale väited, et just vaadeldaval perioodil sai alguse ühtse arusaama kehtestamine Eesti ajaloost (Tamm 2012: 147) ja ajaloomälu tollal pelgalt ei rekonstrueeritud, vaid seda ka konstrueeriti (Lagerspetz 1996: 73 Tamm 2012: 149 kaudu), on teema uurimine oluline nii selleaegse ajakirjanduse toimise kui kollektiivse mälu kujunemise mõistmise mõttes.

Uurimistöö esimeses osas annan ülevaatliku teoreetilise raamistiku, milles käsitlen mälu ajaloo, kollektiivse mälu, kultuurimälu ja sotsiaalse aktseleeratsiooni mõistet. Samuti käsitlen ajakirjanduse rolli mälu ajaloo vahendajana, mineviku esitamist ajakirjanduses ja muutusi Eesti ühiskonnas ja ajakirjanduses aastatel 1989–1995. Esimese peatüki lõpus tutvustan töö seisukohalt olulisi empiirilisi lähtekohti.

Töö teises osas käsitlen uurimisküsimusi, kolmandas osas töös kasutatavat metodoloogiat, analüüsikäiku ja valimit. Empiirilises osas keskendun ajalehes Edasi (alates 1991. aastast Postimees) ilmunud märtsikuu esimese seitsme päeva minevikku käsitletud artikleid vahemikus 1989–1995. Selliseid artikleid oli 1539. Seejärel esitan tulemused vastavalt uurimisküsimustele ning leitud alateemadele. Töö lõpuosas võtan kokku teooriast ja empiirilisest osast tulenevad järeldused ning diskuteerin, milline oli lähiminevikku ja kaugemat minevikku käsitleve ajakirjanduse tasakaal Eestis kui siirdeühiskonnas aastatel 1989–1995 ning milline oli selles vahemikus ajakirjanduse roll kollektiivse mälu kujundajana.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Mäluajalugu, kollektiivne mälu ja kultuurimälu

Uurimistöö küsimuseks seatud ajaloo aktualiseerimise uurimine on tihedalt seotud mäluajalooga, kuna töö küsib, kuidas kujundas ajakirjandus kollektiivset mälu vahemikus 1989–1995.

Mäluajaloo mõiste (ingl *mnemohistory*) võttis 1997. aastal käibele saksa ajaloolane Jan Assmann, kelle järgi eristab mäluajalugu klassikalisest ajalookirjutusest selle teistsugune suhe minevikusündmustesse. Mäluajalugu ei huvitu niivõrd mineviku „faktuaalsusest”, vaid selle aktuaalsusest (Tamm 2015). Teisisõnu: mäluajaloolasi ei huvita minevik tema enese pärast, vaid selle hilisem mõju ja vastuvõtt. Mäluajaloolisest perspektiivist on oluline, kuidas minevikusündmused tulevad esile hiljem ehk kuidas neid aktualiseeritakse ja varustatakse erinevate tähenduste ja tõlgendustega (Tamm 2013: 125). Mäluajaloolased küsivad, mis on meil minevikust teada? Samuti: miks mõned versioonid minevikusündmustest domineerivad ajalookultuuris? Milliseid sündmusi ajaloost tõstetakse esile ning kuidas neid representeeritakse? Kuidas kasutatakse minevikku oleviku sündmuste selgitamiseks? (Tamm 2015).

Kollektiivse mälu uuringud postuleerivad, et iga kogukond arendab minevikust mälu, mis tähistab selle grupi piirjooni. Kollektiivse mälu uuringute juured ulatuvad sotsioloog Maurice Halbwachsi töödesse, kelle järgi defineerib kollektiivne mälu suhte indiviidi ja ühiskonna vahel, võimaldab kogukonnal alal hoida selle minapilti ning kanda seda läbi aegade (Halbwachs 1992).

Hilisem ajakirjanduse ajaloo uurija Michael Schudson (1997) kirjutab, et kollektiivne mälu on protsess, mis on pidevalt lahtikooruv, muutuv ja ümber kujunev. Veel enam, mälu on Schudsoni sõnul tööriist, mis töötab samaaegselt kahes ajalises dimensioonis: praegused sündmused ja uskumused juhivad meid uurima minevikku, samal ajal kujundab minevikust õpitu meie arusaamist olevikust (Schudson 1997: 3–7). Barbie Zelizer (1995: 221) lisab, et kollektiivse mälu kujunemisprotsess ei ole sealjuures lineaarne ega loogiline, vaid dünaamiline ja ootamatu.

Kollektiivne mälu ilmutab end narratiivides. Taoline vajadus struktureerida elu narratiividesse peegeldab võitlust inimeksistentsi juhuslikkuse vastu (Schudson 1995: 346–364). Minevikku narratiivide korrastamise kaudu võib õigustada mineviku tegevusi ja julgustada olevikus tehtavat (Zandberg 2010: 4–24). Narratiivi loomise protsessis kasutab kollektiivne mälu ajaloolisi allikaid, ent teeb seda valikuliselt, mistõttu hägustub piir faktide ja fiktsiooni vahel (Zerubavel 2003).

Zandbergi (2010: 4–24) sõnul pakub kollektiivne mälu kasulikku kontseptuaalset tööriista

minevikutõlgenduse ühendamiseks oleviku autoriteediga. Zelizer (1992: 3) ütleb, et autoriteetsuse mustrid kujunevad kollektiivses mälus, kus nad võtavad vormi, mille on paika pannud kollektiivse mälu edasi jutustajad. Samal ajal ei ole igäühel õigus kollektiivse mälu edasi kandmiseks: erinevad autoriteetsuse tasemed legitimeerivad mõned jutustajad, jättes samal ajal välja teised (Zandberg 2010: 4–24).

Mälu-uuringute analüüsimudeli, mille keskmes seisab “**kultuurimälu**” mõiste, töötasid 1990. aastatel välja Aleida ja Jan Assmann, kes rajasid analüüsi osaliselt Halbwachsi töödele. Kultuurimälu kontseptsiooni järgi ei ole jagatud mälestused minevikust sotsiaalsete gruppide juhuslik toodang, vaid kultuurilise vahendamise – tekstualiseerimise ja visualiseerimise – saavutus (Tamm 2013:117). Jan Assmann defineeris kultuurimälu ise järgmiselt: “Kultuurimälu mõiste moodustavad kõik need igale ühiskonnale ja igale ajastule iseloomulikud taaskasutatavad tekstid, pildid ja riitused, mida “kultiveerides” ühiskond oma minapilti stabiliseerib ja edasi annab, kollektiivselt jagatud teadmine – peaaesjalikult mineviku kohta, kuid mitte ainult –, millele toetub rühma teadlikkus oma ühtsusest ja eripärast” (Assmann 2012: 1783). Ehkki kollektiivne mälu kandub Assmanni järgi edasi ka suuliselt, siis suuresti kujundavad kollektiivse mälu loomust kultuurilised vahenduskanalid, teiste hulgas ka ajakirjandus (Tamm 2013:117).

Assmannide kultuurimälu teoreetilist käsitlust on edendanud Astrid Erll, kes rõhutab, et kultuurimälu saab eksisteerida vaid erinevate meediumide – seal hulgas ajakirjanduse – vahendusel: “Kõik, mida me maailmast teame, teame me meedia vahendusel ja sellest sõltuvalt. Minevikupildid, mis ringlevad mälu kultuuris, ei ole seega meediast lahutatavad. Need on meedia konstrueeritud. See ei muuda neid võltsiks ega ebareaalseks; mediaalsus on kultuurimälu esiletuleku vältimatu tingimus” (Erll 2011: 115 Tamm 2013 kaudu).

Kultuurimälu uuringuid on täiendanud ka Ann Rigney, kes selgitab kultuurimälu järgmiselt: “Kultuurimälu võib seega kirjeldada kui “töömälu”, mida inimesed ja grupid järjepidevalt etendavad, kui nad erinevate meediumide vahendusel meenutavad valikuliselt minevikku ja võtavad osa erinevatest mälestamistegevuse vormidest – jutustamisest ja lugemisest kuni mälestusteenistustel osalemise või palverännakutel käimiseni (Rigney 2005:17 Tamm 2013:121 kaudu).

1.2. Ajakirjandus mälu ajaloo vahendajana

Kultuurimälu kujundavad väga paljud asjaolud. Ehkki ajakirjandus on vaid üks neist (Misztal 2003: 131), on ajakirjanduse kui mälu ajaloo vahendaja – uudiste diskursus loob sildu oleviku, mineviku ja

tuleviku vahel (Jaworski *et al* 2003: 33–49) – uurimine Jan Spurkist lähtudes väga oluline. Spurk (2004: 24) ütleb, et sotsiaalteaduste klassikalised teosed (nt Comte) tõlgendavad samaaegsust ja järelkult ka kooseksisteerimist, vastuseisu ja erinevate aegade ühendamist kui sotsiaalse dünaamika vedurit. Seega: uurides erinevate aegade samaaegsust ja muutusi ühest ajast teise liikudes, võime saada sissevaate tähenduslikesse sotsiaalsetesse muudatustesse (Harro-Loit 2013:12). Sellest teadmiseist tulenevalt keskendub peatükk huvipakkuvale küsimusele ajakirjanduse rollist kui avaliku ajataju mõjutajast ja mäluajaloo vahendajast. .

Milline on ajakirjanduse osa erinevate ajavoolude sünkroniseerijana? Ehkki kulunud väljend ütleb, et uudised on “ajaloo esimene mustand”, siis samavõrd kehtib tõdemus, et ajalugu aitab ajakirjanikel luua esimesi uudiste mustandeid, kuna ajaloolised viited ja selgitused võivad saada uudistes kasutatava ajaloomälu peamisteks allikateks (Kitch 2008: 311–320). Nõnda ei ole uudised vaid esimene, ent ka ka viimane ajaloo mustand (Zelizer 1992).

Läbi ajakirjandusfiltri sõelutud ajaloosündmuste tõlgenduste kujuneb avalikkuse jaoks ühise aja ja ruumi kogemus. Barbie Zelizer (2008: 80) kirjutab, et ajakirjanike rolli mäluajaloo vahendajatena on kollektiivse mälu uuringutes seni alahinnatud. Oren Meyers (2007: 721) pakub, et ajakirjanduse rolli alahindamine võib tuleneda ajakirjandusele omistatud ettekujutusest nii ajakirjanike endi kui ka ajakirjanduse uurijate poolt, mis kohati näeb ajakirjanikke objektiivsete lugude jutustajatena. Ehkki uudisajakirjandusel on küljes tugev konnotatsioon kui millestki kohe praegu sündivast ja vahetust (Schlesinger 1999: 124-125), siis lähem vaade ajakirjandusele viitab, et ajakirjanduslikud tekstid võivad hõlmata palju keerulisemaid ajaraame kui erialased väärtused eeldaksid (Harro-Loit & Pallas 2013:17). Barbie Zelizer toob välja, et kuivõrd ajakirjanike käsitus tänapäevast hõlmab sageli ka käsitlust minevikust, saab ajakirjandusest kõneleda ka kui nii-öelda mäluloome pinnasest (Zelizer 2008: 81). Ka Jill A. Edy (1999: 83) argumenteerib, et ajakirjandus on olulisim meedium, mille kaudu luuakse ühtseid tähendusi kollektiivse mälu tarbeks.

Millisel viisil ajakirjandus mäluajalugu vahendab? Meyers (2007: 721) kirjutab, et ajakirjandus saab mäluajalugu vahendajaks olla laias laastus kolmel viisil. Esiteks: ajakirjanikud kõnelevad auditooriumile lugusid sellest, millele auditooriumil puudub otsene ligipääs. Teiseks: ajakirjanike minevikusündmuste kajastus asetab sündmuse laiemasse kultuurilisse ning ühiskondlikku konteksti. Kolmandaks: ajal, kui ajakirjanikud kajastavad minevikku puudutavaid teemasid, kõnelevad nad samal ajal enda rollist sotsiaalsete mälestuste vormimisel (*ibid.*). Meyersi käsitlust ajakirjanikest kui mälestuste kujundajatest toetab Barbie Zelizeri (1993) mõte, et ajakirjanikke tuleb pigem käsitleda kui “tõlgendavat kogukonda”, mitte kui objektiivsusele ja neutraalsusele rõhuvaid minevikust kõnelejaid.

Ajakirjanikest kui ajaloo tõlgendajatest kõneledes küsib Horst Pöttker (2012: 26): kas selleks, et panustada oleviku mõistmisesse, võib ajakirjandus arendada enda interpretatsiooni minevikust või peaks ta pigem püüdma esitada vaid ajaloolisi fakte? Sealjuures vastab Pöttker ise, et ajakirjanikud peaksid hoidma end ajaloolise materjali interpreteerimisel vaos ning selle asemel keskenduma materjali edasi andmisele kõige arusaadavamal viisil (*ibid.*: 27). Samas tõdeb ta, et ajakirjanduses vaid faktide esitamine ei ole võimalik, kuna me ei saa tundmatu kohta midagi öelda, ilma me ei kommunikueeriks, kuna esitatavate faktide valik on tehtud subjektiivsete kriteeriumide alusel, mistõttu on seal interpreteerivaid osi (*ibid.*).

Pöttker lisab arutlusse aspekti auditooriumi küpsuse austamisest kui ajakirjanduse võimalusest seada auditoorium vastamisi kogu infoga, kartmata auditooriumi kahjustamist (*ibid.*). Publiku küpsuse austamine hoiaks ajakirjanikke auditooriumi liigselt õpetamast. Kaasaegse ajakirjanduse eesmärk ei ole, nagu me võiksime järeldada Niklas Luhmani sotsiaalsest teooriast, anda maailmast edasi pilt, mis vähendaks selle keerukust, vaid pakkuda võimalikult läbipaistvat valikut sellest, mis tegelikult on ning millest auditoorium saab ise järeldused teha (*ibid.*). Samas lisab Pöttker, et ajakirjanikuna enda ajaloosündmustele antavate tõlgenduste nähatavale toomine võiks samuti olla austusavaldus auditooriumi küpsusele, ent sellisel juhul ei tohiks ajakirjaniku antavad tõlgendused teeselda objektiivse tõe esitamist, vaid esitleda nii, nagu nad on: subjektiivsed interpretatsioonid faktide kogumist (*ibid.*: 28). Selleks puhuks pakub Pöttker välja tee, mil viisil võiks ajakirjanikud ajaloost kirjutada: põhjendades teemavalikut teemakäsitluse enda sees (*ibid.*: 29).

Carolyn Kitch (2008) vähendab oluliselt ajakirjanike kui tõlgendajate rolli, kui ütleb, et kuivõrd ajakirjandus ise asub mälu sees, ei saa see olla ka aknaks, mille läbi me saame vaadelda midagi muud (Kitch 2008: 318). Seega, kontrastiks ettekujutusele ajakirjandusest kui mäluajaloo vahendajast, võib Kitchi (2008: 318) järgi käsitleda ajakirjandust kui protsessi ja mitte valmis toodangut. Sellest lähtuvalt tuleks pigem keskenduda ajakirjanduslike praktikate lähemale vaatlusele (Zandberg 2010).

Berkowitz (2011:202) ja Carlson (2007) argumenteerivad, et tõlgendusliku autoriteedi ülal hoidmine on võtmeküsimus olukorras, kus ajakirjanik peab kirjutama talle võõrast ja ootamatust, ent soovib jääda asjakohaseks ja autoriteetseks. Seetõttu kasutavad ajakirjanikud mälestusi ja minevikku lugude jutustamise vahendina, kuna kollektiivse mälu narratiivi abita ei suudaks uudised tekitada vastukaja auditooriumi seas (Berkowitz 2011:203).

Ajakirjanduses mäluajaloo kasutamise kui ajakirjaniku töö lihtsustamise vahendi näitlikustamiseks toob Berkowitz kaks näidet USA ajakirjandusest. Esiteks, 2007. aasta Virginia osariigis toimunud 32 hukkunuga koolitulistamise kajastus toetus alates hetkest, kui üks ajakirjandusväljaanne mainis

Holokausti üle elanud, ent tulistamises hukkunud professorit Liviu Librescut, suuresti narratiivile Librescut kui kangelasele ja lootuse sümbolile. Teine näide on Barack Obama 2008. aasta presidendikampaaniast, kus ajakirjanikud olid kampaania alguses küsimuse ees, mida Obamast õigupoolest kõneleda. Obama oli suhteline uustulnuk, noor ja vähese kogemusega kandidaat. Hetkest, kui üks väljaanne tõmbas paralleeli Obama ja Abraham Lincolni kui samuti presidendiks kandideerimise ajal suhtelise uustulnuki ning Obama ja John. F. Kennedy kui kandideerides samuti väga noore kandidaadi vahele, muutus Obamast kõnelemine ajakirjanduse jaoks oluliselt lihtsamaks, kui see oli seni olnud. (*ibid.*: 202–203) Paralleelid Obama ning väga kuulsate presidentide, Abraham Lincolni ja John F. Kennedy vahel andsid ajakirjandusele mugava ja mõjuka pinnase, mille pealt edasi minna. Üks asi olnuks ajakirjandusväljaandel öelda, et presidendikandidaat on karismaatiline isiksus, kes on võimeline juhtima sotsiaalseid reforme, ent hoopis mõjukam on järeldada sedasama võrdlusest praeguse kandidaadi ja kõigile tuttavate ajaloo suurkujude kaudu (*ibid.*). Seega: Berkowitzi järgi töötavad ajakirjanikud enda autoriteedi saavutamiseks või säilitamiseks standardiseeritud praktikate kaudu, mis esitavad auditooriumile tõlgendusi kollektiivsest mälestusest, mis omakorda lihtsustab ajakirjanike tööd (*ibid.*).

1.3. Mineviku lugu ajakirjanduses

“Ajaloos” uudisajakirjanduses saab Belli (1998:67) järgi liigitada uudise “tausta”, mis ulatub kaugemale kui lähiminevik. Ajaloo kasutamisest ajakirjanduses on mitmed ajakirjanduse uurijad toonud välja, et ajakirjandus pöörab praegu ajaloo sündmustele ning nende tõlgendamisele enam tähelepanu kui kunagi varem. Alates ajast, kui Internet sai kiireimaks informatsiooni edastajaks, on ajalehed pidevalt taastanud minevikku kui olulist osa nende kommunikatiivsest relvastusest, millest tuleneb ka ajalehtede suurem kalduvus analüüside ning arvamuskirjutuste avaldamise poole (Conboy 2012:5).

Sealjuures on ajakirjanduse uurijad ajakirjanduses ajaloo tõlgendamise ning mineviku sündmuste viitamise põhjustena toonud välja, et ajakirjandus vajab ajalugu selleks, et elada üle selle järjepidevusele esitatud väljakutsed (Pöttker 2012; Berkowitz 2011; Conboy 2012). Näiteks Horst Pöttker (2012) ütleb, et digitaalmeedia ajastul peab ajakirjandus viima rõhu nii-öelda puhaste uudiste edastaja rolli pealt teistele funktsioonidele, kui ajakirjandus soovib teha maailma arusaadavaks oma auditooriumile. Ajaloole kui nii-öelda potentsiaalsete teadmiste reservuaarile toetumine võimaldaks Pöttkeri sõnul ajakirjandusel panustada avalike debattide arengusse (Conboy 2012: 3). Ka Edy märgib (1999: 83), et ajakirjandus võib tagada kriitilise foorumi ühiste tähenduste

üle läbirääkimiseks olukorras, kus mineviku ühtne arusaamine pole veel ilmnenud.

Küsimusele, miks ajakirjandus ajalugu üha enam tõlgendab ning minevikule viitab, on vastatud veel mitmeti. Carey (1989) argumenteerib, et ajakirjanduse sümboliline funktsioon, kehestades ja arendades kogukondi, ongi tähtsam kui selle informatsiooniline komponent. Tema sõnul on ajakirjandus alati enam tegelenud identiteedi ja rituaalide kujundamise kui positivistliku panusega teadmisesse maailma kohta. Martin Conboy (2012: 5) sõnul tekitab ajakirjandus minevikule viitamisega ja ajaloo tõlgendamisega konteksti, mis aitab luua sidusust kujuteldava uudisajakirjanduse auditooriumi sees ning auditooriumi ja ajakirjanduse vahel. Sealjuures taasloob ajakirjandus enda positsiooni kui kinnitust sellele, et kõik ei ole minema pühitud fragmenteeritud kommunikatsioonivormide ajastul. Seega: Conboy järgi prioritseerivad ajakirjanduse ja ajaloo vahelised sidemed uudisajakirjanduse vajadust luua ja säilitada side auditooriumiga.

Berkowitz (2011: 201) kirjutab, et ajakirjanduse kaudu auditooriumi jaoks minevikust juba teada sündmustele ja inimestele viitamine lubab uudistel saavutada näivust millestki tuttavast – ajakirjanikud saavad jutustada lugusid viisil, mis paistab kõnetavat nii meediaorganisatsioonide kui ka auditooriumi. Ajaloole viitamisega kaudu võivad ajakirjanike versioonid juhtunust saavutada autoriteedi kui “see õige” (Berkowitz 2011: 201). Tema sõnul viitab ajakirjandus ajaloole siis, kui ajakirjanikud peavad kajastama neile tundmatuid teemasid väga vähese aja ja informatsiooniga. Ka 11. septembri terrorirünnaku kajastuse uurijad (Winfield *et al* 2002) tõstsid esile ajaloosündmuste ajakirjanduses kasutamise rolli väga kiiret kajastust nõudvate suurte sündmuste puhul. Nad rõhutasid ka ajaloo auditooriumile juhtunu selgitamise ning konteksti loomise püüdu: kui toimuvad traagilised sündmused, püüab ajakirjandus mõneti auditooriumi rahustuseks otsida selgitusi ajaloost (Winfield *et al* 2002).

Pöttker rõhutab ajakirjanduse võimalust ajaloosündmuste välja valimisel ja selgitamisel juhtida auditooriumi paremini mõistma kultuurilist olevikku, kus võimalikest kultuurilistest ja poliitilistest tingimustest teadlikuks tegemine võiks tugevdada auditooriumi teadlikkust vabadusest ning rõhutada avalikkuse vastutust (Pöttker 2012: 19). Samal ajal hoiatab ta, et ajaloost kõnelevad ajakirjanikud peaksid end ajaloolise materjali interpreteerimisel tagasi hoidma ning selle asemel keskenduma materjali edasi andmisele kõige arusaadavamal viisil (*ibid.*: 27).

Ehkki uudisajakirjandusel on küljes tugev konnotatsioon kui millestki kohe praegu sündivast ja vahetust (Schlesinger 1999: 124-125), siis lähem vaade ajakirjandusliku diskursuse analüüsile viitab, et ajakirjanduslikud tekstid võivad hõlmata palju keerulisemaid ajaraame kui erialased väärtused eeldaksid (Harro-Loit & Pallas 2013:17).

Kuidas ajakirjandus minevikust kõneleb? Pöttker (2012: 15) toob välja kolm võimalikku viisi, kuidas ajakirjandus ajalugu kui teadmiste reservuaari käsitleb:

1) kriitiline viis – ajakirjandus vaatleb olevikku kui minevikule vastanduvat;

2) geneetiline viis – ajakirjandus rekonstrueerib olevikku kui midagi, mis on arenenud minevikust;

3) analoogiline viis – ajakirjandus vaatleb sarnasusi oleviku ja mineviku vahel.

Kriitiline jutustamisviis ajaloo käsitlemisel aitab Pöttkeri (2012: 21) järgi auditooriumil paremini mõista olevikku, andes lugejale võimaluse käsitleda enda veel kujundamata maailma kui möödunud vastandit. Kriitiline ajaloo kõnelemise viis lubab auditooriumil näha tormakas majanduslikus ja tehnoloogilises protsessis oleviku tähendust. Kriitiline minevikust jutustamisviis ei tähenda siin mineviku eitust oleviku taustal, vaid võib ümberpööratult kõneleda negatiivsest olevikupildist ja jaatavast mineviku presentatsioonist. (*ibid.*). Kui kriitiline vaade – milles on rõhk kontrastil ja selle rõhumisel moraalsele eraldumisele minevikust – mõjutab avalikku arvamust liiga palju, on oht, et pidevust, mis ühendab olevikku minevikuga, hakatakse ignoreerima ning lõpuks vaikitakse maha (*ibid.*).

Geneetiline jutustamisviis põhineb eeldusel, et olevik on sündinud minevikust ja läheb edasi, et otsida oleviku sünnimärke ning küsida, mis on säilinud minevikust (*ibid.*: 22). Ehkki Pöttker ütleb, et geneetiline jutustamise viis ei ole sobiv kauge mineviku sündmuste puhul, ent on sobilik uusima ajaloo kontekstis, juhivad ta tähelepanu võimalikele küsitavustele, millest lähtuvalt pole näiteks tänase Saksamaa kui natsirežiimi järglase rekonstrueerimine kohane (*ibid.*: 24).

Analoogiline jutustamisviisi puhul kõneleb ajakirjandus mineviku eeskujudest, analoogiatest ja sarnasustest nii võidetud lahingute, suurte monumentide ja ajaloo kõrgpunktide kaudu, ent ka Ernst Breisach'i formuleeritud ajaloo õppimise katastroofide ja läbikukkumiste illustreerimise teel (*ibid.*). Analoogilist viisi kasutas ajakirjandus palju näiteks 2008. aastal, kui puhkes ülemaailme majandus- ja finantskriis, kus ajakirjandus vaatas tagasi suurele depressioonile. Analoogiline viis ei tähenda sealjuures sündmuste võrdsustamist, vaid orienteerumist ajateljel võrdlemise abil. (*ibid.*: 25). Pöttkeri sõnul tuleb analoogilise jutustamisviisi puhul ajakirjandusel olla ettevaatlik, kuna see on aldis kergesti manipuleeritavatele võrdsustamistele: esile tõstetud sarnasused võivad kinni katta erinevused mineviku ja oleviku vahel (*ibid.*: 26).

Intensiivselt ja vähe kajastatud ajaloo sündmuste eristamiseks on võimalik kasutada Eviatar Zerubaveli (2003: 27) metafoori “ajamaastikust”, millel eristuvad meenutamist väärt mäed ja unustusse vajunud orud. Zerubavel kirjutab raamatus “*Time Maps: Collective Memory and the Social Shape of the Past*” niinimetatud ajamaastikust, millel saab eristada eristada nii-öelda mägesid

ja orge ehk ajakirjandusliku kajastuse põhjal nähtavaid sündmusterohkeid ja sündmustevaeseid aegu minevikust. Ajakirjandus võib neile intensiivselt kajastatud sündmustele hiljem viidata kui “võtmesündmustele” (“*key events*”) (Kepplinger & Habermeier 1995: 371–390), mis võivad hakata tööle nii-öelda majakatena sotsiaalsel ajateljel (Harro-Loit & Pallas 2013: 18).

Et ajakirjanduses ei kõnele vaid ajakirjanikud, tuleb küsida, kellele on uudisajakirjandus usaldanud rääkida olulisi lugusid. Ehkki Zelizer (1992) demonstreeris ajakirjanike domineerivat rolli mälu vahendajatena ajakirjanduses, kirjutab Eyal Zandberg (2010), et uurides Iisraeli ajakirjanduses holokausti kajastamist, nähtus, et ajakirjanikud olid kõige nõrgema autoriteediga grupp, mistõttu nad pidid kasutama enim tehnikaid autoriteedi saavutamiseks. Ajakirjanike kõrval nimetas Zandberg viit erinevat allikat, kes ajaloo taustaga lugusid mõjutavad: biograafiline allikas ehk sündmuse vahetud tunnistajad ja nende lähedased, ametlik allikas ehk poliitikud ja riigiametnikud, akadeemiline allikas ehk teadlased, kultuuriallikas ehk kunstnikud, kirjanikud jm ning professionaalne ehk ajakirjanduslik allikas. Vaid üksikutel juhul kirjutasid ajakirjanikud Holokaustist enda professionaalsele autoriteedile toetudes. Enamik ajakirjanikke vajab autoriteetseid lisaallikaid, mistõttu loovutas ajakirjandus autoriteedi suures osas väliste kirjutajatele: poliitikutele, intellektuaalidele, kultuuritegelastele ja teistele (Zandberg 2010:18).

1.4. Sotsiaalne aktseleratsioon

Kui mitmed kapitalistliku läänemaailma tunnusjooned – diferentseerimine, ratsionaliseerimine või individualiseerimine – on pikalt olnud ulatusliku teoreetilise debati keskmes, siis mitmete uurijate hinnangul on võtmetähtsusega mõistet – aktseleratsioon ehk sotsiaalse aja kiirenemine – jäänud kõrvale sotsiaalsest ja poliitilisest analüüsist (Rosa & Scheuerman 2009: 3). Kuivõrd sotsiaalse aktseleratsiooni uurimine on hädavajalik vahend sotsiaalse ja poliitilise analüüsi läbi viimiseks (*ibid.*), siis uurimistöö kontekstis, kus suured sotsiaalsed ja poliitilised muutused peegeldusid ka ajakirjanduses, on oluline aktseleratsiooni mõistet käsitleda.

Üks kõige enam sotsiaalset aktseleratsiooni uurinud sotsioloog Hartmut Rosa on kirjutanud, et sotsiaalset aktseleratsiooni ei saa defineerida vaid arengu kiirenemise kaudu – aktseleratsioon tähendab ka ajas toimuva tihenemist, nii-öelda tegevusepisoodide hulga suurenemist ajaühikus, mis tuleneb taotlusest saada aega juurde (Rosa 2013: 64). Ka Robert Hassan (2009: 103) kirjutab, et tehnoloogiline ja majanduslik püüdlus olla kestvas ajahetkes loob “hüper praegu” (*hyper now*) efekti, mida Robins ja Webster (1999: 235) nimetavad “igaveseks praeguks”. Robinsi ja Websteri järgi tähendab “igavene praegu” olukorda, kus globaalne ühiskond allub ratsionaalsele ja

standardiseeritud ajale ehk võrgustiku ajale (*ibid.*). Hassan argumenteerib, et vajadus viibida kestva ajahetkes, “hüper praegus” või “igaveses praegus”, vähendab meie seoseid mineviku ja tulevikuga (2009: 103), kuna ajaloo uurimine on aeganõudev. Seetõttu muudab pidev ajasurve ja sotsiaalse arengu kiirenemine ajaloo uurimise vähem asjakohaseks. Paul Virilio nimetab taolist olukorda reaalaja ühiskonnaks, kus ei ole minevikku ega tulevikku ning kus alternatiivid, mis meid oodata võivad, paistavad raskesti ette kujutatavad ja võimatud saavutada (Hassan 2009: 103). Seega: uurijate sõnul sotsiaalne aktseleratsioon nii-öelda lukustab meie eluilma käesolevale ajale – meie olevikus pole kohta ei minevikule ega tulevikule.

Kuivõrd uurijana sean hüpoteesi, et 1990ndate esimesel poolel toimus ka Eestis sotsiaalne aktseleratsioon – ühiskondlikud muutused toimusid väga kiiresti ja intensiivselt, ent mitte päris ühtlaselt –, lähtub sellest teadmisest töö kolmas uurimisküsimus. Mind huvitab, kui kaua 1989. aastast alates ajakirjandus minevikku vaatas. Samuti: kas huvi mineviku vastu vähenes koos sotsiaalsete muudatuste tempo kasvuga, mistõttu oli ajakirjanduse tähelepanu keskendunud üha enam olevikule?

1.5. Muutused Eesti ühiskonnas ja ajakirjanduses aastatel 1989–1995

Postkommunistlike riikide, seal hulgas Eesti demokratiseerumist analüüsitakse erialakirjanduses mõistete “transitsioon” (siire) ja “transformatsioon” (teisenemine) kaudu (Vetik 2012: 8–9). Transitsiooni mõiste kõige laiem tähendus on üleminek ühes poliitilisest režiimist teise – autoritaarsusest demokraatiasse. Transitsiooni mõtteraamistik eeldab, et poliitilise režiimi arengus fikseeritakse ülemineku lõpp-punkt, mille poole püüeldakse, ning kriteeriumid, millega hinnatakse eesmärkide edukust (näiteks mitmeparteisüsteemi kinnistumine ja vabade valimiste korraldamine) (Vetik 2012: 8–9).

Transformatsiooni mõiste tähistab poliitilise süsteemi teisenemist, mis ei taotle niivõrd eeskujude alusel sõnastatud demokraatia institutsioonide ja protseduuride ülevõtmist, vaid ühiskonna poliitilise kultuuri sisemisi muutusi (*ibid.*: 9). Kui transitsiooni mõisteraamistikus tuuakse enamasti välja väike arv mõõdetavaid demokraatia tunnuseid, siis transformatsiooni mõiste ei eelda varem sõnastatud lõpliku ideaali saavutamist, vaid tõdeb teatud ebatäiuslikkust ka demokraatlike riikide tulevikus (Laclau & Mouffle 1985 Vetik 2012: 9 kaudu).

Eesti arengut aastatel 1989–1995 saab vaadelda mõlemas mõtteraamistikus ning käesoleva uurimistöö kontekstis ei olegi oluline, kumma mõiste abil perioodi defineerin, kuna suurt poliitilist muutust käsitleb mõlema mõiste ühisosa.

Ajavahemikku 1989–1995 mahub muu hulgas fosvoriidisõjast kasvanud liikumine NSV Liidu võimude vastu, Rahvarinde, Eesti Kongressi ja Eesti Muinsuskaitse Seltsi tegevus, iseseisvuse taastamine, NSV vägede lahkumine Eestist, Venemaa ja Eesti suhete muutumine ja Eesti läänele avamine (Lauristin & Vihalemm 1997: 81).

Marju Lauristin ja Peeter Vihalemm (2004: 9–14) on toonud perioodide kaupa välja vahemikku 1989–1995 iseloomustanud poliitilised ning ühiskondlikud muutused. Perioodi alates 1988. aasta maist kuni 1990. aastani iseloomustab nõudmiste radikaliseerumine – ajaloolise tõe, rahvusliku mälu ja rahvuslike sümbolite taastamise taotlus (Lauristin & Vihalemm 2004: 9).

Vahemikku jaanuar 1990 – 1991 august jäid Eesti Kongressi valimised, mida on vaadeldud iseseisvusliikumise ühe kõrghetkena (*ibid*:10). Vahemikku august 1991– september 1992 jäi Eesti iseseisvuse rahvusvaheline tunnustamine, üleminek põhiseaduslikule korrale ning seadusandlik ja rahanduslik lahkulöömine nõukogude süsteemist (*ibid*: 14). Perioodil 1992. aasta oktoobrist 1994. detsembrini toimusid radikaalsed majanduslikud ja ühiskondlikud reformid ning jätkus läänestumine (*ibid.*) 1995. aastal sai alguse stabiiliseerumine ning majanduskasv. Varem alanud reformid aeglustusid ning Eesti integreerus üha enam läänemaailma majandus- ja julgeolekustruktuuridesse (*ibid.*).

Lauristin ja Vihalemm (2004:11–16) on perioodi iseloomustanud ka ajakirjanduse muutumise aspektist. Aastatel 1987–1991 oli meedia ühendav jõud. Kuivõrd mitmesugused tabud ja keelud lakkasid järk-järgult toimimast alates 1988. aasta maist ja kaotasid pooleteise aasta jooksul oma mõjujõu, oli ajakirjandus ka vabam kui varem (Lauristin & Vihalemm 2004: 12). Ajakirjanduses kujunes sel perioodil domineerivaks osalev avalik tekst (Lõhmus 2002 Lauristin& Vihalemm 2004: 12 kaudu). Samuti oli ajakirjandusel oluline roll rahvusliku mälu taastamisel (Lauristin & Vihalemm 2004: 12). Vahemikus 1991– 1994 toimus ajakirjanduse poliitiline iseseisvumine ning alguse sai kommertsialiseerimine. Eesti ajakirjanduses toimus kiire üleminek liberaalsele ajakirjandusmudelile ning samal ajal muutus aeglasemaks kodanikuühiskonna areng (Lauristin & Vihalemm 2004: 15).

Marek Tamm on käsitlenud siirdeühiskondade mälupoliitilist aspekti. Tema sõnul tähendavad oleviku suured muudatused enamasti ühiskonna suuremat tähelepanu minevikule (Tamm 2012: 144). Siirdeühiskonnad tegutsevad alati korraga mitmes suunas: nad ehitavad helget tulevikku ning nii-öelda õiendavad arveid keerulise minevikuga, mistõttu tihti laenatakse suurte muutuste ajal võimalikud tulevikumudelid möödanikust ning seotakse end varem keelatud minevikupärandi külge. Siirderiigis on aktuaalne arusaam, mis ütleb, et see, kuidas me mäletame, kujundab selle,

mida me kujutame endale võimalikuna (*ibid.*) Seetõttu tingib tihe töö minevikupärandiga siirdeühiskonnas olukorra, kus ajalugu pole kauge möödanik, vaid “hinnaline arhipelaag haavatavatest ajaloolistest aladest, mida tuleb kaitsta naabermälusaarte elanike rünnakute ja moonutuste eest” (Judt 2002: 172 Tamm 2012: 144 kaudu).

Tamm kirjutab, et ajaloolise mälu ehk suulise ajaloo kiire esiletõus Eestis 1980ndate lõpus on samuti seotud sooviga öelda lahti möödunust ning varasemale vastandumise kaudu hakata kujundama rahvuslikku mälu poliitikat (Tamm 2012: 147). 1980. aastate lõpus kujunema hakanud mälu poliitikat iseloomustab Tamm lühidalt kahe märksõna abil: repressioon ja restauratsioon (*ibid.*). Seega: ajaloomälu pelgalt ei rekonstrueeritud, vaid seda konstrueeriti. Rahvale ei tutvustatud pelgalt uusi tõsiasi, vaid tõlgendati ümber ka seda, mis oli juba teada (Lagerspetz 1996: 73 Tamm 2012: 149 kaudu). Ka Raivo Vetik argumenteerib, et selle perioodi arengueesmärgid sõnastati üheselt mõistetavas nõukogude perioodile vastandumise võtmes, mida iseloomustas arusaam “eemale Venemaast ja lähemale Euroopale” (Vetik 2012: 10). Aastaid 1989–1995 iseloomustab seega soov kehtestada rohkem või vähem ühtset arusaama Eesti ajaloost, kujundada kollektiivset mälu (Tamm 2012: 174–175).

Nagu eespool öeldud, on ajakirjandus üks kollektiivse mälu kujundajatest. Lähtudes ühelt poolt sotsiaalse aktseleeratsiooni teooriast ning teisalt 1990ndate alguse ajakirjandust iseloomustanud aspektidest, tõstatub küsimus, kas vahemikku 1989–1995 jäänud ajakirjandusele oli midagi iseäralikult ainuomast, mis jättis mineviku konstrueerimisele oma spetsiifilise alatoonid? Samuti: millised ajakirjanduslikud mehhanismid mõjutasid ühete sündmuste ja valdkondade aktualiseerimist ning teiste unustamist?

1.6. Empiirilised lähtekohad

21. sajandil on oluliselt kasvanud teadustööde hulk mäluajalooga seotud praktikatest – see on mõjutanud ka ajakirjanduse uurimist. Kuivõrd käesolev bakalaureusetöö, mille fookus ühelt poolt küsib, milline oli mineviku ja oleviku tasakaal eesti ajakirjanduses vahemikus 1989–1995 ning teisalt huvitub laiemalt, milline oli selles vahemikus ajakirjanduse roll kollektiivse mälu kujundajana, võiks see olla samm edasi seni tehtud sarnastest uuringutest.

Osaliselt on bakalaureusetöös käsitletavat perioodi uurinud Anu Pallas ja Halliki Harro-Loit, kes kvantitatiivselt tõestasid, et 1989. aasta ajakirjanduses oli väga palju minevikust rääkivaid lugusid,

samas kui 1994. aastal oli “olevik” aktuaalsem kui minevik, mistõttu ajakirjandus aktualiseeris ajalugu vähem (Harro-Loit & Pallas 2013: 36–37). Kuivõrd autorid tõdesid, et ajakirjanduses toimunud muutuste kirjeldamiseks oleks vaja ka kvalitatiivset tekstianalüüsi, lähtub käesolev töö eemärgist nii kvantitatiivse kui kvalitatiivse meetodiga anda vastus uurimisküsimustele, mida eelmainitud autorid ei jõudnud käsitleda.

Eesti kui siirdeühiskonna ajakirjanduse ja avaliku sfääri muutustest on kirjutatud veelgi (Lauristin & Vihalemm 1997), ent seni pole autorile teadaolevalt pikemaid uurimusi oleviku ja mineviku tasakaalu uurimise ja kollektiivse mälu kujundamise aspektist tehtud. Taasiseseisvumisprotsessi aegse Eesti ühiskondlik areng on ka mälupoliitika mõistetes varemgi uurijate tähelepanu pälvinud, ent vähem on käsitletud selle ajakirjandusliku aspekti.

2. UURIMISKÜSIMUSED

Bakalaureusetöö teoreetilisest osast nähtub paradoks: ühelt poolt tähendavad suured muutused olevikus suuremat tähelepanu minevikule (Tamm 2012: 144), teisalt tingib sotsiaalse aja kiirenemine olukorra, kus soov viibida kestva ajahetkes vähendab meie seoseid mineviku ja tulevikuga (Hassan 2009: 103). Sellest vastuolust lähtudes sõnastasin peamised uurimisküsimused ja alaküsimused.

1. Milline oli lähiminevikku ja kaugemat minevikku käsitleva ajakirjanduse tasakaal Eestis kui siirdeühiskonnas ajaleht Edasi > Postimees näitel vahemikus 1989–1995?

2. Milline oli Edasi > Postimehe roll kollektiivse mälu kujundajana vahemikus 1989–1995?

Milliseid mineviku sündmusi ja ajaloolisi isikuid tõstis ajakirjandus esile?

Milline minevikust jutustamise viis domineeris?

Milline oli minevikku käsitlevate artiklite Eesti ja välisuudiste tasakaal?

3. Kas sotsiaalse aktseleratsiooni tõttu vähenes vahemikus 1989–1995 ajakirjanduse roll mineviku aktualiseerijana?

3. MEETOD JA VALIM

Bakakalaureusetöös kasutasin uurimisküsimustele vastamiseks kombineeritud uurimismeetodit. Esmalt kasutasin kvantitatiivset kontentanalüüsi. Selle analüüsimeetodi abil on võimalik mõõta tekstides esinevaid elemente arvuliselt, mistõttu annab kvantitatiivne kontentanalüüs edasisele analüüsile süstemaatilise aluse. Seejärel kasutasin sisulisi aspekte arvesse võttes kriitilist diskursuseanalüüsi, kuna kvantitatiivne meetod ei võimalda seatud uurimisküsimustele ammendavaid vastuseid anda.

3.1. Kvantitatiivne kontentanalüüs

Kvantitatiivne kontentanalüüs on uurimismeetod kommunikatsiooni eksplitsiitse sisu süstemaatiliseks ja objektiivseks kirjeldamiseks (Kalmus 2015). See on vanim, tuntuim ja kõige enam kasutatud sotsiaalteaduslik tekstianalüüsi meetod, mille käigus saadakse numbrilised tulemused, mida on võimalik hiljem kontrollida (Kalmus 2015).

Et mõista, milline oli lähiminevikku ja kaugemat minevikku käsitletud ajakirjanduse tasakaal Eestis vahemikus 1989–1995 ning milline oli selles vahemikus ajakirjanduse roll kollektiivse mälu vahendajana, kodeerisin artiklid esmalt autori ja kuupäeva järgi. Seejärel kodeerisin artiklid järgnevate kategooriate (vt Lisa 1) alusel:

- 1) Teksti aeg: lähiminevik (eile, eelmine nädal, eelmine kuu, kuni kolm aastat), kaugem minevik (alates kolmest aastast). Kuivõrd valim moodustus artiklitest, mis käsitlesid minevikku, on selle kategooria järgi võimalik hinnata, millisest minevikust erinevate aastate artiklid kõnelesid ning seekaudu teha ka järeldusi minevikku käsitlevate artiklite rohkuse kohta. Kodeerimisel lähtusin põhimõttest, et ühes artiklis võis olla ka mitu aega. Sellisel juhul kodeerisingi mõlemad artiklis esinenud ajad.
- 2) Teksti žanr: lühiuudis, laiendatud uudis, arvamslugu, intervjuu, olemuslugu, muu. Žanri analüüs on oluline, et nähtuks, kuidas artikli vormi ja pikkuse abil ajalugu esile tõsteti. Ühe või teise žanri ülekaalust võib teha järeldusi teema tähtsuse kohta. Nii lähtusin kodeerimisel põhimõttest, et lühiuudis on nupuke, mis on kuni kolm lõiku pikk ning millel puudub taust. Laiendatud uudis oli seega pikem kui kolm lõiku ning seal oli ka taust. Arvamslugude alla arvestasin ka lugejakirjad, mis olid sageli küll väga lühikesed, ent millel oli arvamuslim iseloom.

Kategooriasse „muu“ liigitusid näiteks järjejutud.

- 3) Teksti geopoliitiline ruum: Eesti, Nõukogude Liit/Venemaa, maailm. Geopoliitilise ruumi analüüsis on oluline vaadelda erinevate "ruumide" vahekorda, et nähtuks, millal domineerisid kodumaised ning millal välismaised uudised. Nõnda saab teha järeldusi Eesti ajakirjanduse rahvusvahelistumise ning ajakirjanduse kui kollektiivse mälu kujundaja kohta. Ruumide kodeerimisel lähtusin samuti põhimõttest, et ühes artiklis võib esineda mitu ruumi. Ruumi „maailm“ jäid kõik riigid peale Eesti ja Venemaa/Nõukogude Liidu.

3.2. Kriitiline diskursuseanalüüs

Teise analüüsimeetodina kasutasin kriitilist diskursusanalüüsi, mille kasutusvõimalused on küll laiemad, kui selle töö maht seda lubab, ent kuivõrd kriitiline diskursuseanalüüs võimaldab tuua nähtavale ka esialgu varjatud diskursused, paljastades seosed keelekasutuse ja võimu vahel (Laherand 2008: 329), pean meetodit parimaks viisiks teema uurimisel. Diskursusena käsitlesin töös ütluste ja keelekasutusviiside organiseeritud kogumit ning teksti sotsiaalse tegevusena, mille määravad sotsiaalsed struktuurid (Kalmus 2015).

Diskursuseanalüüs põhineb arusaamal keelest kui vahendist, mille abil mitte ainult ei kirjeldata tegelikkust, vaid luuakse seda. Kriitiline diskursuseanalüüs on sealjuures interdistsiplinaarne lähenemine diskursuse uurimisele, kus keskendutakse sellele, kuidas tekstides taastoodetakse ühiskondlikku ja poliitilist domineerimist. Tekstide sisu ja vormi detailsele analüüsile lisaks tõlgendatakse diskursuse sotsiokultuurilist või poliitilist konteksti (Kalmus 2015). Tean A. Van Dijki (1998: 17) järgi on kriitiline diskursuseanalüüs põhjendatud probleemi eesmärgil tekstide ja kõne uurimismeetod, mis on suunatud probleemidele ja küsimustele, kus on oluline sotsiaalsete või kultuuriliste probleemide uurimine metodoloogiaga või teoreetilise lähenemisega.

Norman Fairclough (1995: 55) ütleb, et igas tekstis on tahtmatult või tahtlikult esindatud teatud sotsiaalne identiteet, sotsiaalsed suhteid ja uskumuste ning teadmiste süsteem. Sel viisil annab iga tekst panuse vormimaks ühiskonda ja kultuuri, mistõttu on kriitiline diskursusanalüüs ainus õige viis, kuidas analüüsida meediatekste, sest tekst ei saa seista eraldi ühiskonna arengutest (Fairclough 1995: 18). Seega on kriitilises diskursusanalüüsis olulised sotsiaalsete ja kultuuriliste struktuuride ja protsesside vahelised seosed ühest ning teksti omadused ja tekstis peituvad tähendused teisest küljest (Fairclough 1995: 18).

3.2.1. Analüüsi käik

Norman Fairclough (1989: 109) on koostanud kriitilise diskursuseanalüüsi skeemi, millest võtan analüüsis eeskju. Fairclough skeem läbib kolme tasandit: teksti kirjeldus, teksti ja interaktsiooni vaheliste suhete tõlgendamine ning interaktsiooni ja sotsiaalse konteksti vaheliste suhete seletamine (Fairclough 1989: 110–163 Laherand 2008: 329 kaudu).

Teksti kirjeldus keskendub teksti vormile, mille kaudu saab vaadelda diskursuses kasutatavat sõnavara, grammatikat ja üldist struktuuri. Samuti vaadata, millist tähendust omistatakse sõnadele, mis kirjeldavad sündmusi ning kas kas kasutatakse metafoore ja eufemisme. Sealjuures on oluline teksti kirjelduse abil leida tekstipõhise analüüsi ja tekstiülese diskursuse vaheline seos (Fairclough 1989: 110). Teksti ja interaktsiooni vahelise suhte tõlgendamises saab vaadelda teksti ja sotsiaalse struktuuri vahelist seost ning viia teksti kirjeldusest nähtunud sõnavara kokku kasutatava teoreetilise põhjaga (Fairclough 1989: 142). Interaktsiooni ja sotsiaalse konteksti vahelise suhte seletamises vaadeldakse diskursust kui osa sotsiaalsest protsessist, mis näitab, kuidas määrab diskursus sotsiaalse konteksti (Fairclough 1989: 163).

Kuivõrd Fairclough'i sõnul on tema loodud kriitilise diskursuseanalüüsi skeem pigem juhend, kust võib uurimisprobleemist lähtuvalt vahele jätta erinevaid punkte, püüan kontentanalüüsi tulemustest, töö teoreetilisest osast ning teksti sisu ja vormi sotsiaalsest ja poliitilisest kontekstist lähtudes leida vastused eespool sõnastatud peamistele uurimisküsimustele.

Küsimustele vastamiseks võtsin vaatluse alla järgmised aspektid:

1. domineerivad aktualiseeritud ajaloosündmused aastate lõikes;
2. minevikust jutustamise viis aastate lõikes (kriitiline, geneetiline, analoogiline, seoste loomine ajaloosündmuste vahel, seoste loomine ajaloosündmuse ja oleviku vahel);
3. vaatlusaluste aastate peamised erinevused aastate lõikes;
4. vaatlusaluste aastate erinevused mineviku aktualiseerimisel ühiskondlike muutuste taustal.

3.3. Valim

Uurimistöö aluseks olev valim moodustus ajalehes Edasi (alates 1991. aastast Postimees) ilmunud märtsikuu esimese seitsme numbri artiklitest aastatel 1989–1995. Valimi moodustamiseks lugesin esmalt läbi kõik vaatlusaluste aastate märtsikuude esimese nädala artiklid, seejärel moodustus valim

artiklitest, kus autor viitas minevikule. Selliseid artikleid oli 1539. Valim moodustus märtsi artiklitest, kuna sellesse aega ei jäänud ühtegi mälupoliitiliselt olulist tähtpäeva. Valimisse ei sobinud üleriigiliselt vabade päevadega kuud ja ajalehtede toimetuste jaoks tavapärasest teistsuguse rütmiga suvekuud. Valimit luues ei arvestanud ma valimisse huumorikülgede lugusid, nädalavahetuste lisasid ja spordikülgi. Samuti ei arvestanud ma valimisse rubriigis “täna ajaloos” trükitud ajaloosündmusi.

Valim moodustub aastatest 1989–1995, kuna see vahemik tundub teoreetilise osa põhjal kõige paremini iseloomustavat siirdeaega: alates 1989. aastast hakkas tekkima uue meedia esimene laine, avalikkuse meediahuvi saavutas tipp-punkti (Lauristin & Vihalemm 1997: 83) ning ajakirjanduses ilmus väga palju minevikust rääkivaid lugusid (Harro-Loit & Pallas 2013: 36). 1995. aastal algas ajakirjanduse liberaliseerumine ja kommertsialiseerumine (Lauristin & Vihalemm 1997: 83), mis hakkas tugevalt kujundama eesti ajakirjanduse nägu. Kuivõrd vahemik 1989–1995 on piisavalt pikk ning selles vahemikus toimus seatud hüpoteesi järgi murrang mineviku kajastamisel, pean seda vahemikku piisavaks ja kohaseks uurimisküsimustele vastamiseks.

Ajaleht Edasi > Postimees oli analüüsiks esinduslik ajaleht, kuna see oli 1989. aastal Maalehe ja Noorte Hääle järel loetavuselt kolmas ajaleht (Kõuts & Vihalemm 2004: 68).

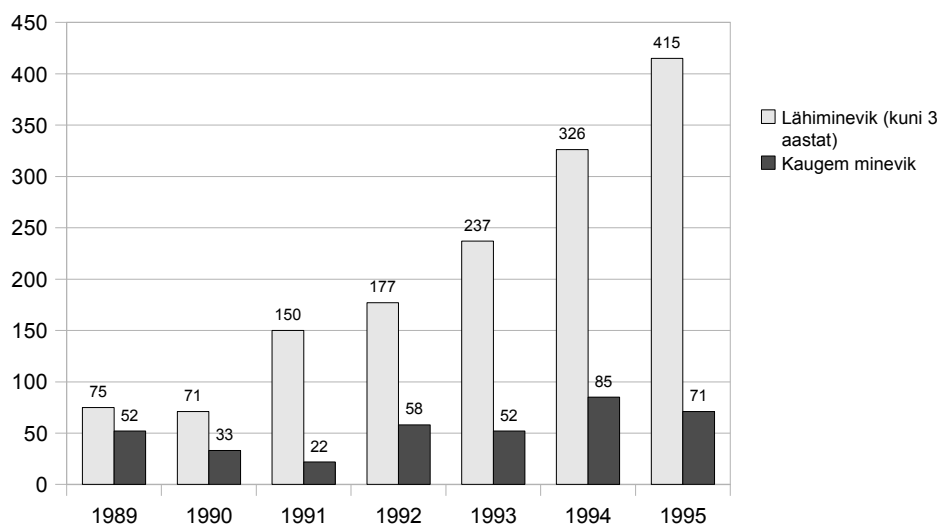
4. KVANTITATIIVSE KONTENTANALÜÜSI TULEMUSED

Peatükis annan ülevaate esimese uurimismeetodi, kvantitatiivse kontentanalüüsi tulemustest. Peatükk on struktureeritud parameetrite järgi: tekstide aeg, žanr ja geopoliitiline ruum. Oluline on märkida, et tulemuste kogumisel lähtusin põhimõttest, et artiklis võib esineda korraga mitu aega – sellisel juhul kodeerisin artiklisse mõlemad ajad.

4.1. Aeg

Esimene oluline uurimistulemus näitab, et minevikku käsitlevate tekstide osakaal ajakirjanduses tõusis igal aastal (v.a 1990 aastal) (vt Joonis 1). Minevikku käsitlevate lugude osakaal tõusis artiklite kogusumma suurenemise tõttu. 1989. aastal käsitles minevikku 100, 1990. aastal 79, 1991. aastal 56, 1992. aastal 203, 1994. aastal 341 ning 1995. aastal 417 teksti, ehk kokku käsitles vaadeldud perioodil minevikku 1539 teksti.

Selleks, et võrrelda, kuidas muutus minevikku käsitlevate lugude arv proportsionaalselt, arvutasin sarnaselt Harro-Loitile ja Pallasele (2013: 32) lähiminekuna ning kaugema mineviku protsentuaalse osakaalu minevikku käsitlevate artiklite kogusummast iga vaadeldava aasta kohta. Seega võrdlesin lähiminekuna ja kaugemat minevikku aktualiseerinud artiklite osakaalu muutust. Lähiminekuna käsitlesin aega kuni kolm aastat tagasi (eile, eelmine nädal, eelmine aasta) ning kaugemat minevikku alates kolmandast aastast.

Joonis 1. Lähiminekuna ja kaugema mineviku esinemine vahemikus 1989–1995 (1989 n=100; 1990 n=79; 1991 n=156; 1992 n=203; 1993 n=243; 1994 n=341; 1995 n=417)

Kaugemat minevikku esines osakaalult kõige enam 1989. aasta tekstides (52%) ning kõige vähem 1991. aasta ajalehtedes (14%), tehes väga suure, 28%-lise languse võrreldes 1990. aastaga (vt Tabel 1). 1991. aasta vähene kaugesse minevikku vaatamine on väga oluline uurimistulemus. Samuti on tähelepanuväärne 1990. aasta väike minevikule viitavate artiklite kogusumma.

Lähiminevikku aktualiseeris osakaalult kõige enam 1995. aasta (99,5%), kui tekstide kogusumma oli ka kõige suurem, ning kõige vähem 1989. aasta (75%), kui tekstide hulk oli kõige väiksem. Vahemikus 1990–1994 jäi lähimineviku osakaal 87% (1992) ning 97% (1993) vahele. Suhteliselt suur hüppe tegi lähimineviku aktualiseerimine 1990. aastal, kui lähiminevikust kõnelevate lugude osakaal oli 15 protsendipunkti võrra suurem kui sellele eelnenud aastal.

Oluline uurimistulemus on ka vaid kaugemale minevikule viitavate tekstide osakaalu langus analüüsitud vahemikus (v.a 1992. aastal) (vt Joonis 2). Kõige suurem oli selliste tekstide, kus lähiminevikku ei käsitletud ning viidati vaid kaugemale minevikule, osakaal 1989. aastal (24%) ning kõige väiksem 1995. aastal (0,5%).

Tabel 1. Lähimineviku ja kaugema mineviku esinemine vahemikus 1989–1995

Aeg	1989		1990		1991		1992		1993		1994		1995	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Lähiminevik	150	75%	71	90%	150	96%	177	87%	237	97%	326	95%	415	99,5%
Kaugem minevik	22	52%	33	42%	22	14%	58	29%	52	21%	85	25%	71	17%

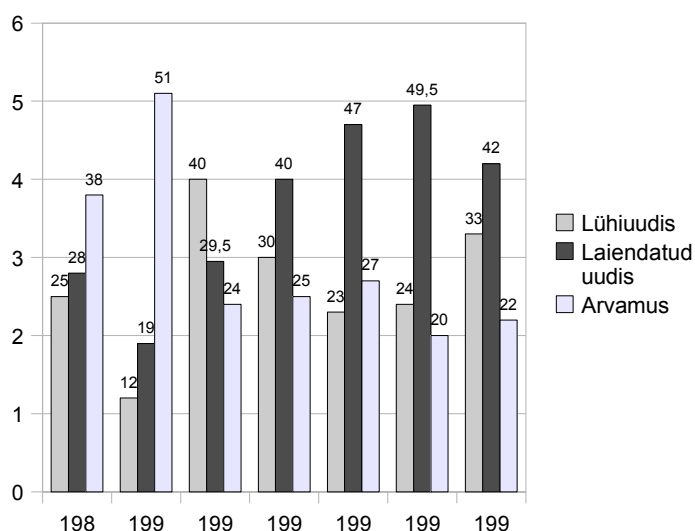
Uurimisküsimustest lähtuvalt on oluline ka nende tekstide osakaal, kus lähiminevikku ja kaugemat minevikku käsitleti tekstis samal ajal. Kõige suurem oli selliste tekstide osakaal jällegi 1990. aastal (32%), mil artiklite kogusumma oli suhteliselt väike ning kõige väiksem 1995. aastal (16%), mil artiklite hulk oli kõige suurem.

4.2. Žanr

Peamised žanrid, mille kaudu ajakirjandus ajalugu aktualiseeris, olid arvamused, lühiuudised ning laiendatud uudised. Kuivõrd intervjuude, olemuslugude ning kategooria „muu“ lugude osakaal oli väga väike kõikidel vaadeldud aastatel, ei ole nende tulemuste esitamine uurimisküsimuste kontekstis vajalik.

Väga oluline uurimistulemus oli arvamslugude osakaalu muutus (vt Joonis 2). Arvamslugusid oli osakaalult kõige enam 1990. aastal (51%), mil lühiuudiste osakaal oli kõikide aastate võrdluses kõige väiksem (12%). 1990. aasta arvamslugude osakaal oli 13 protsendipunkti võrra suurem 1989. aastast, mil arvamslugusid oli samuti palju, 38%. Kõige väiksem oli arvamslugude osakaal 1994. aastal (20%). Vahemikus 1992–1995 püsis arvamslugude osakaal 20 ja 27 protsendipunkti vahel. Seega hakkas 1990ndate esimesel poolel arvamuslugu taanduma uudise ees – uudisest sai aegamööda domineeriv žanr.

Lühiuudiseid oli osakaalult kõige enam 1991. aastal (40%) ning kõige vähem, nagu eespool juba viidatud, 1990. aastal (12%) (vt Joonis 2). Tähelepanuväärne on, et kõige suurema ja kõige väiksema lühiuudiste osakaaluga aastad asetsevad kõrvuti. Aastatel 1989, 1992, 1993, 1994 ja 1995 püsis laiendatud uudiste osakaal 23% (1993. aastal) ja 33% (1995) vahel.

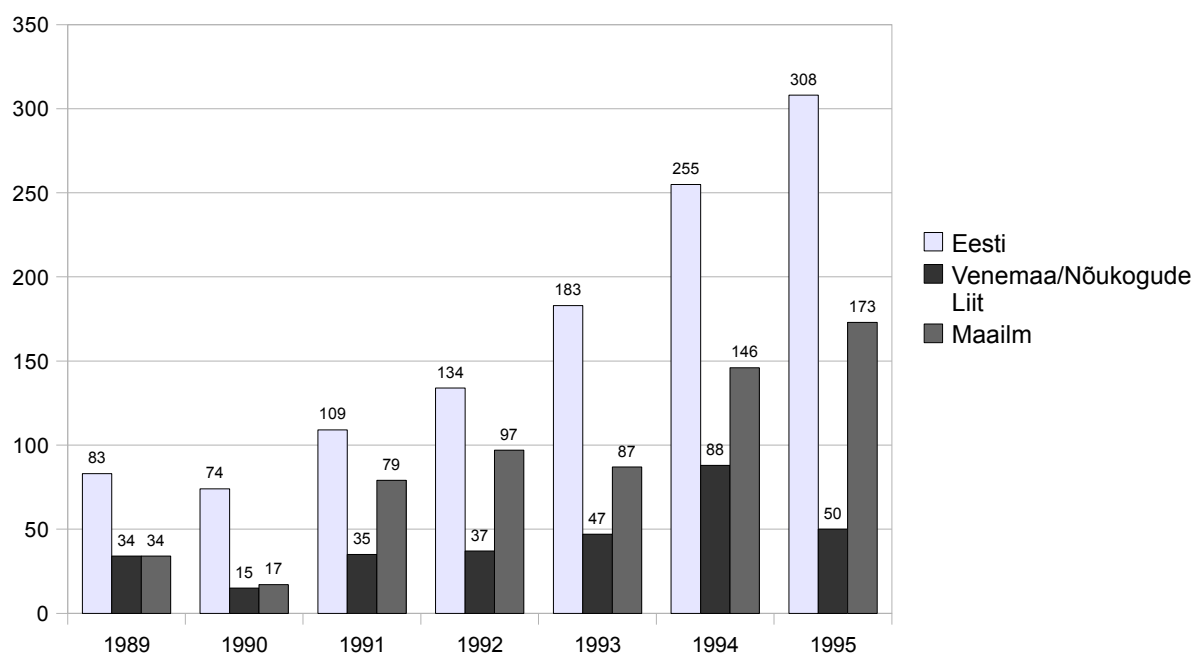
Joonis 2. Minevikku käsitletud lugude žanr (1989 n=100; 1990 n=79; 1991 n=156; 1992 n=203; 1993 n=243; 1994 n=341; 1995 n=417)

Laiendatud uudiste osatähtsus oli kõige kõrgem 1994. aastal (49,5%) ning kõige madalam 1990. aastal (19%). Laiendatud uudiste osakaal oli suhteliselt kõrge ka 1995.aastal (42%), 1993. aastal (47%) ja 1992. aastal (40%). Aastatel 1989, 1991 oli osatähtsus vastavalt 28% ja 29,5%.

4.3. Geopoliitiline ruum

Kõikidel vaadeldud aastatel oli kõige domineerivam ruum Eesti (vt Joonis 3). Teiste ruumidena vaatlesin Venemaa/ Nõukogude Liidu ning maailma ruumi. Ruumi „maailm“ alla jäid kõik teised riigid peale Eesti ning Venemaa/Nõukogude Liidu.

Esmalt vaatlen kõige domineerivama ruumi, Eesti ruumi osakaalu tekstides. Kõige väiksem oli Eesti ruumi osakaal 1990. aastal (21,5%) ning kõige suurem 1995. aastal (72,1%) (vt Joonis 3). Jällegi on tähelepanuväärne, et kõige suurema ja kõige väiksema osakaaluga aastad asetsevad läheduses. Aastatel 1989, 1991, 1993, 1994 ja 1995 jäi Eesti ruumi osakaal 74% (1995. aastal) ning 83% (1989) vahele.

Joonis 3. Minevikku käsitletud tekstide geopoliitiline ruum vahemikus 1989–1990, (1989 n=100; 1990 n=79; 1991 n=156; 1992 n=203; 1993 n=243; 1994 n=341; 1995 n=417)

Osakaalult teisel kohal oli maailma ruum, mida oli kõige vähem 1990. aastal (21,5%) ning kõige rohkem sellele järgnenud 1991. aastal (51%). Taas on tähelepanuväärne, et väga suur, 29,5 protsendipunkti suurune hüpe jäi kahe järjestikuse aasta vahele. Maailma ruumi osakaal oli suhteliselt madal ka 1989. aastal (33%). Vahemikus 1992–1995 jäi maailma osatähtsus 36% (1993. aastal) ja 48% (1992) vahele. Seega oli 1992. aastal sarnaselt 1991. aastale maailma ruumi osakaal

väga kõrge, mis on jällegi oluline uurimistulemus.

Kolmas ning kõige vähem domineerivam ruum oli Venemaa/Nõukogude Liidu ruum. Kõige väiksem oli Venemaa/Nõukogude Liidu ruumi osakaal 1995. aastal (12%) ning kõige suurem 1989. aastal (38%). Vahemikus 1991–1994 püsis ruumi osakaal suhteliselt samal tasemel, olles kõige madalam 1992. aastal (18%) ning kõige kõrgem 1994. aastal (24%).

Uurimisküsimuste mõttes on oluline võrrelda ka selliseid tekste, kus esines vaid maailma või Venemaa/Nõukogude Liidu ruum. Sellisel juhul viitas artikkel vaid ühele ruumile, jättes teised kõrvale.

Selliseid tekste, kus esines vaid maailma ruum, oli osakaalult kõige vähem jällegi 1990. aastal (4%) ning kõige enam 1992. aastal (27%). Taaskord oli siin hüpe 1990. aasta ja 1991. aasta vahel: 1991. aastal esines vaid maailma ruumi 16 protsendipunkti võrra rohkem kui 1990. aastal (4%) ehk 20%-l tekstides. 1989. aastal oli vaid maailma ruumi osakaal suhteliselt madal: 8%. Vahemikus 1993–1995 püsis maailma osakaal 17% ja 21% vahel.

Lisaks vaatlesin eraldi veel tekste, kus esinesid koos Eesti ja maailm või Eesti ja Venemaa/Nõukogude Liit. Eesti ja Venemaa/Nõukogude Liidu ruumi osakaal oli kõige suurem 1989 aastal (17%) ning kõige väiksem 1995. aastal (4%). Vahemikus 1990–1994 jäi ruumi osakaal 7% (1994) ja 10% (1990) vahele. Eesti ja maailm esinesid koos osatähtsusest võrdselt palju aastatel 1991, 1994 ja 1995, kui ruumide osakaal oli 17%. Aastatel 1989, 1990, 1992 ja 1993 jäi Eesti ja maailma osakaal 9% (1993) ja 14% (1992) vahele.

Kvantitatiivse kontentanalüüsi tulemustest selgus, et vaadeldava seitsme aasta jooksul toimus nii lugude aja, žanri ja geopoliitilise ruumi esinemises olulisi murranguid. Üks kontrastsemaid muutusi oli kaugema mineviku käsitlemise vähenemine vahemikus 1989–1991. Lähimineviku käsitlemise muutus toimus pikema perioodi vältel ning vahe kõige enam ja kõige vähem lähiminevikku käsitletud aasta vahel ei olnud ka nii suur kui kaugema mineviku puhul. Samas toimus oluline muutus 1990. aastal, kui lähiminevikku käsitlevate lugude osatähtsus kasvas 15 protsendipunkti võrra.

Vaadeldaval perioodil oli tähelepanuväärne ka arvamislugude osakaalu langemine kõige domineerivamalt žanrilt 1989–1990. aastal osatähtsusest kolmandaks žanriks alates 1991. aastast.

Geopoliitilise ruumi aspektist toimus kõige suurem muutus Venemaa/Nõukogude Liidu ruumi käsitlemises: kõige enam Venemaad/Nõukogude Liidu ruumi käsitletud 1989. aastal oli selle ruumi osakaal 26 protsendipunkti võrra suurem kui kõige vähem Venemaa/NSV Liitu aktualiseerinud

1995. aastal. Samuti oli kõnekas ainult maailma ruumi osakaalu vahe 1990. ja 1995. aastal: kui 1990. aastal esines vaid maailma ruumi vaid 4%-l, siis 1995. aastaks oli see kasvanud 21%-ni.

5. KRIITILISE DISKURSUSEANALÜÜSI TULEMUSED

Kuivõrd ainuüksi kontentanalüüsi tulemustest ei piisa, et uurimisküsimustele vastata, tegin tekstidele ka kriitilist diskursuseanalüüsi. Peatükis annan ülevaate aastaid iseloomustanud aspektidest, võttes sealjuures arvesse kontentanalüüsi tulemusi. Analüüsis vaatlesin, millised olid domineerivad aktualiseeritud ajaloosündmused, ajaloost jutustamise viis ning millised seosed löi ajakirjandus oleviku ja mineviku vahele aastate lõikes. Peatükis toon võrdlevalt välja, mille poolest aastad teistest vaadeldutest erinesid. Samuti toon esile ühiskondlike sündmuste võimalikku mõju ajaloo aktualiseerimisele.

5.1. 1989. aasta

1989. aastat iseloomustas Eesti kultuuri ja riikluse järjepidevusele rõhumine, viidates kaugema mineviku sündmustele, mis kinnitavad, et nähtused või seltsid, millest autor kõneleb, on pikaajalised ning elujõulised. Samuti iseloomustas aastat läbiv tõdemus, et olevikusündmused on küll muserdavad ja rasked, ent minevik, mille võõras riigivõim on kaasa toonud, on olnud veel süngem. Seetõttu domineeris arusaamine ajaloost kui õppetunnist. Samal ajal nähtus tekstidest soov minevikku meeles pidada eesmärgil, et enese ajaloost kõnelemine ning selle nii-öelda parnassile asetamine võiks aidata olla üle oleviku raskustest.

Läbiva diskursuse, mis sõnastas, et me peame minevikku mäletama, näiteks saab tuua tekste, kus tähistati millegi sünni- ("Eesti Piibel 250", A.Rosenthal, 4. märts) või aastapäeva olulise mälu poliitilise sündmuse või organisatsiooni kestvusest („möödus 69 aastat“).

Üleeile oli palju õnnitlejaid Sangla (Tamme) raamatukogul. Tema 75. sünnipäeva puhul oli teinud asutamisest ja algusaastatest ülevaate naaber, Kureküla raamatukogu juhataja Hele Ellermaa (L. Mägi, 1. märts).

EÜS "Veljesto" sünnist möödus 24. veebruaril 69 aastat. Sel päeval palus Tartu Ülikoolis tegutsev EÜS "Logos" veljestolased endale külla (Asustatud Veljesto Taastav Kogu, 4. märts).

Sünnipäevadele ning järjepidevusele rõhuv diskursus kõneles samal ajal mälu poliitiliste tähtpäevade vajadusest, kuna tekste, kus tähistati millegi algust meenutamiseks, oli tõepoolest väga palju. Samas eristusid tekstid, kus kõneldi küll millegi alguse saamisest, ent mida ei seotud olevikuga. See kinnitab kontentanalüüsi tulemust, mille järgi oli selliste tekstide osakaal, kus lähiminevikku ei käsitletud ning viidati vaid kaugemale minevikule, osakaal vaadeldud aastate hulgast kõige suurem just 1989. aastal. Kaugesse minevikku vaatavad tekstid olid sageli ka

minevikku idealiseerivad. Kaugest minevikust kõnelevate tekstide näidetena saab tuua tekstid Tartu Ülikooli Raamatukogu algusaastatest ning Eesti Kirjanduse Seltsist.

Tartu Ülikooli Raamatukogu välisvahetuse algus ulatub 19. sajandisse, 1817. aastal Saksamaal loodud ülikoolide teadustööde vahetusühingusse "Akademichem Tauschverein" kuulus ka Tartu Ülikool (M. Kullamaa, 1. märts).

Järgnev D. Palgi põhjalik ja täpne kiri annab aimu Eesti Kirjanduse Seltsi tegemiste ulatusest. 1907. aastal asustatud EKS kujunes 1930. aastail üheks töövõimelisimaks kultuuri- ja teadusühenduseks ennekõike Friedebert Tuglase, D. Palgi ja Hermann Everti toel (E. Lillemets, 4. märts).

Minevikku idealiseerivad tekstid vaatasid sageli tagasi Eesti Vabariigi aegadesse, tuues näited, mis sel ajal paremini oli ning mida peaks sellest ajast olevikku üle tooma. Seega käsitlesid tekstid ajalugu kui kasulikku teadmiste reservuaari, mis vastandus olevikule.

Eesti Vabariigis läksid lapsed kooli 7–8-aastaselt, võõrkeel tuli 5. klassis sellepärast, et on tõestatud: 11.–12. eluaastaks on noorel inimesel oma emakeele sõnalise väljenduse oskus sellisel määral välja kujunenud, et teine keel seda enam ei hägusta ning teiseks soodustab selleks ajaks omandatud abstraktne mõtlemine suuresti teise keele reeglite teadlikku omandamist ja mõistete eristamist. (A. Jõgi, 4.märts).

Diskursuses, mis sõnastas, et minevikku peab mäletama, eristus aladiskursus, mis taotles mineviku olevikku toomist institutsioonide taastamise või loomise kaudu. Näiteks kirjutas Rein Taagepera Väliseesti Muinsuskaitse Seltsi loomisest (5. märts) ning seltsi elujõulisena hoidmise vajadusest eestluse ülal hoidmiseks välismaailmas.

Lisaks kaugemale minevikku vaatamisele eristas 1989. aastat teistest intensiivsem nõukogude režiimi kuritegude esile tõstmine ja meenutamine. Nõukogude režiimist rohke kõnelemine kinnitab jällegi kontentanalüüsi tulemusi, mille järgi oli Venemaa/Nõukogude Liidu osakaal tekstides kõige suurem 1989. aastal.

Issanda aasta 1944 lahutas eesti rahva kehast nii olulise osa, et võrdleksin seda parema käe amputeerimisega. Pidi minema Marie Under, pidi minema Karl Ristikivi... Üks osa, kelle hulka kuulun mina, viidi ära vangidena (V. Salo, 2. märts).

Sageli kõnelesid sellised tekstid ajaloost geneetilise viisi abil: praegune olukord vastandub küll helgele minevikule, ent on lähiminevikus tehtud tegude tulemus.

Kui näiteks 1940. aasta juunipööre oleks kaasa toonud majandusliku taseme märgatava tõusu

Eestis, siis ei olekski täna perestroikat vaja (J. Kalm, 8. märts).

Ehkki 1989. aastal viidati rohkelt nõukogude režiimi kuritegudele, iseloomustas aastat ka tõdemus: kuigi praegu veel ja pikalt enne praegust hetke on raske, tundub, et midagi on muutumas. Seda tehti minevikule vastandumise ning tulevikku vaatamise kaudu.

Siiamaani on arhiivid olnud välismaalastele päris suletud, nende kasutamiseks tuli Moskvast luba küsida. Praegu saab direktor ise loa anda. Läänud aastal Saksamaa Liitvabariigis viibides leppisin Hain Rebasega kokku ka arhiivis käimise asjus (G. Kuldvere, 1. märts).

Üle pika aja oleme jälle täis usku paremasse homsesse. Seda on selgelt näha nii leheveergudelt kui Pika Hermannini tornist (R. Vetik, 2. märts).

1989. aasta olulisemate protsessidena saab nimetada nõudmiste radikaliseerumist ning sealjuures ajaloolise tõe ja rahvusliku mälu taastamise püüet (Lauristin & Vihalemm 2004: 9). Need protsessid nähtusid ka ajakirjanduses – kontentanalüüsi tulemuste järgi oli arvamusaluste osakaal kõikide vaadeldavate aastate võrdluses kõige suurem 1989. aastal. Arvamusaluste kaudu idealiseerisid tekstid sageli kaugemat minevikku ning kõnelesid valjult nõukogude režiimi kuritegudest. Seega kujunes ajakirjandus võrgustikuks, milles sai domineerivaks avalik osalev tekst (Lõhmus 2002), mida iseloomustas arvamusaluste ja lugejakirjade kaudu ühiskondlikest ja poliitilistest protsessidest osa võtmine.

5.2. 1990. aasta

Sarnaselt 1989. aastaga iseloomustas 1990. aasta tekste Eesti kultuuri ja riikluse järjepidevusele rõhumine. Ehkki taastamise ja mäletamise taotlus tekstides oli väiksem kui sellele eelnenud aastal, iseloomustas 1990. aasta tekste ajaloo aktualiseerimise viis, mis sidus kaugem mineviku sündmused lähiminekuga ning tõdes seeläbi muutuste vajalikkust või juba toimivate muudatuste seost kaugema mineviku, asetades oleviku sündmused ka ajaloolisse konteksti. Sarnaselt 1989. aastaga, kui veel alles tõdeti poliitiliste muudatuste vajalikkust, ent kus tekstidest muudatused veel nii suure osas ei nähtunud, domineeris 1990. aastal kriitiline ajaloost jutustamise viis, kus tekstid tõid esile väga selgeid vastandusi oleviku ja mineviku vahel.

1990. aastal intensiivistus arvamusaluste kaudu ajaloo aktualiseerimine. See kinnitab kontentanalüüsi tulemusi, mille järgi oli arvamusaluste osakaal 1990. aastal kõige suurem. Ehkki järgnev lõik pärineb intervjuust, illustreerib see, et kõnelejad olid teadlikud ühiskondlike

muudatuste mälupoliitilisest olulisusest, kui tõstsid neid ise varasemate mälupoliitiliselt tähtsate sündmuste kõrvale. Näite põhjal saab järeldada, et ajakulgu ning mälu kujundatigi nüüd ja praegu ning et selle kaudu sai olulisemaks lähiajaloo käsitlemine.

Nüüd on Hirvepark kõrvuti loomeliitude ühispleenumi ja IME ettepanekuga kantud meie kultuurikalendrisse. [---] Arvan, et minu sõbrad ei solvu, kui ütlen, et päris organisaatoreid oli tegelikult kolm: Lagle Parek, Heiki Ahonen ja mina (M. Soidro, 2. märts).

Väga sage oli avalik lähimineküü sõnavõttude üle arutlemine, kus varasemale kirjutajale vastu vaieldes või tema sõnumit toetades tekitati debatt aktuaalsete, enamasti poliitiliste teemade üle. Seega sai avalik osalev tekst (Lõhmus 2002) 1990. aastal veelgi tähtsamaks kui 1989. aastal, kui lugejakirju ning debatti nähtus tekstidest vähem. Järgnev esimene tekstinäide illustreerib, mil viisil kujunes avalik arutelu – viidates tagasi varem öeldule, mis omakorda tekitas kõneainet.

Tänavu 23. veebruari “Päevalehes” avaldati Liia Hänni, Uku Hänni, Jaan Pelti ja Mart Rahi kirjutis “Eesti riigilepingu lähteseisukohad”. Samad seisukohad ilmusid 4. märtsi “Edasis”, kuid nüüd juba Eesti Kongressi teeside projektina (H. Otsmaa, 6. märts).

Viimase kahe aasta jooksul on räägitud paljudest meie probleemidest. Eesti iseseisvumise vajadust ei vaidlusta rahvuslikest liikumistest enam ükski. [---] Tullles aga tagasi Eesti juurde, näeme, et sellest on riigiks olemisest vähe, kui tal on territoorium, millest võib täiesti vabalt ära võtta 2334 kilomeetrit, nagu juhtus Eestiga 1945. aastal (V. Korrovits, 7. märts).

Sarnaselt 1989. aastaga iseloomustas 1990. aastat järjepidevusele rõhumine ning ideaalide otsimine kaugemast minevikust. 1989. aastaga võrreldes elavnes 1990. aastal arutelu seaduste ning institutsioonide üle. Sealjuures otsiti eeskujusid jällegi kaugemast minevikust: Rait Marutse viitas 7. märtsil iseseisvuse taastamise debati raames 1938. aasta põhiseaduse kasutusele võtule, Ain Kaalep viitas 8. märtsi riigilepingu arutelu raames Austria 1955. aasta riigilepingule, samuti 1918. aasta 24. veebruari manifestile. Riigilepingu ning põhiseaduse debati raames olid domineerivad mainitud sündmused vabadussõda, Tartu rahu, 1940. aastal alanud okupatsioon ja teine maailmasõda.

Minevikku idealiseeriv kõnelemisviis otsis oleviku probleemide lahendamiseks eeskujusid minevikust. Samal ajal juhtisid kirjutajad ise tähelepanu asjaolule, et minevikku soovitakse olevikku tuua.

Uute teede otsinguil hariduselus on hakatud heitma pilku ajalukku. Minevikus püütakse leida eeskujusid ja kogemusi, mida saaks kohandatuna kasutada nüüd ja edaspidi. Kooliajalugu pakub selleks nii mõndagi. (A. Liim, 6. märts).

Sarnaselt 1989. aastaga esines palju kriitilist ajaloost jutustamise viisi, kus kirjutajad tõid esile väga selgeid vastandusi oleviku ja mineviku vahel. Sealjuures erines 1990. aasta selle poolest, et siis said autorid tõdeda oodatud muudatuste toimumist. Muudatuste olulisust tõstegi esile väga selgete vastanduste abil.

Kelle käes on Tartu võim? Varem oli võimuküsimus lihtne: võim kuulus EKP Tartu Linnakomitee esimesele sekretärile, kes realiseeris seda oma aparaadi ja linna täitevkomitee esimehe (linnakomitee büroo liikme) kaudu. Nüüd on olukord teine – Tartu elanikud valisid linnavolikogu, kes hakkab EKP linnakomitee asemel otsustama linna arengustrateegia üle (J. Ginter, 1. märts).

Viimasel ajal nagu ei kunagi varem on oluliseks muutunud inimlik väärikus, orientatsioon hingelisele isiksusele, kõige küpsemate rahvuslike traditsioonidega riigis (H. Kukemelk, 2. märts).

Analüüsitud tekstidest nähtub, et 1990. aastal jätkus 1989. aastale iseloomulik nõudmiste radikaliseerumine. Aastat iseloomustab arvamuskirjutajate kaudu ajaloo aktualiseerimine: avalik osalev tekst (Lõhmus 2002) sai veelgi olulisemaks. Arvamuskirjutajate suur osakaal võis tuleneda Eesti Kongressi valimistest 1990. aasta veebruaris, mida on vaadeldud ka iseseisvusliikumise ühe kõrghetkena (Lauristin & Vihalemm 2004: 10) ning misjärel soovisid inimesed enam avalikku debatti pidada. Kuivõrd vahemiku 1990. aasta jaanuarist kuni 1991. aasta augustini olulisimaid sündmusi oli poliitilise kontrolli kaotamine kompartei ja nõukogude organite poolt (Lauristin ja Vihalemm 2004: 11), kõneleb ka ajakirjanduses nõukogude võimu tugevam kritiseerimine ja vastanduste reljeefsem välja toomine avalikkuse kasvanud julgusest arvamuse avaldamisel.

5.3. 1991. aasta

Ehkki eelnenud aastatega sarnaselt 1991. aastal küll jätkus lugejate ning kirjutajate vaheline debatt ning vaidlus arvamuskirjutajate ja lugejakirjutajate kujul ning endiselt kõneldi nõukogude režiimi kuritegudest, muutus ajaloo aktualiseerimine 1991. aastal oluliselt ning need muutused jätkusid ka sellele järgnenud aastatel. Kõige suurem muutus võrreldes 1989. ja 1991. aastaga oli teemade rahvusvahelistumine: ajakirjandus tõstis esile rahvusvahelisi mälu poliitilisi vaidlusi, kõneles Eestist kui osast maailmast ning peamiselt lühiuudiste kaudu viitas ka Eesti ning välismaailma tihenendele suhtlemisele. 1991. aastale on ka iseloomulik, et ehkki mäletati ka kaugemat minevikku, nähtus lühiuudiste osakaalu tõttu, et varasemast tähtsamaks sai see, mis juhtus eile ning mis juhtus

möödunud nädalal.

Nagu ka kontentanalüüsi tulemustest selgus, oli 1991. aastal lühiuudiste ja ning välismaailma käsitlevate artiklite osakaal väga suur võrreldes möödunud aastatega. Sealjuures olid väga tüüpilised sellised tekstid, mis teatasid Eesti ja välismaailma vahelisest koostööst.

Eile lahkus Tõraverest Helsingisse sealse väikefirma omanik Toivo Pohja (G. Kuldvare, 4. märts)

Samas oli ka lugusid, kus püüti esile tõsta välismaailma ja Eesti suhete järjepidevust, viidates näiteks, et tuntud ja mõjukal välismaalasel on seekordne Eesti visiit juba teine.

Paljudel Tartu muusikainimestel on meeles möödunud kevadel aprillis Uppsala Lääni Noorteorkester, mida juhatas Pär Peterson. Asjatundjad räägivad veel praegugi Päri orkestrist. Too külaskäik pani aluse Tartu ja Uppsala muusikaõpetajate kontaktidele (Paljudel... 1. märts).

Tekstide rahvusvahelistumisele viitas veel eristunud diskursus, mis käsitles Eesti ja teiste Balti riikide taasiseseisvumist rahvusvaheliselt olulise küsimusena. Sealjuures tsiteeris ajakirjandus mõjukate välismaailma poliitikute sõnavõtte Balti küsimuse teemal, kõrvutades Balti riikide iseseisvumist teiste okupeeritud maade kogemustega ning andes Eestile ajakirjanduse kaudu õiguslikku ja poliitilist nõu. Otsides viisi riikluse taastamiseks, kõnelesid autorid ka arvamuskirjelduste kaudu välismaailma kogemustest. Seega nähtus tekstidest, et iseseisvuse taastamiseks tuli maailma poole vaadata enam kui varem. Tendentsi kinnitab ka kontentanalüüsi tulemus, mille järgi oli Eesti ja maailma geopoliitilise ruumi koosinemine 1991. aastal sage.

Kõrvutades 1918. aastat tänapäevaga, arvab Bill Hough, et de facto tunnustamisele järgnev de jure tunnustus peab ootama, kuni Eestis võetakse vastu oma konstitutsioon ja kodakondsusseadus, määratakse kindlaks riigivolikogu valimise eeskirjad ning akrediteeritakse diplomaatilised välisesindajad, kelle on kinnitanud Eesti Kongress (T. Liiva, 8. märts).

Näiteks Uruguays tegutses aastatel 1952–1967 presidendina üheksaliikmeline rahva valitud kolleegium ja ka meil Eestis on vastavasunaalisi ettepanekuid tehtud (T. Alatalu, 5. märts)

Märkimisväärne oli ka selliste tekstide hulk, mis informeerisid välismaailmas hiljuti toimunud ning mis ei sidunud teemat Eestiga. Seega suurenes selliste tekstide hulk, mis ei andnud ajaloosündmustele konteksti, vaid mis pelgalt edastasid infot.

Pärast relvade vaikimist Lahesõjas kutsus Iisrael ootamatult oma kodanikke üles valvsusele Iraagi võimalike raketirünnakute suhtes. Iisraeli ametnik ütles, et valmis tuleb olla okupeeritud aladel palestiinlaste demonstratsioonide tõrjumiseks (ETA, 1. märts).

Ehkki 1991. aasta tekstides domineeris lähiminevik kaugema mineviku üle, jätkus endiselt vaidlus lugejakirjades ning arvamusalustes, kus lükati ümber või kinnitati paar lehenumbrit varem ilmunud artiklite sisu. See oli jällegi sama avalik osalev tekst (Lõhmus 2002), mis eelnenud aastatel.

Meie ajalehtedes on ilmunud rida kirjutisi Savisaarelt, Veidemannilt, Põldroosilt, Taageperalt, mis ometi ükskord avalikustavad praeguse Eesti juhtkonna ja tema taustajõudude tegevuskava. Eesti praegune poliitiline tegelikkus pole mingi lõppenud ja minevikuline protsess, vaid jätkuv nüüskogude okupatsioon ja anneksioon. K. Põldvere, 5. märts

Avalike osalevate tekstide läbiv teema oli iseseisvuse taastamine ning sellega seoses tõstis ajakirjandus kõige enam esile 1940. aastal alanud okupatsiooni õiguspäratust. Taasiseseisvumisega seonduvalt jätkus eelnenud aastatel alanud debatt põhiseaduse üle, millega seoses aktualiseeriti korduvalt 1938. aasta põhiseadust.

Selle võimaluse kasutamata jätmine oleks rumal. 1938. aasta põhiseaduse revideerimine sobivas vormis ja sobival ajal ei riiva õigusliku järjepidevuse põhimõtet, õiguslik järjepidevus ei tähenda tagasipöördumist aastasse 1940, vaid Eesti Vabariigi okupeerimise ja jätkuva anneksiooni tunnustamist (T. Anton, 6. märts).

1991. aastal vähenes kaugesse minevikku vaatamine ajakirjanduslikes tekstides. Sotsiaalse aja kiirenemine oleviku sündmuste rohkuse tõttu – poliitilise konkurentsi tihenemine 1990. ja 1991. aastal (Lauristin & Vihalemm 2004: 11) nähtus ka lühiuudiste suurenenud osakaalust. Sündmuste rohkuse tõttu oli ka enam infot, mida lugejatele edasi anda, mistõttu lühenesid tekstid ning domineerivamaks sai lähiminevikus toimuv. 1991. aastal jõudis ajakirjandusse jõulisemalt välismaailm, mis andis märku välismaailma üha suuremast avanemisest Eestile.

5.4. 1992. aasta

1992. aasta tekste iseloomustab varasemast veelgi kontrastsem oleviku minevikule vastandamine. Kuivõrd 1992. aasta märtsis oli iseseisvus juba taastatud, esines palju nõukoguliku lähimineviku ja oleviku vastandumist. 1992. aasta erines möödunudest selle poolest, et arvamusalustes ja lugejakirjade kaudu arvustati enam kohalike poliitikute lähimineviku tegusid, sealjuures viidates tagasi nõukogude ajale kui millelegi, mille tagasitulekust hoidumiseks eest peaksid oleviku otsused põhjalikult läbi kaalutletud olema. Seega kõneles ajakirjandus lähiminevikust kriitilise jutustamise viisi abil, tõstes esile hiljuti toimunud sündmustest põhjustatud muudatuste tähtsust.

Veel lähiminevikus oli teenistus Nõukogude armees eesti mehe põhiseaduslik kohustus. [—] Eesti ühendamine ülemaalsesse sõjaväesüsteemi algas kohe pärast Põhjasõda. Nekrutikohustus laienes Eesti alale 1796. aastal (E. Lauk, 2. märts).

Endist Tartu Metsamajandit enam pole, alates eilsest on selle piirkonnas II iseseisvat metskonda juriidilise isiku õigustes (G. Kuldvere, 3. märts).

Nagu eelnevatest tekstinäidetest nähtus, vastandati olevikku lähiminevikule sageli institutsionaalsete muudatuste esile tõstmise kaudu. Kriitiline jutustamise viis, kus olevikku nähti minevikule vastanduvana ning ajaloo käsitlemine õppetunnina, iseloomustas ka päevakajaliste teemade arutelu.

Eesti Pensionäride Liidu arvates tuleks rahareform viia läbi niipea kui võimalik. Siinkohal pole ülearune võrdluseks lühidalt meelde tuletada ka rahareformi, mis tuli üle elada 1947. aasta detsembris. H. Kärtner, 5. märts

Sarnaselt eelnenud aastaga oli suur välismaailma käsitlevate tekstide ja lühiuudiste osakaal. Varasemate aastarega võrreldes oli enam selliseid tekste, mis kõnelesid Eesti välispoliitikast ning riigi asetsemisest maailmas. Taolised tekstid vaatasid eeskujude otsimisel jällegi kaugemat minevikku.

Hoopis iseküsimus on isiklikud ambitsioonid või solvumised. Nende lahendamiseks võiksid aastad 1918–1940 küll eeskujusid pakkuda, Kas või välisministri abist lahtisaamiseks. Tol ajal saadeti ta esialgu kuhugi kaugemale saadikuks ja kõige sagedamini Rooma. Seal käisid läbi peaaegu kõik välisministri abid. E. Medijainen, 3. märts

1992. aastal jätkus peamiselt lühiuudiste kaudu Eesti ning välismaailma tihenunud suhtlemisest kirjutamine.

Ülemnõukogu esimees Arnold Rüütel võttis eile vastu Saksamaa LV presidendi kantseleiülema, Saksamaa LV riigisekretäri Andreas Meyer Landruti. ETA, 3. märts

1992. aastal oli tähelepanuväärne tendents, mida varasematel aastatel niivõrd palju ei esinenud: päevapoliitilistes debattides arvustati poliitikute lähimineviku tegusid, sealjuures iseloomustades nende tegusid ajaloost analoogiate toomise või mälupoliitilisse konteksti asetamise kaudu.

Savisaar on inimene, kes on kindlasti juba Eesti ajalukku astunud. Ma ei arva, et me oleks ilma temata iseseisvust tagasi saanud (K. Jaanson, 10. märts).

Nüüd kutsub E. Savisaare erakonnaleht võitlema korruptsiooni vastu pealekaebustega. Kaevake, kallid kodanikud, küll me pärast vaatame, keda paljastada! Kel 1940-ndail aastail Eestis elanud, sellele peaks

niisugune üleskutse küll hirmujudinad naha vahele ajama (K. Muuli, 2. märts).

Vahemikku 1991. aasta august kuni 1992. aasta detsember jäi Eesti iseseisvuse rahvusvaheline tunnustamine (Lauristin & Vihalemm 2004: 14), millele viitasid ka tekstid, mis kõnelesid Eesti välispoliitikast ning riigi asetsemisest maailmas. 1992. aastal oli teiste vaadeldavate aastatega võrreldes kõige enam maailmast kõnelevaid tekste. Seega viitas ajakirjandus, et maailm on nüüd kohal ja Eesti on osa sellest. 1992. aasta tekste iseloomustas varasemast veelgi kontrastsem oleviku minevikule vastandamine. 1992. aastal esines palju nõukogulikku lähiminekliku ja oleviku vastandumist – kuivõrd Nõukogude Liit oli nüüd selgelt minevik, domineeris geopoliitilisi ruume vastandav vaade: enne oli Nõukogude Liit, nüüd on maailm ja Euroopa.

5.5. 1993. aasta

1993. aastal jätkusid 1992. aastal alanud radikaalsed majanduslikud ja poliitilised reformid (Lauristin & Vihalemm 2004: 14), mis peegeldusid ka ajakirjanduses. Ajakirjanduses oli suur lühiuudiste osakaal, ent möödunud 1992. aastast eristas 1993. aastat ka laiendatud uudiste suurenenud osatähtsus. Ehkki kaugesse minevikku vaatas ajakirjandus üha vähem, oli ajakirjandus laiendatud uudiste hulga suurenemise kaudu rohkem sündmuste taustu ning konteksti avav. Näiteks oli suur selliste tekstide hulk, mis kõnelesid välismaailma sündmustest, ent mis ei sidunud kõnealust teemat Eestiga, vaid mis tegd ülevaate olulistest rahvusvahelistest aktuaalsetest teemadest.

Juba siis, kui Bill Clinton 1991. aasta oktoobris alles kaalus presidendivalimistesse lülitumist, hämmastas ta oma visiidiga homoseksualiste lubadusega tühistada gay'de armees teenimise keeld, niipea kui ta Valgesse Majja peaks saama (K. Mäenõlv, 2. märts).

4. veebruaril 1989 mõistis Iraani tollane usujuht ja faktiline riigipea ajatolla Homeini surma Suurbritannias kirjastatud raamatu "Saatanlikud värvid" autori Salman Rushdie. Surmaotsuse täideviijale lubati miljoni dollari suurune preemia, tänaseks on summa väidetavalt kahekordistunud (O. Koppel, 2.märts).

1993. aasta tekstidest nähtus, et 1991. aastal alanud rahvusvahelistumine võttis veelgi tugevamaid mõõtmeid ning hakkas ka Eestit osana välismaailmast esitama. Seda tehti välisriikide mõjukate poliitikute Eesti-teemaliste sõnavõtude tsiteerimise kaudu, aga ka Eesti ning läänemaailma koostöö tiheda reflekteerimise kaudu. Väga tüüpilised olid uudised, kus kõneldi mõne välisettevõtte Eesti filiaali sünnipäeva tähistamisest või uue saatkonna avamisest mõnes välisriigis.

Saksa juhtivaid ajakirjanikke Car Gustav Ströhm avaldas ajalehes "Die Welt" Eesti Vabariigi

juubelile pühendatud artikli “Lähivälismaa on ohustatud”, milles ta analüüsib Eesti Vabariigi presidendi 24. veebruari peakõnet., 8. märts, poliitikatoimetus

Välisminister Trivimi Velliste sõitis eile ametlikule visiidile Suurbritannia, Põhja-iri Ühendriiki, teatati välisministeeriumist BNS-ile, 2. märts

1993. aastal esines enam nõukoguliku lähimineviku ning oleviku vahele seose kehtestamist. Sellisel juhul viitas ajakirjandus, et Eesti areng ei ole olnud nii suur, kui oleks oodatud. Seega kasutas ajakirjandus nõukoguliku mineviku ning oleviku seose vahele loomisel geneetilist ajaloost jutustamise viisi, kui rekonstrueeris olevikku kui midagi, mis on arenenud minevikust. Samas eristus diskursus, mis viitas oleviku kehvale olukorrale nõukogulikust ajast analoogiate esile tõstmisega. Sellisel juhul viitasid teksti samuti arengu pidurdumisele.

Pseudoriikliku moodustisena, millel puudusid suveräänsus ja õigussubjektsus, on ENSV alates 21. augustist 1991 likvideeritud. Majandusliku struktuurina kestab ENSV kahjuks edasi. Nõukogulikud struktuurid ja nõukogude seadused tulid üle Eesti Vabariiki, kuigi seda oleks olnud võimalik vältida. J. Pulk, V. Vääri, 1.märts

*Niiviisi pöörati Eesti paljude arvates 1989–91 kahtlustäratavatele radadele, mille negatiivsed mõjud majandusele ja eriti poliitikale on tunda tänini, kui ole juhtunud isegi midagi täiesti pöördumatut. T. Ulas
3. MÄRTS*

Lähimineviku aktualiseerimise kõrval kõneles ajakirjandus kaugemast minevikust küll vähe, ent silmatorkav oli kaugemat minevikku idealiseerivate artiklite hulk. Artiklites vastandati olevikku kaugemale minevikule ning idealiseeriv vaade viitas ajaloole kui kasulikule teadmiste reservuaarile.

Sellisel juhul on relvad vaid repressiooniorganid. Või kui rahval relvi on, siis korjatakse need ära. Nii juhtus Eestis 1940. aastal. Veel mõned aastad tagasi oli ENSV-s suur jahipüsside (muid relvi ju nagunii polnud) ära korjamine. Eesti Vabariigis olid relvad rahva käes (A. Särg, 4. märts).

Varasemast vähem esines 1993. aastal nii-öelda tähtpäevaajakirjadust, kus ajakirjandus kõneles mõne institutsiooni sünnipäevast või ajahulga möödumist olulisest mälupoliitilisest sündmusest. Küll aga – sarnaselt möödunud aastatega – arenes mälupoliitiline debatt lugejakirjades ja arvamuskirjades.

Kui peame ajaloo alguseks Põhja-Baltikumis 1918. aastat, saame ühe nägemuse kolonistidest, kui aga tunnistame, et sinne ajalugu algas siiski kümme tuhat aastat varem, siis hoopis teise.

Ajalugu algas koos mandrijää taandumise ja esimeste põlisasukate saabumisega (G. Naaan, 6. märts).

1992. aastal alanud suured majanduslikud reformid (Lauristin & Vihalemm 2004: 14) peegeldusid küll ka 1993. aasta ajakirjanduses: suurte ühiskondlike muudatuste tõttu püüdis ajakirjandus lühiuudiste kaudu anda edasi palju informatsiooni, ent, nagu viitasid kontentanalüüsi tulemused, suutis ka laiendatud uudiste suure osakaalu tõttu selgitada sündmuste taustu ning põhjusi.

5.6. 1994. aasta

1994. aastat eristas möödunud 1993. aastast küll suhteliselt vähe, ent mõned iseloomulikud tendentsid joonistusid 1994. aastal siiski veel selgemat välja. Võrreldes 1993. aastaga oli 1994. aastal veidi enam kaugemale minevikku vaatavaid lugusid, ent samas kahanes arvamused osakaal. 1994. aasta ajakirjandusest nähtunud pildi võtab ilmekalt kokku järgnev tekstinäide:

Eile keskpäeval seisis "Vanemuise" ligiduses ja lähimail tänavail peaaegu 300 sõidukit. Enim autosid (70) olid pargitud tihedalt täis "Vanemuise" ülemisse parklasse. Üsna võrdselt olid esindatud nii Lääne limusiinid kui Vene sõiduautod, ehkki esimesed hakkasid paremini silma, ka olid Lääne autod teatrimajale lähemale trüginud (A.Aotäht, 5. märts).

Ehkki ajakirjandus kõneles endiselt ka Venemaast ning tõstis esile endise Nõukogude Liiduga seotud teemasid, domineerisid ajakirjanduses – sarnaselt lääne autodele – läänemaailma teemad. Sealjuures esitati Eestit osana läänemaailmast ennekõike Eesti ja välismaailma koostööst kõnelevate artiklite kaudu. Tüüpilised olid lood, mis kõnelesid hiljuti Eestis avatud välisettevõtte esindusest või Eesti ja välismaa poliitikute tihenenu koostööst.

"Läinud aasta detsembris oli meil külas Põhjamaade kõige mainekama toiduainete kontsentraatide ja maitseainete firma "Flavoring" esindus, et leppida kokku koostöös. Edaspidi võtame tootmisse veel mõne karastusjoogi ja lahjendaja, kontsentraadi ostame sellelt firmalt."
(G. Kuldvere, 1. märts).

Eesti nõukogulikust minevikust tulenenud oleviku probleeme käsitlesid tekstid sageli maailma kontekstis. Seega vastandas ajakirjandus nõukogulikku minevikku juba läänemaailma jõudnud Eestile. Läänemaailma jõudmisele viitasid sagedased uudised saatkondade avamisest välisriikides, Eesti poliitikute rahvusvahelist tähelepanu saanud ütlustest rääkivad tekstid ning välispoliitikute Eesti-teemaliste sõnavõtte tsiteerimine.

Saksa välisminister Klaus Kinkel kirjutab laupäevases mõjukas Saksa ajalehes "Die Welt", et

Vene väed peavad lahkuma Eestist ja Lätist nii kiiresti kui võimalik. Pealkirja all "Balti riikide tulevik on Euroopas" kirjutab Kinkel: "Balti riikide iseseisvumisega 1991. aastal parandati ebaõiglus, mis algas 1939. aasta Stalini-Hitleri paktiga (BNS, 7. märts).

Nagu eelnev tekstilõik, nõnda olid Venemaa ja endise Nõukogude Liidu suhtes teravalt kriitilised tekstid, mille kaudu tõsteti kriitilise ajaloost jutustamise viisi abil esile nõukoguliku mineviku armetust. Samuti oli läbiv analoogide esitamise kaudu mineviku eest hoiatamine.

Suurte muudatuste ajal võib ja inimeste meeleolus tulla ette saja kaheksakümne kraadiseid pöördeid. Eriti torkab see silma maal, kus kümme aastat tagasi käis tohutu käsumajanduse vandumine, kuid kus nüüd oleksid paljud neist õnnelikud, kui see uuesti kuidagi tagasi tuleks. Mõistagi koos riikliku dotatsiooniga (I. Kostabi, 3. märts).

Venemaa ja Nõukogude Liidu kritiseerimisele vastukaaluks iseloomustas 1994. aastat Eesti lähimineviku ning oleviku vastandumine sel viisil, et nähtuks oleviku suhteline edukus lähimineviku ees.

Suurema osa 1992. aastast elas Eesti üldse ilma eelarveta. 1993. aasta oli alles esimene eelarve järgi majanduse aasta. Tänavune eelarve oli kahtlemata samm edasi, kuid sellised probleemid, nagu omavalitsuste ülesannete jagamine ja finantseerimise viisid, nõuavad pikemaajalist tööd (M. Aleksius, 1. märts).

Ühiskonna kestva arengu ning läänestumise kontekstis jätkus 1991. aastal alanud ajakirjanduse rahvusvahelistumine ning suur oli selliste tekstide osakaal, mis informeerisid lähiminevikus välismaailmas toimunut, ent mis ei asetanud minevikusündmusi konteksti, vaid pelgalt edastasid infot. Nagu ka eelnevatel aastatel alates 1991. aastast, oli ka 1994. aastal suur kohalike lühiuudiste hulk.

1994. aastat eristas sellele eelnenud 1993. aastast sagedasem kaugesse minevikku vaatamine peamiselt mineviku idealiseerimise ning tähtpäevadele viitamise kaudu. Seega tähistas mineviku idealiseerimine endiselt ajaloo käsitlemist teadmiste reservuaarina.

Toetame tugevamata isiksuste pääsu võimule ja tükk maad praegusest tugevamat presidenti. Me ei pea silmas Ladina-Ameerika diktatuuritüüpi, vaid pigem USA presidendile sarnast riigipead või nagu omaaegse vabadussõjalaste 1933. aasta põhiseaduse kohast presidenti (ETA, 3. märts).

Ehkki 1994. aasta ajakirjandus aktualiseeris kaugemat minevikku rohkem kui eelnev 1993. aasta, viitas arvamused väiksem osakaal ning lühiuudiste suurenenud hulk ajakirjanduse vähenenud rollile avaliku osaleva tekstina (Lõhmus 2002). Arvamused osakaalu

vähenev ilmestas üldist kodanikuühiskonna arengu aeglustumist – kuivõrd suured ühiskondlikud arengud olid juba toimunud või toimumas, võis arvamused artiklite väike osakaal viidata, et debatti pole endisel kujul enam pidada vaja.

5.7. 1995. aasta

Kontentanalüüsi tulemustest selgus, et 1995. aastal oli kõikidest möödunud aastatest kõige väiksem kaugget minevikku käsitlevate ning kõige suurem lähiminevikust kõnelevate lugude osatähtsus. Samuti oli 1995. aastale iseloomulik vähene Venemaast või endisest Nõukogude Liidust rääkimine. Kõikide nimetatud aspektide poolest oli 1995. aasta kõige vastandlikum esimesele vaadeldud, 1989. aastale. Seega oli vaadeldud vahemikus ajakirjanduslikes tekstides toimunud suur muutus. 1995. aasta analüüsitud tekstide üldpilti mõjutas kindlasti asjaolu, et valitud vahemikus – märtsi esimene nädal –, toimusid valimised. Küll aga on võimalik tekstide suure hulga tõttu teha üldistusi aastat iseloomustanud minevikukäsitlustest.

1995. aastat iseloomustas 1994. aastast veelgi tihedam debatt aktuaalsete teemade üle – sealjuures viidati palju tagasi kellegi lähiminevikus öeldule või tehtule.

Nagu kirjutas üleeilne “Sakala”, peab Koonderakonna ja Maarahva Ühenduse valimisnimekirja esinumber Järva- ja Viljandimaal Jaak Allik Eestile endiselt kõige kasulikumaks laiapõhjalist koalitsioonivalitsust. [—] See on jahmatavapanev avaldus (I. Kostabi, 2.märts).

Mineviku aktualiseerimisel eritus diskursus, mis tõdes ühiskondlikku ja poliitilist allakäiku. Sageli tehti seda analoogilise jutustamise viisi kaudu – ajakirjandus tõstis esile minevikus hästi olnud ning vastandas seda olevikule. Oleviku kritiseerimine oli võrreldes möödunud aastatega uudne – varem ajakirjandus olevikku lähiminevikuga niivõrd jõuliselt ei kritiseerinud. Ajakirjandus kritiseeris olevikku jõuliselt ka 1989. ja 1990. aastal, ent tegi seda siis kaugema minevikuga vastandamise kaudu. Nüüd vastandas ajakirjandus olevikku lähiminevikule.

Enne 1992. aasta Riigikogu valimisi esitasid kandideerijad vähemalt kolm üleskutset valimiskampania sponsorid valimispäeva eel avalikustada. Üleskutset ei järginud keegi. Ka üleskutsujad ise mitte (Eesti Kodanik, kuningriiklased, rohelised). Enne 1995. aasta valimisi pole sääraseidki pöördumisi enam esitatud (A. Alaküla, 3. märts).

Iseseisvusel on oma hind. Tasuks meenutada, et näiteks 1937. aastal moodustas Eesti eksport N. Liitu kogu meie ekspordist 4,1%, Venemaalt tulnud import aga samas kogu impordist 5,6%. Eesti

oli siis edukas. Ka põllumajanduses (F. Undusk, 3. märts).

Mineviku aktualiseerimisel eristus ka diskursus, mis tõstis ajalugu esile valimiste kontekstis. Tehes seda jällegi analoogiate ning vastanduste kaudu. Valimistele eelnenud ja järgnenud ajal viidati eelmistele valimistele, tehti tagasivaateid valimistevahelisest perioodist ning samuti vaadati tagasi kaugemasse minevikku.

Linnavalitsus tegi keelava otsuse pärast seda, kui Tuleviku Eesti Erakond (TEE) soovis Vabaduse väljakul asuva vene draamateatri seinale paigaldada oma erakonna liidrite hiigelportreed. Samal kohal rippusid 1970.–1980. aastatel ka NLKP poliitbüroo liikmete portreed (Linnavalitsus...4. märts).

Tiit Vähi pidas uue valitsuse moodustamisel oluliseks 1992. aasta veebruaris alustatud majandusreformi jätkamist, mis sisaldas endas hindade totaalset vabastamist, rahareformi ja erastamist (E. Tammer, 6. märts).

Oleviku jõulisema kritiseerimise kõrval eristus 1995. aastal ka kriitilisem pilk Eestile kui välismaailma osale. Seega tekkis Eesti ja välismaailma koostööst kõneleva ning Eestit osana välismaailmast nägevate diskursuste kõrvale kriitilisem Eesti käsitus. Ehkki Eesti siirdeajaga suhtelisest edukast toimetulekust rääkivaid artikleid oli endiselt palju, tõstis ajakirjandus nüüd välisekspertide hinnangute tsiteerimise ja refereerimise kaudu esile ka Eesti arengu puudujääke.

Teravat vastukaja on tekitanud kava rajada interneeritute laager Murastesse või Remnikule. ÜRO kõrgema põgenikekomissari Skandinaavia ja Baltimaade esindaja Hans Thoolen on esinenud teravatoonilise Eestit halvustava avaldusega (A. Kollist, 1.märts).

Sarnaselt möödunud aastale oli 1995. aastal palju nii sise- kui välisuudiseid, mis informeerisid lähiminevikus toimunust, ent mis ei asetanud minevikusündmusi konteksti, edastades vaid infot. 1995. aastal hoogustunud integreerumine läänemaailma majandus- ja julgeolekustruktuuridesse (Lauristin & Vihalemm 2004: 14) nähtus ka ajakirjandusest: ühelt poolt oli nüüd tulevik tähtsam, mistõttu, nagu kontentanalüüsist selgus, aktualiseeriti Venemaa ning Nõukogude Liiduga seotud ajalugu oluliselt vähem kui vaadeldava perioodi alguses. Teiselt poolt viitas paatoslik kaugema mineviku ülistamise pidev langus ühiskonna orienteeritusele selgelt tuleviku poole.

6. JÄRELDUSED

Selles peatükis toon välja uurimuse põhilised järeldused uurimisküsimuste kaupa. Peatükis vastan lähiminekü ja kaugema mineviku esinemist käsitlevatele küsimustele. Samuti vastan küsimustele ajakirjanduse kui kollektiivse mälu vahendaja kohta.

1. Milline oli lähiminekü ja kaugemat mineviku käsitleva ajakirjanduse tasakaal Edasi > Postimees näitel Eestis kui siirdeühiskonnas aastatel 1989 – 1995?

Kõikidel vaadeldavatel aastatel domineeris lähiminekü kaugema mineviku üle, mistõttu on uurimisprobleemist lähtudes olulisem vaadelda hoopis lähiminekü ja kaugema mineviku esinemise muutusi. Kõige suurem kaugemat mineviku käsitlevate uudiste osakaal oli 1989. aastal (52%). Kaugema mineviku osakaal oli väga suur veel 1990. aastal (42%), ent tegi siis suure languse – kõige väiksem kaugema mineviku osakaal oli 1991. aastal (14%). See on üks kontrastsemaid uurimistulemusi ning see kinnitab ka uurimisküsimustes sõnastatud paradoksi: 1989. aasta oleviku muudatused tingisid suuremat tähelepanu minevikule (Tamm 2012: 144) ning taasiseseisvumine 1991. aastal tõi kaasa sotsiaalse aja kiirenemise, mistõttu soov viibida kestvas ajahetkes vähendas seoseid minevikuga (Hassan 2009: 103). Seega vähenes kaugesse minevikku vaatamine järsult juba siirdeaja alguses ning vahetult pärast taasiseseisvumist. Kaugema mineviku osakaal oli samuti väike 1995. aastal (17%). Vahemikus 1992 kuni 1994 püsis kaugema mineviku osakaal 21% ja 29% vahel.

Lähiminekü käsitlemise muutus toimus pikema perioodi vältel ning vahe kõige enam ja kõige vähem lähiminekü käsitletud aasta vahel ei olnud ka nii suur kui kaugema mineviku puhul. Lähiminekü esines kõige vähem 1989. aasta artiklites (75%) ning kõige enam 1995. aastal (99,5%). Lähiminekü käsitlevate artiklite osakaal oli aastate lõikes küll kasvav, ent tegi 1992. aastal väikese tagasilanguse. Seega erines 1992. aasta ühest üldisest tendentsist – lähiminekü osakaalu pidev suurenemine.

2. Milline oli ajakirjanduse roll kollektiivse mälu kujundajana Edasi > Postimees näitel vahemikus 1989–1995?

Ajakirjanduse roll kollektiivse mälu kujundajana oli vaadeldud vahemikus väga mitmenäoline. 1989. suur arvamusartiklite hulk viitas ajakirjandusele kui kriitilisele foorumile, mis kaugema mineviku sündmuste aktualiseerimise kaudu rääkis ühiseid tähendusi läbi olukorras, kus mineviku ühtne arusaamine oli alles välja kujunemas. Ajakirjandus oli siis oluline meedium, mille kaudu loodi ühtseid tähendusi kollektiivse mälu tarbeks. Aastatel 1989–1990 juhtis ajakirjandus

auditooriumi paremini mõistma kultuurilist ja poliitilist lähiminekku selgitamise ning kaugemast minevikust ideaalse otsimise kaudu. Järgnenud aastatel, kui lähimineviku osakaal suurenes ning kaugema mineviku osakaal vähenes, ajakirjandus küll selgitas minevikku ning aeg-ajalt otsis ka veel ideaale minevikust, vähenes ajakirjanduse roll avaliku osaleva tekstina (Lõhmus 2002) ehk sellise meediatekstina, mida iseloomustas arvamused ja lugejakirjade kaudu ühiskondlikest ja poliitilistest protsessidest osa võtmine. Seega kahanes tekstide roll mineviku tõlgendaja ning konstrueerijana. Nii jäi ajakirjandusele alates 1991. aastast, kui lähimineviku osakaal kasvas hüppeliselt, pigem sündmuste peegeldaja kui kollektiivse mälu kujundaja roll.

Oluline oli ka tekstide geopolitiilise ruumi ning žanrite kaudu kollektiivse mälu kujundamine, sidudes auditooriumi perioodi alguses arvamused kaudu Eesti ruumiga, vihjates veel tagasi Venemaale ning Nõukogude Liidule, ja perioodi teises pooles lühi- ja laiendatud uudistega välismaailma ruumiga Venemaale ja Nõukogude Liidule väga harva viidates.

3. Milliseid mineviku sündmusi ja ajaloolisi isikuid tõstis Edasi > Postimees esile?

1989. aastal aktualiseeris Edasi palju nõukogude režiimi kuritegusid, küüditamist, massirepressioone, Nõukogude Liidu okupatsiooni algust, 1920. aastate Eesti Vabariigiga seotud teemasid ning erinevate seltside sünnilugu. 1990. aasta oli 1989. aastale üsna sarnane, ent juurde tekkis lähiajaloo sündmuste – loomeliitude ühispleenum – jõulisem aktualiseerimine. Samuti tõstis Edasi taasiseseisvumise taotluse kontekstis esile Eesti Vabariigi seadusandlikku korraldust. 1991. aastal kõneldi endiselt nõukogude režiimi kuritegudest, ent juurde tekkis rahvusvaheline mõõde: ajakirjandus hakkas aktualiseerima lähiminekus toimunud sündmusi, mis sidusid Eestit välismaailmaga. 1992. aastal tõstis ajakirjandus varasemast enam esile nõukogulikku lähiminekku, vastandades seda olevikule. 1993. aastal suurenes rahvusvahelistest suurtest sündmustest – Salman Rushdie tapmise käsk –, kõnelemine. 1994. aastal vaatas Postimees taas kaugesse minevikku, otsides muu hulgas oleviku parandamiseks eeskujulikke näiteid 1933. aasta põhiseadusest. 1995. aastal tõstis Postimees valimiste kontekstis esile eelmisi toimunud valimisi, samuti oli siis sarnaselt 1994. aastaga palju nii sise- kui välisuudiseid, mis informeerisid lähiminekus toimunust.

4. Milline minevikust jutustamise viis domineeris?

Kõikidel vaadeldavatel aastatel kasutas Edasi/Postimees nii kriitilist ajaloost jutustamise viisi, kus olevik oli minevikule vastanduv, kui ka geneetilist jutustamise viisi, kus ajakirjandus rekonstrueeris olevikku kui midagi, mis on arenenud minevikust. Samuti aktualiseeris Edasi/Postimees minevikku analoogilise jutustamise kaudu, kus vaadeldi oleviku ja mineviku sarnasusi. Kriitilise

diskursuseanalüüsi põhjal saan järeldada, et 1989. aastal domineeris nii kriitiline kui geneetiline viis, kui olevikku kõrvutati Eesti Vabariigiga ning kui oleviku kehva olukorra sünnimärke nähti Nõukogude Liidu okupatsioonis. Vahemikus 1990–1993 domineeris kriitiline ajaloost jutustamise viis, kus kirjutajad tõid esile väga selgeid vastandusi oleviku ja mineviku vahel. 1993. aastal esines palju ka geneetilist ajaloost jutustamise viisi, kui ajakirjandus rekonstrueeris olevikku kui midagi, mis on arenenud minevikust. Kriitiline viis domineeris ka aastatel 1994–1995, kui nõukogulikkude lähiminevikku seati olevikule selgeks vastandiks.

Minevikust kõnelemise viisi muutust indikeerib hästi ka tekstide žanriline osakaal. Kui aastatel 1989–1990 oli kõige domineerivam minevikust kõnelemise žanr arvamusaluse, siis 1991. aastaks kukkus arvamusaluse osakaal kõige vähem tähtsaks kohale – seega langes 1991. aastal nii kaugema mineviku käsitlemine kui ka arvamusaluste osakaal. See kinnitab jällegi ajakirjanduse rolli vähenemist kollektiivse mälu kujundajana alates 1991. aastal, millest omakorda saab järeldada aktseleeratsiooni mõju nii žanrite kasutamisele kui kaugemas minevikku vaatamisele. Kuna 1991. aasta märtsis oli Eesti juba väga lähedal taasiseseisvumisele sama aasta augustis, tõlgendan 1991. aasta arvamusaluste ja kaugemas minevikku vaatamise vähenemist ühiskonna kiirest arengust tulenenud taotlusega viibida kestva ajahetkes, mistõttu vähenes side ka kaugema minevikuga.

5. Milline oli minevikku käsitlevate artiklite Eesti ja välisuudiste tasakaal?

Kõige domineerivam geopoliitiline ruum kõikidel vaadeldavatel aastatel oli Eesti. Kõige väiksem oli Eesti ruumi osakaal 1992. aastal (66%) ning kõige suurem 1990. aastal (93%). On tähelepanuväärne, et kõige suurema ja kõige väiksema osakaaluga aastad asetsevad lähedastikku. Osakaalult teisel kohal oli maailma ruum, mida oli kõige vähem 1990. aastal (21,5%) ning kõige rohkem sellele järgnenud 1991. aastal (51%). On märkimisväärne, et väga suur, 29,5 protsendipunkti suurune hüpe jäi kahe järjestikuse aasta vahele. Kolmas ning kõige vähem domineerivam ruum oli Venemaa/Nõukogude Liidu ruum. Kõige väiksem oli Venemaa/Nõukogude Liidu ruumi osakaal 1995. aastal (12%) ning kõige suurem 1989. aastal (38%). Selliseid tekste, kus esines vaid maailma ruum, oli osakaalult kõige vähem jällegi 1990. aastal (4%) ning kõige enam 1992. aastal (27%). Taaskord oli hüpe 1990. aasta ja 1991. aasta vahel suur: 1991. aastal esines vaid maailma ruumi 16 protsendipunkti võrra rohkem kui 1990. aastal ehk 20% tekstides. Eesti ja Venemaa/Nõukogude Liidu ruumi osakaal oli kõige suurem 1989. aastal (17%) ning kõige väiksem 1995. aastal (4%). Seega: mida kaugemale liikus Eesti ühiskond nõukogude ajast, seda vähem tähtsamaks jäi Venemaa/Nõukogude Liit ajakirjanduses. Samuti: kuivõrd Eesti ruumi osakaal aastatega pigem vähenes ning maailma ruum pigem suurenes, siis nähtub ka, et mida lähemale jõudis Eesti riik rahvusvaheliste organisatsioonidega liitumise ja diplomaatiliste suhete loomisele

välisriikidega, seda enam vähenes kohalike uudiste osakaal ajakirjanduses.

6. Kas sotsiaalse aktseleratsiooni tõttu vähenes vahemikus 1989–1995 ajakirjanduse roll mineviku aktualiseerijana?

Aktseleratsiooni tõttu ajakirjanduses mineviku aktualiseerimise vähenemist kinnitavad uurimustulemustest lähtuvalt nii arvamusartiklite osakaalu vähenemine ja lühiuudiste suurenemine kui ka kaugemasse minevikku vaatamise järsk vähenemine 1991. aastal. Ajas toimuva tihenemine, tegevusepisoodide hulga suurenemine (Rosa 2013: 64) iseseisvuse taastamise üha jõulisemal taotlemisel 1991. aastal kõneleb, et vajadus olla kestva ajahetkes suurte ühiskondlike sündmuste tingimustes vähendas mineviku aktualiseerimist ajakirjanduses.

7. DISKUSSIOON

Võtnud järelduste osas kokku empiirilised uurimistulemused, mis viitavad, et suur muutus kaugema mineviku aktualiseerimisel siirdeaja Eestis toimus vaid kahe aastaga – kõige suurem kaugema mineviku osakaal oli 1989. aastal ning kõige väiksem 1991. aastal, jõuan tagasi mind uurijana kummastava asjaoluni. Kui 1989. aasta oleviku suured muudatused tingisid ajakirjanduse suurema tähelepanu minevikule (Tamm 2012: 144) ning taasiseseisvumine 1991. aastal tõi kaasa sotsiaalse aja kiirenemise – mistõttu vähenes ajakirjanduse seos minevikuga – siis mis ikkagi tingib selle, kui pikki sildu ajakirjandus ühel või teisel ajaperioodil oleviku ja mineviku vahele loob? Ehk teisisõnu: miks ajakirjandus ajalugu ühel perioodil vajab ning teisel mitte?

Küsimus on seda olulisem kontekstis, kus on valdav ajakirjandusuurijate tõdemus, et ajakirjandus tõlgendab praegu ajalugu enam kui kunagi varem (Conboy 2012: 5), ent samal ajal loob toimuva tihenemine, nii-öelda tegevusepisoodide hulga suurenemine ajaühikus olukorra, kus taotlusest saada aega juurde (Rosa 2013: 64) suureneb püüdlus olla kestva ajahetkes, mida Robins ja Webster (1999: 235) on nimetanud “igaveseks praeguks”. Seega – olles kirjutanud seminaritöö mineviku aktualiseerimisest Charlie Hebdo juhtumi kontekstis – saan tõdeda, et ehkki viisid erinevad ning et olevik on siiski ajakirjanduse liikuma panev jõud, meenutab ajaloo aktualiseerimise intensiivsus tänases ajakirjanduses 1989. aastat, kui kaugemat minevikku aktualiseeriti väga palju. Püüdes eespool sõnastatud küsimusele uurimistulemuste kontekstis veel kokkuvõtvalt vastata, võin saada olulise sissevaate tähenduslikesse sotsiaalsetesse muudatustesse, mis võivad anda viiteid ka hilisema aktualiseerimise ning kollektiivse mälu kujunemise mõistmiseks.

Teekond taasleitud aega, millest Tõnu Õnnepalu on kirjutanud, sai alguse juba enne Eesti taasiseseisvumist – tinglikult 1980ndate lõpul –, ent uurimistulemustest lähtudes võttis 1991. aastal kaugema mineviku vähese aktualiseerimise kaudu korraks hoogu maha ning tõusis siis taas, jäädes 1989. aastaga võrreldes vahemikus 1992–1995 ikkagi oluliselt madalamale tasemele. Seega lükkasid uurimistulemused ümber arusaama, et ajakirjanduse huvi jahenemine kaugema mineviku suhtes toimus pärast taasiseseisvumist – muutus toimus vahetult taasiseseisvumise eel.

1989. ja 1990. aasta intensiivne kaugema ajaloo aktualiseerimine on selgitatav varasemate uurijate tõdemustega, mille järgi siirderiigid laenavadki suurte muutuste ajal võimalikud tulevikumudelid minevikust. Sel viisil tagab ajakirjandus arvamuspiltsi ühiste tähenduste loomiseks eesmärgil juhtida auditooriumi paremini mõistma olevikku ning tajuda vastutust (Pöttker 2012:19), samal ajal rekonstrueerides ja konstrueerides ajaloomälu (Lagerspetz 1996: 73; Tamm 2012: 147).

1991. aasta märtsis ei olnud Eesti veel taasiseseisvunud, ent vähene kaugesse minevikku vaatamine

ajakirjanduslikes tekstides võis tuleneda poliitilise konkurentsi tihenemistest, mistõttu oleviku sündmuste rohkus tingis olukorra, kus minevikku vaatamiseks ei olnud enam nõudlust ega aega.

Ka lugude žanrite ning geopoliitilise ruumi kaudu on võimalik vastata, kui aktuaalne ajalugu olevikus on. Kuivõrd 1989. aastal, mil kauge mineviku kõrval oli võrreldavatest aastatest kõige rohkem arvamusalugusid, ilmestab see ühiskonna vajadust osaleda ning rääkida suurte sündmuste kontekstis kas olevikku ja tulevikku kujundavatel teemadel minevikust õppimise või sellele vastandumise kaudu. 1994. aastal, mil arvamusalugusid oli kõikide aastate võrdluses kõige vähem, olid samuti käimas suured, ent tulevikule orienteeritud muudatused – jätkuv läänestumine ning majanduslikud reformid tingisid aga erinevalt 1989. aastast olukorra, kus mineviku asemel domineeris olevik ning arvamise asemel – nagu viitas suur lühiuudiste osakaal – teada saamine.

Kõige suurem osatähtsus minevikku käsitlevatel välisuudistel oli 1992. aasta Postimehes. Kuivõrd vahemikku 1991. aasta augustist kuni 1992. aasta detsembrini jäi Eesti rahvusvaheline tunnustamine (Lauristin & Vihalemm 2004: 14), võis minevikku hõlmavate välisuudiste suhteline rohkus kõneleda ajakirjanduse soovist tõdeda, et maailm on nüüd kohal ning Eesti üks osa sellest. Sarnase seose võib luua Venemaa ja Nõukogude Liidu ruumi esinemise kohta, mille osakaal oli kõige väiksem 1995. aastal ning 1989. aastal kõige suurem. Seega: mida kaugemale Eesti nõukogude ajast liikus, seda kaugemaks jäi Venemaa ja Nõukogude Liidu ruum siinses ajakirjanduses. See näide ilmestab kõnekalt, miks on võibolla esmapilgul triviaalsena tunduv geopoliitilise ruumi kvantitatiivne mõõtmine ajakirjanduses oluliseks ühiskondlike ja poliitiliste muudatuste indikaator, võimaldades näiteks tuleviku ajakirjandus- ja ajaloo uurijatel numbrilise mõõtmise abil selgitada, millal näiteks ilmus ühe või teise riigi välispoliitilisse diskursusesse naaberriigi vaenulik kuvand ning kuidas ajakirjandus vaenlase kuvandi kaudu kollektiivselt mälu rekonstrueeris ja konstrueeris.

Seega võiks minu meetodeid kombineeriv uurimistöö olla panus seni veel täitmata tühimikus, taotledes uurimisküsimustele vastamise kõrval mõista ka ühiskondlike muutuste mõju mineviku aktualiseerimisele ajakirjanduses. Ehkki teadmine, et 1989. aasta ajakirjanduses oli väga palju minevikust rääkivaid lugusid ning et 1994. aastal oli „olevik aktuaalsem kui minevik“ (Harro-Loit & Pallas 2013: 36–37), vastas uurimistöö seatud küsimustele, mida varem Eesti kui siirderiigi kontekstis käsitletud ei oldud.

Uurimistöös kasutasin kasutatsin kombineeritud meetodit, mille käigus analüüsisin tekste nii kvantitatiivse kontentanalüüsiga kui tegin ka kriitilist diskursuse analüüsi. Kuivõrd diskursuseanalüüsi tulemus kehtib vaid valimi kohta ning on pigem subjektiivne, oli töösse kaasatud ka kvantitatiivne kontentanalüüs, mille tulemused on numbriliselt mõõdetavad ja

kontrollitavad, mistõttu on saadud tulemuste põhjal võimalik teha veel edasisi uurimusi. Küll aga tõden uurijana, et kuivõrd mul ei olnud kontrollkodeerijat, ei ole tulemuste reliaablus saajaprotsendiline. Küll aga, kodeerides artiklid töökindla kodeerimisjuhendi järgi, hindan tulemusi pigem täpseks. Kuna analüüsitud tekstide hulk – 1539 – oli suhteliselt suur, võimaldaks kogutud materjal veelgi põhjalikumat uurimust ning erinevate uuritud kategooriate omavahelist suhestumist. Näiteks võiks põnev uurimisteema olla kaugema mineviku käsitlemise ja žanrilise muutuse lähem analüüs.

Uurimistöös jäi lõpuni täieliku vastuseta juba korduvalt mainitud paradoks, mis näeb ette mineviku aktualiseerimise tõusu suurte oleviku sündmuste ajal (Tamm 2012: 144), mis samal ajal vähendavaid meie seoseid minevikuga (Hassan 2009:103).

Olemata kindel, kas ilmnenud paradoksile on võimalik ammendavalt vastata, näib mulle, et aktualiseerimise edasiseks uurimiseks oleks huvipakkuv samade meetodite kaudu küsida sarnaseid küsimusi praeguse ajakirjanduse kontekstis. Võttes selles uurimuses vaatluse alla näiteks viimased viis aastat ning jättes valimisse ka mõne suure rahvusvaheline sündmuse – terroriakti –, võiksid nähtuda olulised aspektid aktualiseerimise kujunemisest, mida käesolev töö minevikule suunatud fookuse tõttu ei käsitletud. Kuivõrd Eestis pole mulle uurijana teadaolevalt olevikus toimuvate sündmuste kontekstis ajakirjanduses mineviku aktualiseerimist laiemalt uuritud, on see seni veel puutumata perspektiivikas uurimisteema.

KOKKUVÕTE

Uurimistöö eesmärgiks oli uurida, milline oli kaugemat minevikku ja lähiminevikku käsitleva ajakirjanduse tasakaal Eestis kui siirdeühiskonnas ajaleht Edasi > Postimees näitel vahemikus aastatel 1989–1995. Samuti küsis töö, milline oli Edasi > Postimehe näitel ajakirjanduse roll kollektiivse mälu kujundajana.

Eesti kui siirdeühiskonna ajakirjanduse ja avaliku sfääri muutustest on kirjutatud veelgi (Lauristin & Vihalemm 1997; Vihalemm 2002), ent seni pole autorile teadaolevalt pikemaid uurimusi oleviku ja mineviku tasakaalu uurimise ja kollektiivse mälu kujundamise aspektist tehtud.

Uurimistöö empiirilise osa viisin läbi kahes etapis ning kasutasin selleks kombineeritud uurimismeetodeid. Ajakirjandustekstide analüüsiks kasutasin nii kvantitatiivset kontentanalüüsi kui tegin ka kriitilist diskursuseanalüüsi. Kokku analüüsisin 1539 ajakirjandusteksti.

Töö teoreetiline alus tugineb mitmel ajaloo aktualiseerimist, mäluajaloo ning kollektiivse mälu kujunemist uurinud teoreetikal, kellest olulisemateks võib pidada Barbie Zelizeri ja Horst Pöttkeri käsitlusi minevikust ajakirjanduses. Eesti uurijatest toetavad tööd tugevalt Marek Tamme uurimused mäluajaloost ning Halliki-Harro Loiti ja Anu Pallase ajakirjanduses ajaloo aktualiseerimist uurinud tööd. Laiemas plaanis oli uurimistöö eesmärk täita seni veel katmata auk Eesti kui siirdeühiskonna ajakirjanduse uurimises ning kasutades varasemate uurijate (Lauristin ja Vihalemm 2004) käsitlusi analüüsivaks siirdeühiskonna ajakirjandust kollektiivse mälu kujundamise aspektist.

Töö empiirilisest osast nähtub, et vaadeldava perioodi alguses, 1989. ja 1990. aastal käsitles ajakirjandus oleviku suurte sündmuste tõttu enam kaugemat minevikku ning perioodi teises osas alates 1991. aastast vähenes ajakirjanduse kaugesse minevikku vaatamine ning suurenes lähimineviku käsitlemine. Ehkki kõikidel vaadeldavatel aastatel domineeris lähiminevik kaugema mineviku üle, esines aastate lõikes olulisi kõikumisi: kaugesse minevikku vaatamine vähenes järsult juba siirdeaja alguses ning vahetult pärast taasiseseisvumist. Lähiminevikku esines kõige vähem perioodi alguses, 1989. aastal ning kõige enam 1995. aastal.

Analüüsitud tekstidest nähtub, et ajakirjanduse roll kollektiivse mälu kujundajana oli vaadeldud vahemikus väga mitmenäoline. 1989. aasta suur arvamusartiklite hulk viitas ajakirjandusele kui kriitilisele foorumile, mis kaugema mineviku sündmuste aktualiseerimise kaudu rääkis ühiseid tähendusi läbi olukorras, kus mineviku ühtne arusaamine oli alles välja kujunemas. Ajakirjandus oli siis oluline meedium, mille kaudu loodi ühtseid tähendusi kollektiivse mälu tarbeks. Aastatel 1989–1990 juhtis ajakirjandus auditooriumi paremini mõistma kultuurilist ja poliitilist lähiminevikku

selgitamise ning kaugemast minevikust ideaalide otsimise kaudu. Järgnenud aastatel, kui lähiminekü osakaal suurenes ning kaugema mineviku osakaal vähenes, ajakirjandus küll selgitas minevikku ning aeg-ajalt otsis ka veel ideaale minevikust, vähenes ajakirjanduse roll avaliku osaleva tekstina, mistõttu kahanes tekstide roll ajaloo tõlgendaja ning konstrueerijana ning lähiminekü rohkema kõnelemise kaudu jäi ajakirjandusele pigem sündmuste peegeldaja roll.

SUMMARY

Bachelor thesis of Susann Kivi *Actualisation of the past in printed press in Estonia as transitional society of the example of newspaper Edasi > Postimees in years 1989–1995*, supervised by Halliki Harro-Loit. The purpose of this research was to study which is the balance of the press analysing the further past and near past in Estonia as transitional society on the example of the newspaper Postimees/Edasi in years 1989-1995. In this research it was also studied which was the role of Edasi/Postimees at the formation of the collective memory. Also other authors (Lauristin & Vihalemm 1997; Vihalemm 2002) have studied the changes of the press and public sphere in Estonia as transitional society but to author's knowledge no further research has been carried out from the aspect of the balance of the present and past and of the formation of the collective memory.

I carried out the empirical part of the research in two stages and for this I used combined research methods. For the analysis of the press texts I used quantitative content analysis and I also carried out the critical discourse analysis. I analysed 1539 press texts in total. The theoretical basis of this research is based on several theoreticians who have studied the actualisation of history and formation of the memory history and collective memory. The most important papers of these theoreticians could be discussions of the past in the press by Barbie Zelizer and Horst Pöttker. Among the Estonian theoreticians one could name Marek Tamm with his researches of the memory history and Halliki Harro-Loit and Anu Pallas with their papers on the actualisation of the history in the press. The further purpose of the study is to fill a gap in the research of the press in Estonia as transitional society using the discussions of earlier researchers (Lauristin & Vihalemm 2004) in order to analyse the press of the transitional society from the aspect of the formation of the collective memory.

The empirical part of the research demonstrates that in the beginning of the given period of 1989 and 1990, the press discussed the further past because of the great events of the present, and in the second stage of this period since 1991, the further past was discussed less and the near past was discussed more. Although the near past dominated during the whole period, there were considerable fluctuations within the period. Discussions on the further past were reduced quickly in the beginning of the transitional period and immediately after new independence. The near past was discussed the least in the beginning, in 1989, and the most in 1995.

The analysed texts demonstrate that the role of the press as the formator of the collective memory in the studied period was very varied. The number of opinion articles in 1989 referred to the press as

critical forum discussing the common meanings through the actualisation of the history in the situation where the common understanding of the past was still developing. Then the press was an important medium through which the common meanings for the collective memory were created. In years 1989 and 1990, the press helped the public to understand better through the explanation of the cultural and political near past and through seeking the ideal from the further past. In the following years when the proportion of the near past increased and the proportion of the further past reduced, the press still explained the past and sometimes sought the ideals from the past. However, the role of the press as a public text reduced. This is the reason why the role of the text as an interpretation and construction mean reduced and when discussing the near past further, the press rather reflected the events than interpreted them.

KASUTATUD ALLIKAD

- Assmann, J.** (2012). *Kollektiivne mälu ja kultuuriline identiteet*, *Akadeemia*, 10 (2012), 1775–1786.
- Bell, A.** (1998). *The discourse structure of news stories*. Bell, A., Garrett, P. (Toim.), *Approaches to Media Discourse*, 64–104, *Culture and Psychology* 3(1) 41–62.
- Berkowitz, D.** (2011). *Telling the Unknown through the Familiar: Collective Memory as Journalistic Device in a Changing Media Environment*.
- Carey, J.** (1989). *Communication as Culture: Essays on media and society, revised edition*, New York and Abingdon: Routledge.
- Carlson, M.** (2007). *Making Memories Matter: Journalistic Authority and the Memorializing Discourse around MaryMcGrory and David Brinkley*. *Journalism* 8 (2): 165–83.
- Conboy, M.** (2012) *How Journalism Uses History*. Routledge, London, New York.
- Edy, J. A.** (1999). *Journalistic Uses of Collective Memory*. *Journal of Communication*, 49(2): 71–85.
- Fairclough, N.** (1995). *Media Discourse*. Arnold: London, Sydney, Auckland.
- Fairclough, N.** (1989). *Language and Power*. London ja New York: Longman.
- Halbwachs, M.** (1992) *On Collective Memory*. Chicago: University of Chicago Press
- Hassan, R.** (2009). *Empires of Speed: Time and the Acceleration of Politics and Society*. Brill: Leiden, Briston.
- Harro-Loit, H.** (2013). *Introduction*. Harro-Loit, H., Kello, K. (Toim.) *The Curving Mirror of Time*. Tartu: University of Tartu press.
- Harro-Loit, H., Kello, K.** (2013). *The Curving Mirror of Time*. Tartu: Tartu University
- Harro-Loit, Halliki; Pallas, Anu** (2013). *Temporality and commemoration in Estonian dailies*, **Halliki Harro-Loit; Katrin Kello** (2013). *The Curving Mirror of Time*. Tartu: Tartu University.
- Jaworski, A., Fitzgerald, R. & Morris, D.** (2003). *Certainty and speculation in news reporting of the future: the execution of Timothy McVeigh*, *Discourse studies* 5 (1), 33–49.
- Kalmus, V.** (2015). *Meedia ja kommunikatsioonimeetodid*. Tekstianalüüsi meetodite loengumaterjal.
- Kepplinger, H. M & Habermeier, J.** (1995) *The impact of key events on the presentation of reality*, *European Journal of Communication* 10, 371–390.
- Kitch, C.** (2008). *Placing journalism inside memory and memory studies*. *Memory Studies*, 1(3): 311-320.

- Kõuts, R., Vihalemm, P.** (2004) *Trükisõna ja lugejaskond Eestis 1965–2004*. Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965–2004, P. Vihalemm (toim.). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Laherand, M-L.** (2008) *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk
- Lauristin, M., Vihalemm, P. (2004).** Eesti ühiskonna ja meedia muutumine 1965–2004. Meediasüsteem ja kasutus Eestis, P. Vihalemm (Toim.). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus
- Lauristin, M.; Vihalemm, P.** (1997) *Recent Historical Developments in Estonia (1987–1997). Return to the Western World. Cultural and Political Perspectives on the Estonian Post-Communist Transition* (Toim. Marju Lauristin & Peeter Vihalemm). Tartu: Tartu University Press.
- Lõhmus, M.** (2002). *Avaliku teksti transformatsioon Eestis*. Akadeemia, 9, 1817–1831.
- Meyers, O.** (2007). *Memory in Journalism and the Memory of Journalism: Israeli Journalists and the Constructed Legacy of Haolam Hazeh*. *Journal of Communication*, 57(4): 719- 738.
- Misztal, B.A.** (2003). *Theories of Social Remembering*. Open University Press, Maidenhead, Philadelphia.
- Pöttker, H.** (2012) *A reservoir of understanding: why journalism needs history as a thematic eld.* – Conboy, M. (Toim.) *How Journalism Uses History*, 15–32. Routledge, London, New York.
- Rosa, H.** (2013). *A New Theory of Modernity*. Columbia University Press.
- Rosa, H.; E.W. Scheuerman** (2009). *High Speed Society. Social Acceleration, Power, and Modernity*. The Pennsylvania State University Press.
- Robins, K.; Webster, F.** (1999) *Times of the Technoculture: From the Information Society to the Virtual Life*.
- Röger, M.** (2009). *News Media and Historical Remembrance: Reporting on the Expulsion of Germans in Polish and German Magazines*. Erll, A., Rigney, A. (Toim.), *Mediation, Remediation, and the Dynamics of Cultural Memory*. Walter de Gruyter: Berlin, New York.
- Schlesinger, P.** (1999). *Putting “reality” together: BBC new. Tumber, H.* (Toim). *News. A Reader*, 121-133. Oxford University Press, Oxford.
- Schudson, M.** (1995) *Dynamics of Distortion in Collective Memory*, Schechter (Toim) *Memory Distortion*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Schudson, M.** (1997) *Lives, Laws and Language: Commemorative versus Non- commemorative Forms of Effective Public Memory*’, *Communication Review* 2(1)
- Spurk, J.** (2004) *Simultaneity within non-simultaneity? Continuity, rupture, emergence on the temporal dynamic of social formation*, *Time & Society* 13 (1),
- Zandberg, E.** (2010). *The Right to Tell the (Right) Story: Journalism, Authority and Memory*. *Media Culture Society*, 32 (1)
- Zelizer, B.** (1992) *Covering the Body: the Kennedy Assassination, the Media and the Shaping of*

Collective Memory: University of Chicago Press, Chicago.

Zelizer, B. (1995) *Reading the Past Against the Grain: The Shape of Memory Studies* ', *Critical Studies in Mass Communication* 12(2).

Zelizer, B. (2008). *Why memory's work on journalism does not reflect journalism's work on memory*. *Memory Studies*, 1(1): 79-87.

Zerubavel, E. (2003) *Time Maps: Collective Memory and the Social Shape of the Past*. University of Chicago Press, Chicago.

Tamm, M. (2012). *Mälupoliitika. Eesti poliitika ja valitsemine 1991–2011*, Vetik, R. (toim). Tallinn: TLÜ kirjastus.

Tamm, M. (2015) *Mineviku ja tuleviku vahel*. Sirp. 20. märts, URL (kasutatud jaanuar 2015) <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/mineviku-ja-tuleviku-vahel/>

Tamm, M. (2013). *Ajalugu, mälu ja mäluajalugu: uutest suundadest kollektiivse mälu uurimisel*. *Ajalooline Ajakiri*, 1 (143).

Van Dijk, T.A. (1998). *Ideology; a multidisciplinary approach*. London: Sage

Vetik, R. (2012). *Eesti poliitika ja valitsemine 1991–2011*. Tallinn: TLÜ Kirjastus

Winfield, B. H. Friedman, B. & Trisnadi V. (2002). *History as the metaphor through which the current world is viewed: British and American newspaper's uses of history following the 11 September 2001 terrorist attacks*, *Journalism Studies* 3 (2), 289–300.

Õnnepalu, T. (2011). *2011.1991*. *Sirp*, 5. august.

Lisa 1. Kontentanalüüsi kodeerimisjuhend

1. Artikli kuupäev

2. Artikli autor

3. Domineeriv aeg artiklis

1 - lähiminevik (eile, eelmine nädal, eelmine kuu, kuni kolm aastat)

2 - kaugem minevik (minevik alates kolmandast aastast)

4. Artikli žanr

1 – lühiuudis (uudisel puudub taust, kuni kolm lõiku)

2 - laiendatud uudis (uudisel on taust)

3 - arvamuseartikkel

4 - intervjuu

5 - olemuslugu

6 - muu

5. Artikli geopoliitiline ruum

1 - Eesti

2 - Nõukogude Liit/Venemaa

3 – Maailm

Lisa 2. Kodeerimistabel

Jrk. nr	Kuupäev	Autor	Aeg	Žanr	Ruum
1	1. märts 1989	P.Levi	1, 2	2	1
2		G. Kuldvere	1	2	1,2,3
3		E. Andermann	1	1	1,2,3
4		H. Sarv	2	1	1
5		V. Vorobjov	2	1	1
6		V. Hang	2	1	1
7		L. Mägi	1,2	1	1
8		W. Jaruzelski	1,2	3	3, 2
9		TASS	1	2	3
10		A. Tsipko	2	6	2
11		A. Raukas	1	3	1,2,3
12		H Tamme	1	2	1
13		I. Kostabi	1	2	1
14		H. Vals	1	3	1,2
15		M. Villa	1,2	3	2,3
16		M. Kullamaa	2	3	1,3
17		R. Tiivel	1	3	1
18		E. Spriit, V. Timusk	2	3	1,2
19		T. Pöder	2	3	1,3
20	2. märts 1989	E. Jugaste	1,2	2	1,3
21		E. Puusemp	1	2	1
22		L. Kevvai	1	2	1
23		A. Terask	1	1	1
24		R. Vetik	1,2	3	1,2,3
25		A. Tsipko	2	3	2
26		G. Kuldvere	1	2	1
27		V. Salo	1,2	3	1,3
28		H. Laagus	2	1	1
29		G. Kuldvere	1	1	1
		L. Tanning	1,2	3	1
		V. Keppart	2	3	1

		H-K. Hellat	2	2	1
		B. Javois	1	1	2
		E. Spriit, V. Timusk	2	3	1,2
	3.. märts	H. Tamme	1	2	1,2
		A. Leito	1	1	3,2,1
		E. Andermann	1	1	1
		G. Kuldvere	1	2	1
		A. Kasemets	1	1	1
		J. Järvine	1	1	1
		R. Vetik	1,2	3	1,2,3
		A. Tsipko	2	3	1,2,3
		J. Jõerüüt	1	3	1,2,3
		V. Kard	1	2	1
		R. Hanson	1	4	1,3,2
		O. Leps	1	2	1
		E. Spriit, V. Timusk	2	3	1,2
		A. Kokk	2	6	2
	4. märts	R. Hanson	1	5	1
		R. Vetik	1,2	3	1,2
		TASS	1	1	3
		TASS	1,2	1	3
		TASS	1	1	3
		TASS	1	1	3
		A. Jõgi	2	3	1,3
		M. Rossberg	1	4	1
		D. Palgi	2	6	1
		E. Lillemets	2	1	1
		O. Kruus	2	3	1,3
		Tartu Kunstiühingu juhatus	2	3	1
		M. kaunissaare	1	1	1
		E. Spriit, V. Timusk	2,1	3	1,2
		V. Sanailov	1,2	3	1,2
		Veljesto	1,2	1	1
		A. Seerel	1	2	3,2
		A. Rosenvald	2	2	1

		U. Kolsar	1	1	1
	5.märts	V. Rozental	1,2	3	1,2
		E. Hiedel	2	3	2,3
		A. Niinemets	1,2	2	1,2
		R. Taagepera	1	3	1,3
		H. Haldre	1	2	1,3
		T. Pruuli	1	2	1,3
		H. Sarem	1	2	1
		E. Spriit, V. Timusk	1,2	3	1,2
	7. märts	G. Kuldvere	1,2	2	1,2
		M. Kadastik	1	3	1
		TASS	1	1	3
		TASS	1	2	3
		TASS	1	1	3
		E. Rohumaa	1	3	1,3
		V. Korrovits	1	3	1
		K. Metsaots	1	2	1
		S. Karja	1,2	6	1,2
		A. Ross	1,2	4	1,2
		M. Silvet	1	2	1
		E. Spriit, V. Timusk	1,2	3	1,2
		I. Karro	1,2	3	3
		R. Hinrikus	1,2	2	1
		K. Piirimäe	1,2	3	1
	8. märts	E. Keela	1	1	1
		A. Rütel	1	3	1,2
		J. Kalm	1,2	4	1
		H. Vals	2	3	1
		N. Pino	1	2	1
		E. Spriit, V. Timusk	1,2	3	1,2
		V. Mürsepp	1,2	3	1
		T. Tedre	1,2	3	1,3
		M. Kuusik	1	4	1
		T. Sutt	2	2	1
	1. märts 1990	E. Andermann	1	2	1
		P. Tali	1	4	1,2

		H. Veromann	1	1	1
		E. Jakobson	1	1	1
		J. Ginter	1,2	4	1
		R. Kaarepere	1	3	1
		O. Raju	2	3	1,2,3
		E. Puusemp	1	2	1
		V. Oras	1	3	1
		K. Kukk	2,1	3	1,2
		T. Ilomets	2,1	3	1
		V. Rozental	1,2	3	1
		J. Allik	1	3	1
		S. Karja	1	2	1
	2. märts	R. Hanson	1	2	1
		V. Karassev- Orgussaar	1	3	1,2,3
		G. Kuldvere	1,2	4	1
		M. Soidro	1	4	1,2
		A. Niinemets	1	4	1
		J. Proos, E. Roose	1	3	1
		I. Rein	1	2	1
		M. Sutrop	1	4	1
		M. Salupere	2	2	1
		H. Kukemelk	1	3	1,2
		V. Rozental	2	3	3
	3. märts	M. Soidro	1	5	1
		RR poliitilise analüüsi keskus	1	3	1
		V. Rozental	1	4	1,2,3
		A. Heinkapp	1	3	1
		J. Leetsaar	1,2	3	1
		S. Karja	1	3	1
		E. Andermann	1	1	1
		E. Zimmer	1,2	1	1
		L. Kurvits	1,2	6	1
		T. Pruuli	1,2	4	1,3
		V. Rozental	1,2	3	3

		Ü. Kurm	1,2	3	1,3
	4. märts	I. Drukkit	1,2	3	1
		V. Kalmre	1	3	1
		A. Laaneots	1,2	3	1,2,3
		T. Pruuli	1	3	1,3
		I. Nõlv	1	2	1
		T. Pruuli	1,2	2	1,3
		V. Viirsalu	1,2	4	1
		V. Kapp	1	3	1
		V. Rozental	2	3	3
	6. märts	G. Kuldvere	1	2	1
		P. Tali	1	1	1,2
		I. Nõlv	1	1	1
		P. Kaldre	1,2	3	2,3
		H.Otsmaa	1	3	1,2
		T. Oja	1	3	1
		J. Kiil	1	3	1
		J.-E. Valter	1	1	1
		A. Liim	2	3	1
		T. Pruuli	1,2	3	1
		T. Sutt	1,2	1	1
	7. märts	G. Kuldvere	1	1	1,3
		K. Muuli	1	1	1
		T. Pruuli	1,2	2	1
		P. Kask	1	3	1,2
		V.Korrovits	1,2	3	1,2
		R. Rohtla	1	2	1
		J. Nõmmsalu	1	3	1
		R. Maruste	1,2	3	1
		G. Varul	1,2	3	1
		G. Paide	1	4	1
		J. Laas	1	3	1
		A. Liim	2	3	1
	8. märts	K. Vilgats	2	5	2
		TÜ nõukogu	1	2	1,3
		I. Kostabi	1	2	1

		A. Kaalep	1,2	3	1,2,3
		G. Kuldvere	1,2	2	1,3
		E. Puusemp	1,2	4	1
		S. Karja	1	3	1
		E. Muts	1	2	1
		R. Ahas	1	2	1,3
		A. Liim	2	3	1
	1. märts 1991	I. Jõesaar	1	2	1,3
		K. Vilgats	1	1	3
		S. Karja	1	2	1
		P. Tali	1	1	1
		E. Puusemp	1,2	1	1,3
		L. Leivat	1, 2	3	1,3, 2
		T. Pruuli	1	3	1,3
		H. Mark	1,2	3	1,3,2
		T. Alatalu	1	3	1
		I. Nõlv	1,2	2	1
		N. Russi	1	2	1
		M. Müüripeal	1	2	1
		M. Müüripeal	1	6	1,3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	2,3
		ETA	1	1	2,3
		T. Toom	1,2	4	1,3
	2. märts	G. Kuldvere	1,2	4	1,3
		K. Pik. K. Vilgats	1	2	3
		K. Madar	1,2	1	1
		V.Koorberg	1	2	1
		K. Vilgats	1	2	3,2,1
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		P. Olesk	1,2	3	1,2
		E. Puusemp	1	2	1,3

		K. Murutar	1	2	1,3
		E. Puusemp	1	1	1
		J. Räsä	1	1	1
		E. Paaver	1	1	1
		A. Reinla	1,2	3	1
		K. Lepik	1,2	3	1
		B. London	1,2	3	1,3
	4. märts	A. Niinemets	1	2	1
		H. Astok	1	4	1,2
		K. Muuli	1,2	2	1,2
		A. Gaškov	1	2	1
		H. Astok	1	2	1,3
		ETA	1	1	2
		K. Muuli	1	1	1,3
		I. Kostabi	1	3	1,2
		A. Kondoja	1,2	3	1
		K. Pöldvere	1,2	3	1,2,3
		G. Kuldvere	1	1	1,3
		M. Toomas	1	2	1,3
		J. Malin	1	1	1, 3
		V. Poll	1	3	1
		M. Välja	1	3	1
		M. Jaakso	1,2	3	1
		P. Palusaar	1	3	1
		A. Lusmägi	1,2	3	1
		E. Taru	1,2	2	1
		K. Vilgats	1,2	3	2
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	2,3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		BNS	1	2	2
	5. märts	K. Müller	1	1	1
		E. Tammer	1	1	1
		M. Sarv	1	2	1,2,3

		K. Põldvere	1,2	3	1
		T. Jullinen	1,2	3	1,2,3
		H. Astok	1	2	1,2
		L. Pärn	1	2	1
		M. Pruuli	2	1	1
		K. Murutar	1	2	1
		H. Astok	1	2	1,3
		E. Puusemp	1,2	2	1
		M. Müüripeal	1	3	3
		M. Margus	1	3	1
		A. Kokk	1,2	3	1
		H. Rumm	1,2	3	1
		P. Palusaar	1	2	1
		K. Vilgats	1	4	1,3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		K. Vilgats	1	2	1,3
		J. Õunpuu	1	3	2,3
	6. märts	G. Kuldvere	1	4	1,3
		ETA	1	1	1,3,2
		BNS	1	1	1,2
		BNS	1	1	1,3
		V. Rozental	1,2	1	1,2
		K. Murutar	1	5	1,3
		E. Puusemp	1,2	2	1
		T. Anton	1,2	3	1
		R. Linnas	1	2	1,3
		J. Kaljuvee	1	3	1
		K. Murutar	1	2	1,3
		S. Karja	1	2	1
		T. Matsulevitš	1,2	1	1
		M. Salupere	1	1	1
		M. Müüripeal	1	3	3

		O. Thal	1	2	1,2
		R. Linnas	1	2	1,3
		H. Abel	2	2	1
		T. Kruus	2	4	1
		A. Alaküla	1,2	2	2,3
		ETA	1	1	2,3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		P. Lung	1,2	3	2,3
	7. märts	V. Koorberg	1	2	1,2
		F. Kaasik	1	1	1
		H. Astok	1	2	1
		BNS	1	1	1
		J. Kapov	1	1	1,2
		V. Kallaste	1	2	1,3
		M. Sarv	1,2	3	1,2
		K. Müller	1	1	1,3
		A. Sild	1	1	1
		K. Müller	1	2	1
		P. Levi	1	2	1,2
		M. Arras	1	1	1
		H. Kärtner	1	3	1
		M. Bronštein	1,2	3	1
		L. Utter	2	3	3
		A. Kokk	1,2	3	1,2
		L. Kolle	1	3	1
		T. Toom	1,2	2	2,3
		A. Kasesalu	1,2	2	3
		K. Vilgats	1,2	3	2,3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	2,3
		ETA	1	1	1,2

	8. märts	S. Tšernov	1	2	1
		V. Koorberg	1	1	1
		G. Kuldvere	1	2	1,3
		V. Hüva	1	1	1
		Postimees	1	1	1
		T. Liiva	1,2	3	1,3,2
		A. Niinemets	1	2	1
		T. Velliste	1,2	2	1,3
		S. Karja	1	3	1
		G. Kuldvere	1,2	2	1
		A. Kokk	1	4	1
		E. Puusemp	2	6	1
		E. Puusemp	2	6	1
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	2	2
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	3
		M. Saluveer	1	2	3
	2. märts 1992	A. Niinemets	1,2	2	1,3
		ETA	1	1	3
		ETA	1	1	1,2
		H. Mets	1	1	1
		BNS	1	2	1,2,3
		I. Jõesaar	1,2	2	1
		K. Muuli	1,2	3	1,3
		E. Tammer	1	4	1
		V. Kallaste	1	2	1
		ETA	1	1	1
		ETA	1	2	1
		ETA	1	2	1
		A. Niinemets	1,2	2	1
		E. Lauk	2	1	1
		P. Tali	1	4	1,2,3
		V. Tooming	1	3	1

		KT Toimkond	1	3	1
		A. Esko	1	3	1
		J. Käosaar	1	2	1,3
		A. Reinla	1	3	1
		G. Naan	2	3	1,2,3
		K. Vilgats	1,2	5	2
		P. Lung	1	2	3
		Venemaa...	1	1	1,3
		Jerusalemmas...	1	1	3
		Liitlased...	1	2	3
		Jugoslaavia...	1	1	3
		Saudi...	1	1	3
		Hiina...	1	2	3
		Riia...	1	1	3
	3. märts	O.Koppel	1	2	3
		K. Muuli	1	2	1
		T. Toom	1	2	1,3
		I. Jõesaare	1,2	1	1
		ETA	1	2	1,3
		M. Linnart	1	2	1,3
		A. Ottas	1	2	1
		T. Alatalu	1,2	3	1,3
		V. Kallaste	1	3	1
		H. Sinisalu	1	2	1
		G. Kuldvere	1	1	1
		E. Aapo	1,2	2	1,3
		S. Karja	1	2	1
		K. Luite	1	2	1
		R. Hanson	2	2	1,3
		O. Kruus	1,2	3	1,3
		G. Naan	2	3	1
		T. Lukas	2	1	1
		Moldova...	1	1	3
		Sarajevo...	1	1	3
		Tšernogooria...	1	1	3
		Lähis-Ida...	1	2	3

		Hongkong...	1	1	3
		Demokraat...	1	1	3
		Sünnipäevalaps...	1,2	1	2
		J. Õunpuu	2	2	1,3
		J. Õunpuu	1	3	3
	4. märts	E. Tammer	1	2	1
		I. Jõesaar	1	2	1,3
		BNS	1	1	1,2
		I. Jõesaar	1	2	1,3
		M. Nutt	1,2	3	1,2,3
		R. Aller	1,2	3	1,2
		K. Liebert, A. Mäe	1,2	3	1
		R. Hanson	1	1	1
		H. Tõnismägi	1,2	2	1
		G. Kuldvere	1	2	1,3
		I. Nõlv	1	2	1
		A. Vissel	1,2	2	1,3
		A. Rekkaro	1,2	3	1,3
		G. Naan	2	3	1,2
		E. Taru	2	2	1
		M. Päril	1,2	4	3
		E. Marmei	1,2	3	3
		Alžeerias...	1	1	3
		Iraak...	1	1	3
		Eelvalimised	1	1	3
		Läti...	1	1	3
		Venemaa..	1	1	2,3
		SRÜ...	1	1	3
		Raudteekatastroof..	1	1	2
		.			
		Bush...	1	1	3,2
		A. Jarne	1,2	2	2,3
	5. märts	A. Gaškov	1	2	1
		O. Koppel	1	2	2,3
		E. Tammer	1	2	1
		BNS	1	1	1

		I. Rull	1	4	1
		E. Tammer	1	3	1
		A. Jõesaar	1	2	1
		A. Niinemets	1	2	1
		A. Ottas	1	1	1
		M. Arras	1	1	1
		S. Karja	1	3	1
		R. Pello	1	2	1
		K. Metsaots	2	1	1
		SFT-ETA	1	1	1,3
		G. Kuldvere	1	2	1,3
		ETA	1	2	1
		BNS	1	2	1,2
		R. Krusten	1	3	1
		R. Puudersell	1,2	3	1
		E. Väari	1	3	1
		H. Kärtner	2	3	1,2
		M. Soidro	1,2	2	1
		K. Hein	1	2	1
		A. Hinsberg	1,2	3	1,3
		K. Eerme	2	3	3
		K. Piirimäe	1	1	3
		K. Jaanson	2	3	3
		Tulekahju...	1	1	2
		Alžeeria	1	1	3
		Plahvatus...	1	1	3
		Bushi...	1	1	3
		Gorbatšov...	1	1	2
		R. Kärner	1	2	2,1
	6. märts	BNS	1	1	1
		E. Uus	1	2	1,2
		E. Tammer	1	2	1
		T. Toom	1	2	1,3
		A. Niinemets	1	2	1
		J. Allik	1,2	3	1

		H. Sinisalu	1	1	1
		G. Kuldvere	1,2	2	1,3
		A. Trummal	1	1	1,3
		P. Tali	1,2	2	1,2
		BNS	1	2	1
		M.Müüripeal	1	2	1
		A. Pärsimägi	1,2	3	1
		A. Espenberg	2	2	3
		Esimesed...	1	1	2,3
		Ažerbaidžaan...	1	2	3
		Moldova...	1	2	3
		Demokraat...	1	2	3
		Lähis-Idas...	1	1	3
		ÜRO...	1	1	3
		Somaalias...	1	1	3
		J. Õunpuu	1,2	5	2
	9. märts	G. Kuldvere	1	2	1
		O. Koppel	1	2	3
		ETA	1,2	2	1
		M. Linnart	1	2	1
		ETA	1	2	1
		H. Mets	1	1	1
		A. Jarne	1,2	4	1
		E. Kirs	1,2	3	1
		Poliitikatoimetus	1	2	1
		K. Muuli	1	3	1
		P. Tali	1,2	2	1,2
		I. Jõesaar	1	2	1,3
		G. Kuldvere	1	1	1
		ETA	1	1	1,3
		K. Murutar	1	2	1,2,3
		BNS	1	2	1
		O. Vaher	1,2	3	1
		G. Kuldvere	1,2	2	1
		N. Pino	1,2	3	1
		H. Kerge	1,2	2	1

		II maailmasõja veteran	1,2	3	1
		L. Tamm	1,2	3	1,2
		T. Väarsi	1,2	3	1
		A. Esko	1	3	1
		T. Puu	1,2	4	1,3
		L. Kolle	2	3	3
		E. Talvistu	1,2	3	1
		A. Jalakas	1,2	2	1,3
		T. Kangert	1,2	3	3
		R. Kärner	1,2	3	2,3
		J. Õunpuu	1,2	2	3
		P. Lung	1	1	3
		Rindeteateid...	1	1	3
		Sõda...	1	1	3
		Türgi...	1	1	3
		Jugoslaavia...	1	1	3
		Brüsselis...	1	1	3
		Suurbritannia	1	1	3
		Nelson...	1	1	3
		Praami...	1	1	3
	10. märts	E. Tammer	1	2	1,2
		H. Mets	1	1	1
		E. Tammer	1	1	1
		K. Muuli	1	2	1
		BNS	1	1	1,3
		M. Sarv	1,2	3	1,2
		M. Jaanson	1	3	1,2
		K. Muuli	1,2	3	1
		S. Karja	1	4	1
		A. Niinemets	1	1	1
		J. Valge	1	3	1
		G. Kuldvere	1,2	2	1
		L. Saarmets	1	2	1
		H. Sinisalu	1	1	1

		R. Piiri	1	1	1
		V. Korrovits	1	3	1
		I. Vene	2	3	3
		Plahvatus...	1	2	3
		Türgi...	1	1	2,3
		Moldova...	1	1	3
		Boriss...	1	1	3,2
		20 000...	1	2	3
		Brüsselis...	1	2	3
		Iisrael	1	2	3
		P. Lung	1	2	2,3
	1. märts 1993	E. Kaskemaa	1	1	1,2,3
		P. Tali	1	2	1,2
		R. Hanson	1	2	1
		New Yorgis...	1,2	2	3
		A. Alaküla	1,2	3	1,2,3
		J. Pulk, V. Väari	1,2	3	1,2
		V. Linnuste	1	3	1
		P. Tali	1	2	1,2
		ETA	1	1	1
		ETA	1	1	1
		A. Särg	1,2	3	1,2
		R. Hanson	1	2	1
		I. Mustimets	1	2	1
		A. Ottas	1	2	1
		A. Kaskmaa, H. Hang	1,2	2	1
		K. Eerme	1	3	1
		V. Aron	1	3	1
		E.P.	1	3	1
		H. Priipalu	1,2	3	1
		Keskkatlamaja peainsener	1	3	1,3
		BNS	1	2	1
		BNS	1	2	1
		K. Aigor	1	3	1

		M. Ruus	1,2	4	1,2,3
		M. Mihkelson	1,2	3	3
		Sarajevo...	1	2	3
		Kislovodski...	1	1	2
		Sikhi...	1	1	3
		Pommiplahvatus...	1	1	3
		Vilnius...	1	1	3
		Venemaa	1	1	3
	2. märts	E. Kaskemaa	1,2	2	1,2
		Ameeriklased...	1	2	3
		Saksmaa...	1	2	3
		P. Tali	1	2	1
		S. Valner	1	3	1
		L.Liivamägi, H. Aasma	1,2	3	1
		A. Jõesaar	1	2	1
		S. Karja	1	2	1,2
		H. Rumm	1	2	1
		A. Gaškov	1	2	1
		BNS	1	1	1,3
		BNS	1	1	1
		BNS	1	1	1
		BNS	1	1	1
		BNS	1	1	1
		T. Lippus	1,2	2	1,3
		P. Tali	1	1	1
		M. Petder	1	2	1
		A. Jõesaar	1,2	2	1
		G. Kuldvere	1	2	1,3
		A. Tabo	1	2	1
		V. Kallaste	1	2	1
		G. Kuldvere	1	1	1
		J. Kelder	1	2	1
		V. Allik	1	3	1
		BNS	1	2	1
		A. Tralimann	1	4	1

		O. Koppel	2	3	3
		K. Vilgats	1,2	3	3
		M. Mihkelson	1,2	3	3
		K. Vilgats	1,2	2	3
		D. Matulionis	1,2	3	2,3
		K. Mäenõlv	1	3	3
		J. Ant	2	3	2,3
	3. märts	H. Rumm	1	2	1
		ETA	1	1	1,2
		BNS	1	1	1
		Relvastatud...	1	1	3
		A. Alaküla	1,2	3	1,3,2
		R. Ruutas	1	3	1
		T. Ulas	1,2	3	1
		A. Jõesaar	1,2	2	1
		H. Rumm	1	1	1
		T. Kruus	1	2	1
		P. Tali	1	2	1
		BNS	1	1	1
		A. Gaškov	1	1	1
		ETA	1	1	1
		ETA	1	1	1
		BNS	1	1	1,2
		BNS	1	1	1,2
		BNS	1	1	1
		BNS	1	2	1,2
		ETA	1	1	1,2
		G. Paldvere	1	2	1,3
		S. Karja	1	2	1
		A. Ottas	1	2	1
		M. Petder	1	2	1
		J. Lichfeld	1	3	1
		A. Hinsberg	1	2	2,3
		L. Kärk	1,2	3	1
		Navitrolla, Kivisildnik	1	2	1

		J. Peterson	1,2	2	1,3
		J. Koemets	1	3	1
		USA	1	1	3
		Juurdlus...	1	2	3
		Prantsusmaa...	1	2	1,3
		Läti	1	2	3
		T. Toom	1,2	4	1,2,3
	4. märts	K. Muuli	1,2	3	1,2
		E. Kaskmaa	1	2	1
		ÜRO...	1	2	3
		Kahtluse...	1	2	3
		H. Rumm	1	3	1
		P. Olesk	1,2	3	1,2
		A. Alaküla	1	2	1
		K. Muuli	1	2	1
		H. Rumm	1	4	1,3
		K. Muuli	1	2	1
		K. Muuli	1	2	1
		M. Kiire	1	2	1,2
		ETA	1	1	1
		BNS	1	2	1,3
		BNS	1	2	1
		ETA	1	2	1,2
		M. Kiire	1	2	1
		T. Veeber	1	3	1
		V. Kallaste	1	2	1
		M. Petder	1	2	1
		G. Kuldvere	1	1	1
		R. Mändmets	1	3	1
		A. Arrak	1,2	2	1,3
		A. Jõesaar	1	2	1,3
		A. Käärman	1	3	1,2,3
		A. Mänd	1,2	3	1
		P. Suvi	1,2	3	1
		R. Freimann	1	2	1
		J. Kelder	1	4	1,2,3

		J. Ginter	1	3	1
		J. Kelder	1	2	1
		O. Kruus	1,2	3	1
		T. Kruus	1	4	1,3
		A. Kasesalu	1	3	3
		A. Kartul	2	3	3
		Ameerika...	1	1	3
		Helmut...	1	1	3
		Venemaa...	1	1	2
		Venemaa...	1	2	2,3
		Leedu...	1	2	1
		Ukraina	1	2	3
	5. märts	P. Tali	1	2	1,2
		H. Rumm	1	2	1,3
		K. Muuli	1	1	1
		E. Kaskemaa	1	2	1,3
		Suurbritannia...	1	2	3
		Kaubandussõda	1	2	2
		Poliitikatoimetus	1	3	1,2
		I. Kostabi	1	3	1
		H. Rumm	1,2	2	1,2
		A. Roose	1	2	1
		ETA	1	2	1
		BNS	1	2	1,2
		ETA	1	2	1
		M. Pedter	1	2	1
		A. Gaškov	1	1	1
		T. Narusk	1	1	1
		H. Sarv	1,2	3	1,2
		G. Kuldvere	1	2	1
		P. Vihalemm	1	3	1
		M. Pedter	1	1	1
		A. Jõesaar	1	1	1
		G. Kuldvere	1	1	1
		M. Astel	1	4	1,3
		BNS	1	2	2

		BNS	1	2	1
		E. Ulst	1,2	3	1,2
		L. Kurvits	1,2	3	1
		Bill...	1	2	2,3
		Poltsei...	1	2	3
		Saksamaa...	1	1	3
		Venema...	1	2	2
		Kosmosesüstiku...	1	1	3
		A. Hinsberg	2	3	3
		K. Vilgats	2	6	2
	6. märts	T. Toom	1	2	3
		BNS	1	2	1
		BNS	1	2	1
		H. Käämbre	1	3	1
		G. Naan	1,2	3	1,3, 2
		J. Kork	1,2	3	1,2,3
		P. Tali	1	2	1
		P. Tali	1	1	1
		H. Rumm	1	1	1
		A. Ottas	1	2	1
		S. Semm	1	2	1,3
		BNS	1	1	1
		BNS	1	1	1
		ETA	1	2	1
		BNS	1	1	1
		J.Kõre	1	2	1
		G. Kuldvere	1,2	2	1
		A. Jõesaar	1,2	2	1
		A. Jõesaar	1	1	1
		PM majandustoimetus	1	2	3
		J. Kelder	1	2	1
		A. Petuhov	1	2	1
		BNS	1	2	1
		M. Sutrop	1,2	2	1,3
		E. Linnumägi	1	3	1

		A. Rannamets	1	3	1,3
		O. Koppel	1,2	3	3
		A. Kasesalu	1,2	3	2,3
		Clinton...	1	1	2,3
		Venemaa...	1	1	2
		Prantsusmaa..	1	1	3
		Riia...	1	1	3
		Lätis...	1	2	3
		Venemaa...	1	1	2,3
		Uus...	1	2	3
		Tšernobõli...	1	1	3
		P. Lung	1,2	2	2,3
	8. märts	R. Hanson	1	2	1
		P. Tali	1	2	1
		V. Kalmre	1	3	1,3
		K. Muuli	1	3	1
		Poliitikatoimetus	1	3	1,2,3
		R. Hanson	1	2	1
		P. Tali	1	2	1
		A. Jõesaar	1	2	1,3
		A. Alaküla	1	1	1
		A. Ottas	1	2	1
		V. Kallaste	1	2	1
		M. Petder	1	1	1
		R. Maruste	1	3	1
		U. Suento	1	3	1
		Helvi E.	1	3	1
		Lembit K.	1,2	3	1
		S. Liivak	1	3	1
		A. Laansalu	1,2	3	1,3
		BNS	1	1	3,1
		BNS	1,2	2	1
		BNS	1	2	1
		A. Langemets	1,2	3	1
		A. Reinla	1,2	3	1
		T. Toom	1	3	1

		J. Õunpuu	1,2	3	3
		R. Kärner	2	2	3
		Venemaa...	1	2	1,2,3
		Taanlaste...	1	2	3
		Põhja- Korea...	1	2	3
		New Yorgi...	1	2	3
		Kodusõda...	1	2	3
	1. märts 1994	Emor...	1	3	1
		V. Kalmre	1,2	3	1
		O. Koppel	1	3	3
		O. Kruus	1	2	1,3
		M. Laas	1	2	1,3
		M. Kiire	1	2	1,3
		BNS	1,2	1	1,3
		BNS	1,2	1	1,3
		BNS	1,2	1	1,3
		G. Kuldvere	1,2	2	1,3
		ETA	1	1	1,3
		T. Lippus	1	2	1
		E. Tammer	1	2	1
		A. Aotäht	1	2	1
		A. Aotäht,	1	1	1
		G. Kuldvere	1	2	1,3
		Nato...	1	2	3
		Venemaa...	1	2	2,3
		Molvova...	1	2	2,3
		Bosnia...	1	1	2,3
		Leedu...	1	1	3
		Koivisto...	1	1	3
		Kõiki...	1	1	3
		Lõuna- Aafrika...	1	2	3
		Alžeeria...	1	2	3
		Narva...	1	2	1
		Lääne-Eesti...	1	2	1
		M. Aleksius	1	3	1,3
		T. Haavel	1	2	3

		BNS	1	2	1
		V. Türk	1,2	3	1
		M. Karelson	1	3	1
		T. Lokk	1	3	1,3
		R. Krusten	1,2	3	1
		R. Hinrikus	1,2	4	1,3
		Rüvetatud...	1	3	3
		Isa...	1	1	3
		Kes...	1	1	3
		Islam...	1	1	3
		Õige...	1,2	1	3
		K. Vilgats	1	2	2,3
		M. Kivine	1,2	2	3
		T. Toom	1,2	3	2,3
		M. Velsker	1,2	2	1
		O. Toomet	2	6	1
	2. märts	V. Kalmre	1	3	1,2,3
		A. Alaküla	1,2	3	1,2,3
		A. Jarne	1	3	1,2
		H. Vainu	1,2	3	1,2,3
		E. Tammer	1	2	1,2
		ETA	1	2	1,2
		S. Vedler	1	2	1
		O. Kruus	1	2	1
		ETA	1	1	1,2
		O. Kruus	1	2	1,3
		K. Kelder	1	1	1,3
		A. Ottas	1	2	1
		BNS	1	1	1,3
		BNS	1	2	1
		BNS	1	12	1
		Eesti...	1	1	1
		Eesti...	1	1	1
		Eesti...	1	1	1
		S. Karja	1	3	1

		T. Ritari	1	2	1
		M. Miks	1	1	1
		T. Ritari	1	3	1
		H. Dsiss, P. Kenkmann	1	3	1
		Nelja...	1	2	3
		Bill...	1	2	3
		Israel...	1,2	2	3
		Intsident...	1	2	3
		Rutskoi...	1	1	2
		Andrei...	1	1	2
		Ungari...	1	1	3
		H. Gajoblo	1	2	2
		K. Blume	1,2	3	3
		K. Jaanson	1,2	3	3,2
		D. Bindman	1,2	2	3
		BNS	1	2	1
		ETA	1	2	1,3
		BNS	1	2	1,3
		BNS	1	2	1,3
		T. Haavel	1	2	3
		BNS	1	1	1,2
		G. Raagmaa	1,2	3	1,3
		M. Kivine	1	3	3
		DPA-ETA	1	1	3
		Reuter-ETA	1	1	3
		Informeeritus...	1	2	1,3
		P. Mardiste	1	2	3
		H. Peep	1,2	3	1
		U. Klaas	2	5	1,2
		O. Toomet	2	6	1
	3. märts	I. Kostabi	1,2	3	1,2
		T. Toom	1	3	3
		J. Betlem	1	3	1

	E. Pärsikivi	1,2	3	1,2,3
	Venemaa...	1	2	1,2
	E. Tammer	1,2	2	1,2
	ETA	1,2	2	1
	M. Laas	1	2	1,2
	BNS	1	1	1,3
	BNS	1	1	1
	ETA	1	2	1,3
	ETA	1	2	1,3
	M. Petder	1	2	1
	V.Villandi	1,2	2	1
	Vene...	1	2	1,2
	Tallinnas...	1	1	1
	ETA	1	1	1
	ETA	1	1	1,2
	BNS	1	1	1
	BNS	1	1	1,3
	BNS	1	2	1
	„Postimehe“...	1,2	6	1,3
	ETA	1	2	1
	T. Kann	1,2	3	1
	K. Esko	1	4	1
	A. Maripuu	1,2	3	1
	E. Pruks	1,2	3	1
	T. Jaik	1,2	3	1
	W.U.Sirk	1,2	3	1
	A. Jaeger	1,2	3	1
	Läti...	1	2	2,3
	Karadzic...	1	1	2,3
	Venemaa...	1	1	2,3
	USA...	1	2	3
	Bosnia...	1	2	3
	Euroopa...	1	2	3

		Israel	1	2	3
		I. Tamm	1,2	3	1,2,3
		R. Maa	1,2	2	3
		R. Kärner	1	2	2,3
		T. Haavel	1	2	3
		A. Kerge	1	2	1
		S. Vedler	1	2	1,3
		BNS	1	2	1
		BNS	1	2	1,3
		ETA	1	2	1
		BNS	1	1	3
		J. Kelder	1	2	1
		BNS	1	1	1
		H. Väre	1	2	1
		J. Kaplinski	1,2	3	1,3
		V. Vahing	2	3	1,2
		H. Kaints	1,2	3	1,3
		Eesti Panga infotalitus	1,2	2	1
		O. Toomet	2	6	1,2
	4. märts	A. Jarne	1	3	1,2,3
		J. Kelder	1	3	1,3
		A. Jarne	1	3	1,2,3
		J. Kõre	1	3	1,2,3
		M. Laas	1,2	2	1
		M. Laas	1	1	1
		ETA	1	2	1
		M. Kiire	1	2	1
		BNS	1	2	1,2,3
		ETA	1	1	1,3
		ETA	1,2	1	1,3
		President...	1,2	3	1,2,3
		ETA	1	2	1
		Piirivalve...	1	1	1

	Sissemurdmised...	1	1	1
	Käidi...	1	1	1
	G. Kuldvere	1	2	1
	S. Joon	1	4	1
	A. Jõesaar	1	2	1
	G. Kuldvere	1	2	1,3
	G. Kuldvere	1	4	1,3
	T. Paju	1,2	2	1,3
	Kahe...	1	2	3
	Viktor...	1	2	2
	Spioonijaht...	1	2	2,3
	Aserid...	1	1	2,3
	Rahvusvaheline...	1	1	1
	USA...	1,2	1	3
	Vaherahu...	1	1	3
	Rahvusvahelise...	1	1	3
	Mässajad...	1	1	3
	Venemaa...	1,2	1	2
	M. Kivine	1	2	3
	O. Koppel	1	4	2,3
	T. Haavel	1	2	3
	R. Väärt	1	2	1,3,2
	V. Sordi	1	2	1,3
	S. Vedler	1	2	1,3
	Sõlmiti...	1	2	1,3
	Euroopa...	1	2	1,3
	Eesti Panga infotalitus	1	1	1
	E. Eero	1,2	3	1,3
	T. Raudam	2	3	3
	M. Velsker	1	3	1,3
	Kits...	1,2	2	1
	Park...	1,2	1	1
	Jälle...	1	2	1,3

		O.Toomet	2	6	1,2
	5. märts	Reuter/ETA	1	1	1,2,3
		A. Alaküla	1	3	1
		O. Koppel	1	3	1,2,3
		I. Kostabi	1	4	1
		V. Made	1	4	1
		J. Kiviloog	1,2	3	1,2,3
		E. Tammer	1	2	1,2
		R. Hanson	1	2	1
		O. Kruus	1	2	1,2,3
		BNS	1	1	1,2,3
		BNS	1	1	1,2
		BNS	1	1	1,3
		BNS	1	1	1,3
		A. Jõesaar	1	2	1
		T. Kann	1	2	1
		T. Ritari	1	2	1
		A. Aotäht	1	1	1,2,3
		A. Lõhmus	1	2	1
		Noorukid...	1	1	1
		Riialased...	1	1	1,3
		BNS	1	1	1,3,2
		BNS	1	2	1
		BNS	1	2	1
		A. Jõesaar	1	2	1
		M. Kiire	1	2	1
		M. Petder	1	2	1,3
		M. Kaivo	1	2	1
		A. Ottas	1	5	1
		President...	1	2	2
		Rootslased...	1	2	3
		E. Rull	1	2	1,2,3
		ÜRO...	1	1	3

		Läti..	1	2	1,3
		Ukraina...	1	2	3
		BNS	1	2	1,2,3
		K. Kreegimäe	1	2	1
		V. Rozental	1	2	1
		T. Kann	1	2	1
		Eelarve...	1	2	1
		Tallinna...	1	1	1
		Erastamisagentuur..	1	1	1
		L. Kärk	1,2	3	3
		G. Rohumaa	1	2	1
		O. Toomet	2	6	1,2
	7.märts	BNS	1	2	1,2,3
		Poliitikutega...	1	4	1
		I. Kostabi	1	3	1
		M. Mihkelson	1	2	1,2,3
		E. Tammer, R. Hanson	1	2	1
		BNS	1	2	1,3
		BNS	1	2	1,2
		BNS	1,2	2	1,2,3
		BNS	1	2	1,3
		BNS	1	2	2
		BNS	1,2	1	1,2
		T. Kruus	1	5	1
		T. Ritari	1	2	1
		T. Ritari	1	2	1
		M. Miks	1	2	1
		T. Remmelgas	1	2	1,3
		A. Heinsalu	1	2	1
		A. Leps	1,2	3	1
		T. Kaugema	1	2	1
		A. Aotäht	1,2	2	1

		T. Kann	1	1	1
		60...	1	2	2,3
		President...	1	2	2,3
		Hebroni...	1,2	3	2,3
		Venemaa...	1	2	1,2,3
		Moldovas...	1	2	2,3
		Suurbritannia...	1	2	3
		A. Kasesalu	1,2	3	2,3
		M. MacAfee	1,2	3	2,3
		S. Greenberg	1,2	3	3
		P. Paalo	1	3	1
		M. Ilomets	1,2	3	1
		BNS	1	2	1
		BNS	1	2	1,3
		LETA-ETA	1	2	1,3
		R. Eamets	1	3	1
		I. Pilve	1	3	1
		K. Kaplinski	1,2	3	1
		E. Linnumägi	1,2	4	1,3
		O. Toomet	2	6	1,2,3
	8. märts	BNS-AP	1	2	1,2,3
		Interfax-dpa-BNS	1,2	2	1,3
		A. Jarne	1	3	1,2,3
		K. Jaanson	1,2	3	1,2,3
		BNS	1	2	1,3
		ETA	1	2	1
		BNS	1	1	1,2
		E. Raja	1	2	1,3
		E. Raja	1	2	1,2
		E. Raja	1	1	1,3
		E. Raja	1	1	1,2
		BNS	1	1	3
		ETA	1	2	1

	ETA	1	1	1
	A. Ottas	1,2	2	1
	A. Gaškov	1,2	2	1
	ETA	1	2	1
	A. Aotäht	1	2	1
	G. Kuldvere	1	2	1
	Röövlid...	1	1	1
	Süüdistatav...	1	1	1
	Relvastatud...	1	1	1
	Plahvatus...	1	1	1
	BNS	1	1	1,3
	BNS	1	1	1
	ETA	1	2	1
	BNS	1	1	1
	M. Pedter	1	2	1
	A. Aotäht	1	2	1
	P. Rehema	1	1	1
	Sihtkapital...	1	2	1
	M. Kiire	1	2	1
	A. Laas	1,2	3	1,3
	Norra...	1	2	3
	Rahuvalvesõdurid..	1	2	3
	.			
	Leige...	1,2	2	2,3
	Poola...	1	2	3
	Rumeenia...	1	1	3
	Suri...	1,2	1	3
	M. Mihkelson	1,2	3	1,2,3
	„Hufvudstabladet“	1,2	3	1,2,3
	K. Vilgats	1,2	2	3
	J. Õunpuu	1	3	1,2,3
	M. Ilomets	1	3	1
	Valitsus...	1	2	1
	Suur...	1	1	1

		Erastamisagentuur..	1	2	1,3
		Euroopa...	1	1	1,3
		S. Vedler	1	2	1,3
		K. Hellernurm	1,2	3	1
		T. Haavel	1	2	3
		V. Rozental	1	2	1,2,3
		H. Täär	1	3	1
		R. Väärt	1,2	2	3
		Ameerika...	1	3	3
		K. Kaplinski	2	3	1,3
		A. Künnap	3	3	1,3
		S.-E. Soosaar	1,2	2	1,2,3
		Kõrgkoolidevahelis e..	1,2	2	1
		O. Toomet	2	6	1,2
	1. märts 1995	Postimees/Startel- BNS	1	2	1,3
		M. Mihkelson	1	2	2,3
		BNS	1	2	1,3
		BNS	1	2	1,3
		BNS	1	1	1
		BNS	1	1	1
		BNS	1	2	1,3
		BNS	1	1	1,3
		BNS	1	1	1,3
		ETA	1	2	1
		E. Tammer	1	4	1
		BNS	1	2	1,2
		U. Paet	1	2	1
		Uudistetoimetus	1	1	1
		ETA	1	2	1,3
		BNS	1,2	1	1
		BNS	1	1	1

		Uudistetoimetused	1	1	1,3
		U. Paet	1	2	1
		J. Väljaotsa	1	2	1
		A. Aotäht	1	2	1
		Perekonnatüli...	1	1	1
		Vend...	1	1	1
		Viinakaupmees...	1	1	1
		Lätlaste...	1	1	1,3
		Leiti...	1	1	1
		Surnukspeksja...	1	1	1
		T. Tuumalu	1,2	2	1
		A. Taal	1,2	2	1,2,3
		V. Villandi	1	2	1
		E. Puusemp	1	2	1
		V. Kalmre	1	3	1
		A. Jarne	1	2	1
		H. Piirimäe	1,2	3	1,2,3
		Arvamus...	1	2	1
		A. Kollist	1,2	3	1,2,3
		ÜRO...	1,2	2	1,2,3
		Walesa...	1	2	3
		ÜRO...	1	2	3
		Washington...	1	2	3
		Olukord...	1	1	3
		Maroko...	1	2	3
		Rio...	1	2	3
		J. Freeland	1	2	3
		I. Mikiver	1,2	3	3
		R. Kärner	1,2	2	3
		Reuter-BNS	1	2	3
		BNS	1	1	2
		T. Reinart	1	2	1
		V. Rozental	1	2	1,3

		Valitsus	1	2	1
		Tallinna...	1	2	1
		Mati...	1	2	1
		BNS	1	2	1,3
		Tollioksjon...	1	1	1
		Estiko...	1	1	1
		BNS	1	2	1,3
		S. Karja	1,2	4	1
	2. märts	ETA	1	2	1,2
		AP-BNS	1	2	3
		BNS	1	2	1,3
		E. Tammer	1	4	1,3
		BNS	1	1	1,3
		BNS	1	1	1,3
		BNS	1	1	1
		BNS	1	1	1,3
		BNS	1	2	1,3
		O. Kruus	1	2	1
		Tartu...	1	3	1
		A. Lõhmus	1	2	1
		BNS	1,2	1	1,2,3
		BNS	1	2	1
		BNS	1	2	1,3
		A. Lõhmus	1	2	1
		A. Aotäht	1,2	2	1
		Uudistetoimetused	1	2	1,3
		Läti...	1	1	1,3
		Rebiti...	1	1	1
		Taksojuhile...	1	1	1
		I. Kostabi	1	3	1
		O.Koppel	1	3	1,3
		V. Made	1	3	1
		T. Lukas	1,2	3	1

	A. Must	1	3	1
	A. Herkel	1	3	1
	V.Tootmaa, E. Altin	1	3	1
	Arvamus...	1	2	1
	K. Jaanson	1	3	1
	I. Traat	1	3	1
	T. Kauba	1	3	1
	H. Grabbi	1	3	1,3
	M. Kivine	1	2	3
	M. Mihkelson	1,2	2	2
	Poola...	1	2	3
	USA...	1	2	3
	BNS	1,2	1	3
	Reuter-ETA	1	1	2,3
	STT-ETA	2	1	3
	ITAR-TASS-ETA	1,2	1	3
	REUTER-ETA	1	1	3
	BNS	1,2	2	3
	BNS	1	1	3
	dpa-ETA	1	2	3
	O. Koppel	1,2	2	1,3
	T. Liias	1,2	3	3
	T. Haavel	1	2	1,3
	A. Ohilau	1	2	1
	V. Rozental	1,2	2	1,3
	Kohus...	1	2	1,3
	BNS	1	2	1
	J. Ginter	1,2	3	1,2
	J. Reiljan	1	3	1,3
	BNS	1	2	1
	BNS	1	1	3
	dpa	1	1	3
	STT-ETA	1	1	3

		dpa	1	1	3
		R. Väärt	1,2	2	3
		dpa	1,2	2	3
		dpa	1	2	3
		J. Saar	1	3	1,3
		R. Krusten	1,2	3	1
	3. märts	BNS	1	2	1
		Moskvas...	1	2	2
		E. Tammer	1	2	1,3
		T. Mattson	1	4	1,3
		BNS	1	1	1,3
		BNS	1	1	1
		BNS	1	1	1
		BNS	1	1	1
		ETA	1	1	1
		ETA	1,2	2	1,3
		U. Paet	1,2	2	1,3
		Uudistetoimetus	1	2	1
		BNS/Postimees	1	2	1
		A. Aotäht	1	2	1
		J. Väljaots	1	2	1
		BNS	1	2	1
		T. Ritari	1	2	1
		Tundmatud...	1	2	1
		Tallinnas...	1	1	1
		Leiti...	1	2	1
		Auto...	1	1	1
		Kasiinos...	1	1	1
		Jokkis...	1	1	1
		Žiguli...	1	1	1
		Kallis...	1	1	1
		U. Paet	1	2	1
		A. Jarne	1	3	1,3

	A. Alaküla	1	3	1
	P. Ulas	1	3	1
	H. Keres, J. Kikas, H. Käämbre, M. Selg	1,2	3	1
	F. Undusk	1,2	3	1,2
	K. Tagel, S. Kiidjärv	1,2	3	1,3
	Arvamus...	1	2	1
	Itaalia...	1	1	3
	Läti...	1,2	1	3
	USA...	1	1	3
	Briti...	1	2	3
	Belgia...	1	1	3
	Peking...	1,2	1	3
	M. Mihkelson	1,2	2	2
	Venemaa...	1	2	2,3
	<i>Baringsi...</i>	1,2	2	3
	T. Toom	1	3	1,3
	B. Buracinski	1,2	2	3
	A. Pajumäe	1	2	1,2,3
	T. Haavel	1	2	3
	R. Väärt	1	2	1
	EMEX...	1	2	1
	R. Sass	1,2	2	1
	Krediidikeeld...	1	2	1
	Tänavu...	1	2	1
	Siberi...	1	2	1,2
	Tänavu...	1	2	1
	Hoiupanga...	1	1	1
	BNS	1	1	3
	BNS	1	2	1
	J. Reiljan	1,2	3	1,3
	V. Koslov	1	3	1,3

		T. Kusnets	1,2	3	1,3
	4. märts	O. Kruus	1	2	1,3
		ETA	1	2	1
		AP-Reuter-BNS-ETA	1	2	3
		E. Tammer	1	4	1
		Eeluurimisel...	1	1	1
		Vabaduse...	1,2	2	1
		Avatud...	1	1	1
		Peipsile...	1	1	1
		Riigi...	1	1	1
		Eesti...	1	1	1,3
		BNS	1	2	1,3
		T. Ritari	1	2	1,3
		BNS	1	2	1,3
		ETA	1	2	1
		BNS	1	2	1,3
		O. Kruus	1	2	1
		A. Lõhmus	1	2	1,2
		J. Väljaots	1	2	1
		BNS/PM	1	2	1
		Varastati...	1	1	1
		Kellamehhanismiga ...	1	2	1
		Süüdimõistetetu...	1	2	1
		Vasest...	1	1	1
		Mees...	1	1	1
		Purjus...	1	1	1
		Valeraha...	1	1	1
		Taksojuhid...	1	1	1
		Valimisvõitlus...	1	1	1
		Võru...	1	1	1
		V. Kalmre	1	3	1
		I. Kostabi	1	3	1

		M. Mihkelson	1,2	3	2
		L. Vahtre	1,2	3	1,2
		E. Väari	1	3	1
		M. Maasikas	1	3	1,3
		U. Kuht	1,2	3	1,3
		M. Kiho	1	3	1
		Arvamus...	1	2	1,2,3
		M. Mihkelson	1	2	1,2
		USA...	1	2	3
		Lätlased...	1	2	3
		Nazaranis...	1	1	2,3
		Naftajuhtme...	1	1	3
		ÜRO...	1	1	3
		Ukraina...	1	1	3
		Oleksy...	1	1	3
		I. Mikiver	1	3	1,3
		dpa-ETA	1,2	2	3
		T. Haavel	1	2	3
		T. Reinart	1	3	1
		Valitsus...	1	2	1
		Eesti...	1	2	1,2
		Läti...	1	2	1,2,3
		V. Raudsepp	1,2	3	1,2,3
		BNS	1,2	2	1
		BNS	1	2	1,3
		T. Jänese	1,2	2	1,3
		J. Jaaniste	1	3	1
	6. märts	Postimees/BNS	1	2	1
		U. Paet	1	2	1
		M. Mihkelson	1	2	1,2
		E. Tammer	1	2	1
		BNS	1	2	1
		A. Lõhmus	1	2	1

		Uudistetoimetused	1	3	1
		BNS	1	2	1
		S. Karja	1	1	1
		BNS	1	1	1,3
		U. Paet	1	1	1
		U. Paet	1	1	1
		U. Paet	1	1	1
		U. Paet	1	1	1
		E. Tammer	1	1	1
		A. Aotäht	1	2	1
		J. Väljaots	1	2	1
		Surnukspussitatud..	1	1	1
		Rööviti...	1	1	1
		Noor...	1	1	1,2
		Varas...	1	1	1
		Nädalavahetuse...	1	1	1
		Mees...	1	1	1
		P. Rehema	1	1	1
		R. Hanson	1	4	1
		S. Karja	1	2	1,2,3
		A. Aotäht	1,2	1	1,3
		A. Lõhmus	1	1	1
		A. Jarne	1	3	1
		A. Alaküla	1	3	1
		I. Kostabi	1,2	3	1,2,3
		R. Dmohovski	1	3	1
		R. Maruste	1	3	1
		U. Kiisholts	1	3	1
		Arvamus...	1	3	1
		A. Annist	1	3	1,3
		Seimi...	1	1	3
		Arafat...	1	2	3
		Suurbritannia...	1	1	3

	Vene...	1	1	2
	Ruandas...	1	1	3
	NATO...	1	2	1
	Leedu...	1	2	2,3
	Tšetšeenias...	1	2	2,3
	S. Wiezer	1,2	2	3
	E. Butrimas	1	2	3
	AP-Postimees	1	2	3
	Reuter-ETA	2	2	3
	ETA	1	2	1
	A. Ottas	1	2	1,3
	A. Truupõld	1,2	3	1,2
	Hüvitusfondi...	1	2	1
	H. Hollak	1,2	2	3
	STT-ETA	1,2	2	3
	BNS	1	2	3
	dpa-ETA	1	1	3
	dpa	1,2	2	3
	STT-ETA	1	1	3
	dpa	1	2	3
	Reuter-BNS	1	1	3
	ITAR-TASS-ETA	1	1	2,3
	Estragon	1	3	1
	M. Salupere	1,2	3	1,3
	Prantsuse...	1	2	3
	Neli...	1	1	3
	UNESCO...	1	2	3
7. märts	E. Tammer	1	2	1
	M. Kivine	1	2	1,3
	U. Paet	1	5	1
	A. Lõhmus, J. Väljaots	1	5	1
	T. Mattson	1	2	1
	Uudistetoimetus	1	1	1

	O. Kruus	1	2	1
	BNS	1	2	1,3
	BNS-Postimees	1	2	1
	P. Varju	1,2	2	1,2
	O. Kruus	1	2	1,3
	S. Karja	1	2	1,3
	Laip...	1	1	1
	Maskis...	1	1	1
	Vägistamiskatse...	1	1	1
	Sissemurdmine...	1	1	1
	Pommiähvardus...	1	1	1
	Politseinik...	1	1	1
	I. Kostabi	1	3	1
	A. Jarne	1	3	1
	A. Alaküla	1,2	3	1
	J. Vaidla, I. Vananurm	1	3	1,2
	V. Peep	1,2	3	1,2
	R. Taagepera	1,2	3	1
	Õ. Kotkas	1	3	1
	Arvamus...	1	2	1
	V. Rozental	1	2	1
	A. Ohlau	1	2	1
	BNS	1	2	3
	BNS	1	1	1
	Tartoili...	1	1	1,2
	Reuter-BNS	1	1	3
	V. Koslov	1,2	3	1,3
	Eesti...	1	1	1
	H. Kärtner	1,2	3	1,2
	Vene...	1	1	2,3
	Poola...	1	1	3
	Leedu...	1,2	1	3,2
	Hongkongi...	1	1	3

		Moldova...	1	1	3
		Angola...	1	1	3
		Taanis...	1,2	2	3
		Hispaania...	1	2	3
		I. Tamm	1	3	1,2,3
		H. Kissinger	1,2	3	3
		A. Pajumäe	1	3	1,3
		K. Floren	1,2	3	3
		Reuter-dpa-ETA	1	2	3
		K.Floren	1,2	3	3
		M.Mihkelson	1,2	4	2
		O. Koppel	1	5	3
		A. Roomet	1	3	1
		I. Veski	1	3	1
		T.I.	1	3	1
		T. Liiv	1,2	3	1
		A. Kull	2	3	2,3,1
		K. Paldra	1	2	1
	8. märts	T. Mattson	1	2	1,3
		BNS	1	2	1
		BNS	1	2	1
		BNS	1	1	1,2,3
		BNS	1	2	1
		BNS	1	2	1
		E. Tammer	1	4	1
		BNS	1	2	1.2
		ETA	1	2	1
		BNS	1	2	1,3
		BNS	1	2	1
		BNS	1	2	1
		AP/BNS	1	2	1,3
		A. Lõhmus	1,2	2	1
		Türgist...	1	1	1,3

	Viisavabast	1	1	1,3
	USA...	1	1	1,3
	J. Väljaots	1	2	1
	BNS	1	2	1
	O. Kruus	1	2	1
	Ambla...	1	2	1
	Varastatud...	1	1	1
	Sukkmaskidega...	1	1	1
	Purustati...	1	1	1
	Politsei...	1	1	1
	Kolmas...	1	1	1
	Tapmises...	1	1	1
	Kelle...	1	1	1
	T. Ritari	1	2	1,3
	A. Alaküla	1	3	1
	R. Väärt	1	3	1,3
	V. Made	1	3	1,2
	L. Utter	1	3	1
	R. Taagepera	1,2	3	1
	Arvamus...	1	2	1
	M. Mihkelson	1	3	2,3
	Bosnia...	1	2	3
	ÜRO...	1	2	3
	Moldovas...	1	1	3
	Poola...	1	1	3
	Saksa...	1	1	3
	Afganistani...	1	1	3
	Venemaa...	1	1	3
	Gruusia...	1	1	3
	T. Liias	1,2	3	2,3
	S. Sil.	1	3	2,3
	Roula el-Rifai	1	3	3
	43%...	1	1	1

„Mineviku aktualiseerimine Eesti kui siirdeühiskonna trükiajakirjanduses ajaleht Edasi/Postimees näitel aastatel 1989– 1995“ _____,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Halliki Harro-Loit

_____
(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni; üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, ____31.05.2016_____
(kuupäev)